

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૧૫૦/-

વર્ષ : ૪૬મું
સપ્ટેમ્બર - ૨૦૨૧
અંક - ૫૨૦

મંગલ મંદિર ● સપ્ટેમ્બર-૨૦૨૧ ● ૧
(કુલ પાના : ૯૨)

મંગલ મંદિર

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું માસિક મુખપત્ર
માસ્ક પહેરો, હાથને સાફ કરો વારંવાર
બે મીટરની દૂરી બનાવી રાખો

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ : “આરાધના” વિશેષાંક

ક્ષમા વિરસ્ય ભૂષણમ્, સ્વામેમી સલ્વે જીવા
સલ્વે જીવા સ્વમંતૂ મે, મિતતી મે સલ્વે ભૂણ્ણુ
વેરં મજ્ઞા ન કેણદ્દે

મિરદ્ધામી દુક્કડમ્

મુખ્ય કાર્યાલય :

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

માતુશ્રી સાકરબહેન સ્વજી મોરારજી લાલન (હોડાય-સુપ્રીમવાલા)

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન

૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી, પાલડી, એલિસબ્રીજ, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬

ફોન : (079) 2657 8892, 2658 1501, 2657 9469 ફેક્સ : (079) 2658 2060

Email : kjssmangalmandir@gmail.com • Web site : www.kuthchijainahd.org

તંત્રી મંડળ :

પ્રતાપ નારણજી દંડ - મુખ્ય તંત્રી

દિનેશ આર. મહેતા - સહતંત્રી

શ્રદ્ધાંજલિ

● જન્મ ●

તા. ૨૨-૦૨-૧૯૪૩

● નિધન ●

તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧

પ્રભાબેન કાંતિલાલ સાવલા

કોડાય - કચ્છના સ્વ. ચીમનલાલ દામજી લાલનના સુપુત્રી તથા તુંબડીના સ્વ. કાંતિલાલ વેલજી સાવલાના ધર્મપત્ની, સેવાના સારથી, ધર્મકાર્યના મહારથી પ્રભાબેન કાંતિલાલ સાવલાનું અમદાવાદ ખાતે તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧ના રોજ દુઃખદ નિધન થયું છે. તેમના નિધનના સમાચારથી શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના પદાધિકારીઓ, ટ્રસ્ટીશ્રીઓ, સંસ્થાના કાર્યાલય - મેડિકલ સેન્ટરના સ્ટાફવર્ગને તથા અન્ય કચ્છી ઘટક સમાજના અગ્રણીઓને, પદાધિકારીઓને અને સંસ્થાના પરિવારજનોને ખૂબ આઘાત લાગ્યો છે.

આંખોમાં ભક્તિનું અંજન, હૃદયમાં સેવાકાર્ય અને દાનની સરવાણી કરવાની ભાવના, ભીતરમાં પ્રભુનું સદાય સ્મરણ - આવી જાજરમાન વ્યક્તિ સૌના હૃદયમાં કાયમ બિરાજમાન હતી. તેઓ સૌનું કલ્યાણ ઇચ્છનાર, સમાજના પરમ હિતેચ્છુ, વાત્સલ્યના ઘેઘુર સમાન પરદુઃખભંજન હતા. પરિવારના મોભી હતા. પ્રેમાળ પથદર્શક જેવા તેમના ખાસ ગુણ હતા. પરિવારજનો અને સખી - મિત્ર વર્તુળમાં સત્સંગ અને સત્કાર્યો સાથે તેમનું જીવન સાદગીભર્યું હતું. સમાજ અને સામાજિક કાર્યો માટે તેઓ હંમેશાં પ્રેરણામૂર્તિ રહ્યા હતા. સ્વ. કાંતિભાઈ સાવલા અને સ્વ. પ્રભાબેન કાંતિલાલ સાવલા પરિવાર શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ તથા અન્ય સામાજિક સંસ્થાઓની સામાજિક ક્ષેત્રની ઉત્કૃષ્ટ યોજનાઓમાં પોતાનો આર્થિક સહયોગ આપવા હંમેશાં અગ્ર સ્થાને રહ્યા છે. આ પ્રણાલી અને સંસ્કારને તેમના પરિવારના દરેક સદસ્યોએ આજ સુધી જતનપૂર્વક જાળવી રાખી છે.

વર્ષ ૧૯૮૦-૮૧થી તેમણે તેમના પતિ સ્વ. શ્રી કાંતિલાલ વેલજી સાવલા સાથે શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લેવાની શરૂઆત કરી હતી. વર્ષ ૧૯૮૭માં જ્યારે શ્રી કચ્છી જૈન ભવનનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું ત્યારે તેમણે મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર માટે માતબર રકમના ડોનેશનની જાહેરાત કરી હતી અને તેના કારણે એ સમયે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે ઉભું થયું “શ્રીમતી પ્રભાબેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર”.

ત્યારબાદ મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટરના નવીનીકરણ માટે, શાહીબાગ પરના ડાયાલિસીસ સેન્ટર માટે તેમજ બોપલ ખાતેના મેડિકલ સેન્ટર તેમજ અન્ય સામાજિક પ્રવૃત્તિઓમાં દાન આપવામાં તેઓશ્રી તથા તેમના પરિવારજનો હંમેશાં અગ્રિમ હરોળમાં રહ્યા છે. તે સિવાય, બાળકો, યુવાવર્ગ, મહિલા મંડળ, મહિલા ઉત્કર્ષ, વયસ્ક મંડળ તેમજ શૈક્ષણિક, તબીબી જેવા કોઈપણ ક્ષેત્રના પ્રોજેક્ટ અથવા પ્રવૃત્તિઓમાં તથા કુદરતી કોપના સમયે તેમનો આર્થિક સહયોગ અચૂક હોય જ. માનવ સેવા એ જ ધર્મસેવા છે - એ જ પ્રભુ સેવા છે, એમ તેઓ માનતા હતા. હકીકતમાં એ ચિલ્લો તેમના પરિવાર માટે આજે એક આદર્શ સમાન બની ગયો છે.

તેમના લગ્ન જીવનથી તેમને એક સુપુત્ર રૂપેશ અને બે સુપુત્રીઓ હીના અને રીટા પ્રાપ્ત થયા છે. સ્વ. કાંતિભાઈ સાવલા અને પ્રભાબેને પોતાના ત્રણેય સંતાનોને ઉચ્ચ કેળવણી આપી, તેઓની ઝળહળતી કારકિર્દી ઘડવામાં અગ્રિમ રોલ ભજવ્યો છે. આવું અનોખું વ્યક્તિત્વ ધરાવનાર, પરમ ઉપકારી પુણ્યાત્મા પ્રભાબેન સાવલા પરમ પદને પામે એ જ સૌની અભ્યર્થના છે.

પ્રમુખશ્રી, મંત્રીશ્રી, ટ્રસ્ટ બોર્ડ તથા કારોબારી સમિતિના સર્વે સભ્યશ્રીઓ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

સૌથી મોટા રમતોત્સવ ટોકિયો ઓલિમ્પિકનું કોરોના પ્રોટોકોલ વચ્ચે, તા. ૮-૮-૨૦૨૧ના રોજ સમાપન થયું હતું. હકીકત છે કે એથલેટ્સનો ભારે જોશ અને ઉત્સાહ ઓલિમ્પિક માટે મહત્વનું પાસું હોય છે. આ ઓલિમ્પિકના સમયે ઘણા ખેલાડીઓને કોરોના વાયરસનો ચેપ લાગતાં ટોક્યો પહોંચવા છતાં ઓલિમ્પિકમાં ભાગ લઈ શક્યા ન હતા. જે ખેદની બાબત હતી. આ રીતે જાપાન સરકાર, ઓલિમ્પિકના આયોજનકર્તાઓ, સ્થાનિક લોકો તેમજ વિશ્વભરના ખેલાડીઓના મક્કમ મનોબળ તેમજ તેમના ખમીરની પ્રશંસા કરવી જોઈએ. આ વખતે ભાગ લેનાર ૨૦૫ દેશોમાંથી ૯૩ દેશોની ટીમે કોઈને કોઈ શ્રેણીમાં મેડલ જીત્યા છે, જે ગૌરવની બાબત છે. તેવી રીતે **ટોકિયો ઓલિમ્પિકમાં ભારતીય ખેલાડીઓએ કમાલની રમત બતાવીને ઇતિહાસ લખી નાખ્યો છે. દેશ આ સફળતા પર ગર્વ કરી રહ્યો છે. ભારતીય ખેલાડીઓની સર્વશ્રેષ્ઠ સિદ્ધિ પર આખો દેશ આફરિન છે.**

આ સમયની ઓલિમ્પિકની સાથે બીજી તરફ જોઈએ તો, જવેલીન થ્રો જેવી રમત વિષયક લોકોમાં અવેરનેસ ખૂબ ઓછો છે. આ પ્રકારની તમામ રમતો સાથે જોડાયેલા ખેલાડીઓને એક નવી ઉર્જા સાથે પૂરતું માર્ગદર્શન આપવામાં આવે તો તેનું સારું પરિણામ આવી શકે છે. વિદેશમાં આવી બાબત તરફ પૂરતું ધ્યાન અપાય છે. તેમને સમગ્ર રીતે પ્રોત્સાહન અપાય છે. સૌપ્રથમ તો દેશના ખૂણે-ખૂણે રમતવીરોનો સર્વે થવો જોઈએ. ખેલાડીના શરીરના બાંધા અનુસાર તે ખેલાડી કયા પ્રકારની રમત માટે ફીટ છે તે નક્કી કરવા એક અલાયદી એજન્સી હોવી જોઈએ. ખેલાડીઓને પોતાની રમતમાં સારું પ્રદર્શન થાય તે માટે તેમની મહેનતની સાથે તેમને પૂરતી સગવડ સરકાર તરફથી મળે તે પણ જરૂરી છે. રમતવીરોને પ્રેક્ટિસ કરવા માટે પૂરતા મેદાન નથી. તેની જોગવાઈ થવી જોઈએ. રમતવીરોને જરૂરી સાધન-સામગ્રી, કોચ, રમતની તાલીમ વગેરે સગવડો મળવી જોઈએ. જરૂર પડે તો વિદેશમાં તાલીમની સગવડ, તે માટે સ્કોલરશિપ તથા સંબંધિત ક્ષેત્રના ખર્ચ માટે આર્થિક મદદ દરેક ખેલાડીઓને મળવી જોઈએ. તેના પગલે રાષ્ટ્રને આગામી સમયમાં સારું પરિણામ મળી શકે છે.

૩૦૨, મર્લિન ગર્લ્સ, ૧૧, વિશ્વકુંજ સોસાયટી, નારાયણનગર રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭. • મો. ૯૯૨૪૩ ૪૨૬૨૮

- ❖ મતભેદ એ બુદ્ધિમતાની નિશાની છે, મનભેદ એ ક્ષુદ્રતાની નિશાની છે, મતભેદ જો મનભેદમાં જાય તો માથાકુટ શરૂ થાય!
- ❖ પ્રવચન શ્રવણ સમયે ઉપાશ્રયમાં વિચારનું પરિવર્તન આવે, એ પ્રવચનનું પ્રથમ ફળ છે. પ્રવચન શ્રવણ પછી ઘરમાં / જીવનમાં આચારનું પરિવર્તન આવે, તે પ્રવચનનું દ્વિતીય ફળ છે.
- ❖ ધર્મના અજ્ઞાનીઓ કરતાં, ધર્મના અધૂરાજ્ઞાનીઓએ ધર્મને વધુ નુકસાન પહોંચાડ્યું છે.
- ❖ સોનાની કસોટી લાકડાની આગમાં થાય છે, મિત્રની કસોટી તકલીફની આગમાં થાય છે.
- ❖ ભરતી અને ઓટ એ સાગરનો કમ છે, રાત્રિ એ દિવસ એ સમયનો કમ છે, તેમ જીવન અને મરણ એ જીવનનો કમ છે.

આગામી કાર્યક્રમની એક ઝલક....

તારીખ - સમય	સ્થળ	કાર્યક્રમ - આયોજનકર્તા	કાર્યક્રમની વિગત
● રવિવાર, તા. ૧૯-૦૯-૨૦૨૧ સવારે ૯.૦૦ કલાકે	શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી	શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ	કાર્ય સૂચિ અનુસાર - શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદની ૩૩મી અને ૩૪મી વાર્ષિક સામાન્ય સભા. (ફક્ત નોંધાયેલા સભ્યોને પધારવાનું આમંત્રણ છે.) (વધુ વિગત : જુઓ પાના નં. - ૮૩)

“નિજાનંદ”

આનંદના પ્રકાર અનેક છે. પણ નિજાનંદની વાત તો કંઈક અલગ જ છે. નિજાનંદ એમ જ કંઈ મળી શકતો નથી. આ માટે આત્મજાગૃતિની જરૂરત છે. વિરલ પુરુષો ઘણા છે અને નિજાનંદનો અર્થ તેઓ જ જાણી શકે. એક વ્યક્તિ કહે છે, નિજાનંદની વાતો કરી શકાય છે, બાકી અમારી જેમ તકલીફોનો ભંડાર હોય તો ખબર પડે...!! વાત તેમની ખોટી નથી. પણ તે તેમનો નિજાનંદ છે. કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે **તમે એટલી તો કુશળતા કેળવો કે તમે તમારી નાની મોટી તકલીફોને સરળતાથી હલ કરી શકો.** આપણે કંઈ કરવું જ નથી!! બસ, લોકોના ગુણ-અવગુણના વર્ણન જ કરતાં રહેવું છે. તો પછી તમે નિજાનંદ ક્યાંથી માણી શકો...??

માટે મિત્રો, સમયનો સદુપયોગ કરો. પૈસાદાર થવા માટે નહીં, જરૂરિયાત સંતોષાય તે માટે પૈસા મેળવવાના ઉપાયોમાં આનંદિત રહો. નિજાનંદમાં રહીને શોધો... પછી કહેશો, નિજાનંદની વાત તો કંઈક અલગ જ છે.

બહુ ભારેખમ લાગતો **આ શબ્દ (નિજાનંદ) સમજવો ખરેખર અઘરો છે અને સમજ્યા પછી જીવનમાં માણવો ખરેખર સહેલો છે.** બસ, સહેલા અને અઘરા વચ્ચેનો ‘સેતુ’ જ સમજણનો છે. શું સાધુ-સંતો કે અધ્યાત્મની વાતો કરનારા અને જ્ઞાન ધરાવનારને જ આ શબ્દ સમજવાનો કે માણવાનો અધિકાર છે? ના, એવું નથી. બે ટાઈમનું કમાનારા, જેને કાલે શું કરવું, શું થશે, કંઈ જ ખબર નથી તે પણ પોતાની મસ્તીમાં જીવે છે અને જેની પાસે કોઈ કમી નથી તેને ‘હાઈ-હોઈ’થી મુક્તિ નથી. પોતાની મસ્તીમાં ખુશ રહેવું એ પણ એક જીવન જીવવાની આગવી કળા છે. **મસ્તીથી, આનંદથી જીવો. જીવન માણવાલાયક છે.**

“કામ પાર પાડવાની કુશળતા”

ઘણાં લોકો સતત ફરિયાદ કરતા હોય છે, પોતાના કામમાં ‘જેવારો’ નથી, કામ પૂરું થતું નથી, કાર્યમાં સફળતા મળતી નથી વગેરે વગેરે. જ્યારે ઘણી વ્યક્તિઓ પોતાનું કાર્ય ‘ચપટી’ વગાડતા એટલે કે ઝડપથી પૂર્ણ કરી સફળતા કે નિરાંત મેળવે છે! આમ કેમ થાય છે તે જાણવા આવો, તેની કૌશલ્યતા નિહાળીએ.

ઓછી મહેનતે પોતાનું કામ કેમ પાર પડે છે, કેમ સરળતાથી કાર્ય નિપટાવી શકાય છે? એવી કઈ આદતો કે ખાસિયતો છે, જે સફળતા આપે છે. વ્યવસ્થાનો કોઈ વિકલ્પ નથી. આપણે વ્યવસ્થિત રહેવું, થવું પડે છે. તેની ‘હેબિટ’ થવી જોઈએ. અવ્યવસ્થિત લોકો સમયનો અભાવ દેખાડે છે. સફળતા મેનેજ કરવી પડે છે. **કાર્ય વિભાજન અને તેનું સીમાંકન કરવાથી સફળતા આવે છે.** કાગળોનું કચેરીમાં વ્યવસ્થિત ફાઈલિંગ આનું

ઉદાહરણ છે. પત્રોની શોધ સરળ બને છે, તનાવ દૂર રહે છે.

લોકો કાર્ય વર્તણૂક કે સ્વભાવ બદલતા નથી. દરેક કામને યાદ ન રાખતા ચેકલિસ્ટ કે નોંધ રાખવી પડે છે. વધુ પ્રવાસ માટે ‘ટૂર ટિકિટ’ તૈયાર રાખવી પડે છે. પ્રવાસમાં પણ એક સાથે વધુ કામ કરવાથી નકામા પ્રવાસ ટાળી શકાય છે. પ્રવાસ દરમિયાન ફી સમયનો સદુપયોગ વાંચન, ખરીદી માટે ફાળવી શકાય છે. કચેરીના કામમાં નકામા કાગળોનો સમયાંતરે નિકાલ કરવો જોઈએ. દરેક કામ પોતાનાથી જ થાય તેમ દુરાગ્રહ ન રાખવો.

કાર્યની સમય મર્યાદા રાખવી પડે છે. નિર્ણયો પણ ચોગ્ય અને સમયસર લેવા પડે છે. કોઈપણ કાર્ય હોય, શિસ્તબદ્ધતા રાખવાથી કાર્ય નિપટાવી શકાય છે. જે સફળતા ગણાય છે. આ પ્રકારની આદતો, ખાસિયતો, પ્રેક્ટિસ કેળવીએ એ કૌશલ્ય છે.

‘ચિનગારી’ પુસ્તકમાં વાંચેલું એક વાક્ય યાદ રહી ગયું છે : **‘પોતાની જાતને મેનેજ કરનારે ક્યારેય પણ સમયને મેનેજ કરવો પડતો નથી.’** પહેલા પોતે કુશળ બનો, બાદ પોતાને કામને કુશળ બનાવો. સફળતાનું આ પ્રથમ પગથિયું છે.

“કરોળિયા” જેવા સદ્ગુણી બનો

હકીકતે જોવા જાઓ તો સફળ અને નિષ્ફળ વ્યક્તિના સંજોગોમાં ઝાઝો ફેર હોતો નથી. જે **મુશ્કેલીઓ, અડચણો, વિટંબણાઓ, સમસ્યાઓ, તકલીફો નિષ્ફળ માણસને નડતરરૂપ હોય છે તેજ સફળ માણસને પણ હોય છે.** કુદરત સફળ માણસ માટે એક પ્રકારના સંજોગોનું નિર્માણ કરે છે, તો નિષ્ફળ વ્યક્તિ માટે અન્ય પ્રકારનું એવું કશું હોતું નથી. કદાચ તેની પરિસ્થિતિની વિકટતાનું પ્રમાણ ઓછું વધતું હોઈ શકે. પરંતુ તેથી એવું નથી કે સફળ વ્યક્તિ માટે હળવી વિકટ પરિસ્થિતિ જ હોય અને નિષ્ફળ વ્યક્તિ માટે ભયંકર વિકટ. એકની એક પરિસ્થિતિને સફળ માણસ એક રીતે નિહાળે છે તો નિષ્ફળ માણસ તેને બીજી રીતે. તદ્દન સામાન્ય માણસ એકવાર પડી જાય તો તે પડેલો રહે છે, ઊભો થતો જ નથી. તેનામાં થોડીક મહત્વાકાંક્ષા હશે તો તે શરૂઆતમાં ત્રણ-ચાર વાર પડી જશે અને ત્રણ-ચારવાર ઊભો થશે. વળી પ્રત્યેકવાર ઊભો થઈને કદાચ ડગલું આગળ માંડશે, પણ તેમ છતાં તેની મહત્વાકાંક્ષાને અતૂટપણે વળગી રહેવાની વૃત્તિને અભાવે તે જો પાંચમીવાર પડી જશે તો તે ઊભો થશે પરંતુ તે પછી પોતાના પગલાં ઊંધી દિશા તરફ માંડશે અને મન મનાવશે મેં તો પૂરતા પ્રયત્નો કર્યા છે, પણ નસીબ ચારી આપે તેવું લાગતું નથી. એટલે હવે સફળતાની દિશામાં ફાંફા મારવા જેવું નથી. **એનાથી ઉલટું, મહત્વાકાંક્ષી વ્યક્તિ સફળ નીવડે છે કારણકે પોતે જેટલીવાર પડે છે તેટલીવાર ઊભો થતો રહે છે અને સફળતાની દિશા તરફ પોતાના ડગ માંડતો જ રહે છે.** ‘કરતા જાળ કરોળિયો, ભોંય પડી પછડાય, વણતૂટેલે તાંતણે, ઉપર ચઢવા જાય.’

— ડૉ. પૂજા કોટક

આરાધના

ભવતારિણી ક્ષમાપનાનો અમૃત પ્રેમધ્યાલો!

નોંધ : આત્મા પોતે જ પોતાના સુખ-દુઃખનો કર્તા છે અને એનો નાશ કરનાર પણ છે. એટલા માટે સન્માર્ગે ચાલનારો આત્મા મિત્ર છે અને કુમાર્ગે ચાલનારો આત્મા શત્રુ છે. કર્મ અને તપ તરફ સ્પષ્ટ અંગુલિનિર્દેશ કરતું એક સુવાક્ય છે કે, ‘કર્મ બાંધવાના જન્મો અનેક છે પરંતુ કર્મ બાળવાનો જન્મ તો એકમાત્ર માનવનો જ છે.’ ભગવાન મહાવીરનો ‘સર્વ જીવો પ્રત્યે મૈત્રીભાવ’નો ઉપદેશ માનવજાતિને નવી આશા અને નવી દિશા તરફ દોરી ગયો. અહીં જૈન દર્શનના આંતરરાષ્ટ્રીય વિદ્વાન અને સાહિત્યકાર પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ લેખિત લેખ પ્રસ્તુત છે.

- તંત્રી મંડળ

ક્ષમાપના કેટલી મહાન! દૈનિક ક્ષમાપનાથી કષાયોની મંદતા થાય છે. પાક્ષિક ક્ષમાપનાથી સંજવલના ક્રોધ, માન, માયા, લોભ રૂપ કષાયોનો ઉપશમ કે ક્ષયોપશમ થાય છે. ચાતુર્માસિક ક્ષમાપનાથી પ્રત્યાખ્યાની કષાયો અત્યંત ઉપશમ પામે છે અને સાંવત્સરિક ક્ષમાપનાથી અપ્રત્યાખ્યાની ક્રોધ, માન, માયા, લોભરૂપ કષાયોનું જોર ટળે છે અને અનંતાનુબંધી - કષાયોનો ઉદય થતો નથી.

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વની પરાકાષ્ટા છે સાંવત્સરિક ક્ષમાપના. પણ એ તરફ જતાં પૂર્વે ક્રોધ, આવેશ કે ગુસ્સા વિશે વિચારવું આવશ્યક જ નહીં, બલકે અનિવાર્ય છે. ભીતરમાં છૂપાયેલાં ક્રોધના સાચા સ્વરૂપને જાણીએ, તો જ ઉચિત ક્ષમાપના થઈ શકીએ. આજના યુગના માનવીને ચાલીસ ટકા શારીરિક અને સાંઈઠ ટકા માનસિક કારણોથી રોગો થતાં હોય છે. આ માનસિક રોગોમાં પણ સૌથી મુખ્ય છે ક્રોધ, જે વ્યક્તિના મનને અને તનને બંનેને દૂષિત અને નષ્ટ કરે છે.

આજથી હજારો વર્ષ પૂર્વે ક્ષમાનો મહિમા કરતા જૈનદર્શને ક્રોધના કષાયને બરાબર ઓળખી લીધો હતો અને એથી જ એણે ક્રોધની ઘણી ઊંડી સમીક્ષા અને ચિકિત્સા કરી છે. આજે ક્રોધનાં જુદાં જુદાં સાત સ્વરૂપો જોઈએ. જેમ નળ રાજાની અસ્વચ્છ પાનીમાંથી કળી પેઠો હતો, તેમ આ ક્રોધ કોઈપણ રૂપે માનવીના મનમાં પ્રગટ થાય છે.

એનું પહેલું સ્વરૂપ છે દ્રેષનું અને એવો દ્રેષ અવંતિપતિ ચંડપ્રદ્યોતને ઉજ્જૈનીના રાજર્ષિ ઉદયન પ્રત્યે થયો હતો. એણે છૂપા વેશે ઉદયનની દાસીનું અપહરણ કર્યું તેમજ ઉદયનની સ્વર્ગસ્થ પત્ની જેની નિત્ય પૂજા કરતી હતી તે ચંદનકાષ્ઠની પ્રતિમા

પણ લઈ ગયો. એના આવા ગુસ્સાનું પરિણામ એ આવ્યું કે અંતે ચંડપ્રદ્યોત રાજા ઉદયનનો કેદી બન્યો. **દ્રેષ એ વ્યક્તિના મનની દુનિયાને અને દુનિયાના સુખને સળગાવે છે.**

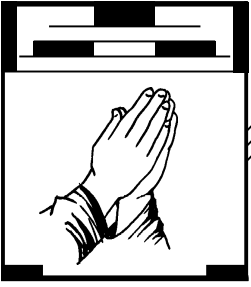
ક્રોધનું બીજું રૂપ ગુસ્સો છે અને વૃદ્ધ મુનિ ચંડુદ્રાચાર્યે પોતાના શિષ્ય પર અતિ ક્રોધ કર્યો. એના મસ્તક પર દંડ ફટકાર્યો, પરંતુ જ્યારે ચંડુદ્રાચાર્યને ખ્યાલ આવ્યો કે એમના શિષ્યને તો એમની પૂર્વે કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું, ત્યારે તેમને પારાવાર પશ્ચાત્તાપ થાય છે.

ક્રોધનું ત્રીજું રૂપ માનવીને અંધ બનાવી દે છે. ભગવાન મહાવીર વૈશાલી નગરીના લુહારની નિર્જન કોઢમાં સાધના કરતા હતા, ત્યારે લોકોએ ના પાડવા છતાં લુહારે એમના પર ઘણા વિંઝૂયો અને ઘણા છટકતાં યોગી મહાવીરના મસ્તકને બદલે લુહારના મસ્તકમાં ઝીંકાયો. આમ, ક્રોધ માનવીને સ્વહિત પ્રત્યે અંધ બનાવે છે. ક્રોધ કરનાર વ્યક્તિ પોતાના મનને જ નહીં, પણ આસપાસના સમગ્ર વાતાવરણને કલૂષિત કરી નાખે છે. આગની પાસે જે જાય, તેને આગ બાળે છે. પરંતુ ક્રોધ તો આખા કુટુંબને અને આસપાસના સમાજને બાળી મૂકે છે.

ક્રોધનું ચોથું રૂપ છે વ્યક્તિનું અંગત પતન. ભગવાન મહાવીર દક્ષિણવાયાલાથી ઉત્તરવાયાલા તરફ જતા હતા, ત્યારે ચંડકૌશિક નામનો દૃષ્ટવિષ સર્પ એમને દંશ મારે છે. બીજા સર્પોની દાઢમાં કે ફુટકારમાં ઝેર હોય, ત્યારે આ અતિ ક્રોધી ચંડકૌશિક સર્પની નજરમાં ઝેર હતું. આજે સમાજમાં ઘણી વ્યક્તિઓ આવી ‘ઝેરી નજર’ ધરાવતી જોવા મળે છે! આ ક્રોધને કારણે વ્યક્તિ પતનશીલ બનીને પોતાની જાતને જ હણે છે.

આ સર્પ પૂર્વભવમાં ઉગ્ર તપસ્વી હતો, પણ ગુસ્સે ભરાઈને

આરાધના

આત્મસિદ્ધિ અને આરાધનાનો સરવાળો - મિચ્છામિ દુક્કડમ્

પર્વાધિરાજ પર્યુષણની સાધનાના દિવસો પૂરા થયા પછી ઊગે છે સિદ્ધિનો સંવત્સરીદિન. આત્મશુદ્ધિ અને આરાધનાના દિવસોનો સરવાળો ક્ષમાયાચનામાં છે પરંતુ આ ક્ષમાના સાચા સ્વરૂપને ઓળખવું જોઈએ. સહુપ્રથમ તો ક્ષમા સહજ હોવી જોઈએ, બનાવટી નહીં. આપણે પર્યુષણ પર્વની ઉપાસના કરવાની છે, ઉજવણી નહીં. શું ક્ષમા આપણા જીવનમાં ઘૂંટાઈ છે કે માત્ર મૌખિક કે ઔપચારિક બની ગઈ છે? શું આપણે એક જ કૂદકે આત્માને પરમાત્માની નિકટ મૂકી દેતી પ્રચંડ તાકાત ધરાવતી આ ભાવનાને માત્ર સગવડિયા ક્ષમા બનાવી દીધી નથી ને? સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ કરી, “ખામેમિ સવ્વે જીવા, સવ્વે જીવા ઝમંતુ મે” એટલું કહી દીધું એટલે ૩૬૪ દિવસનાં બધાંય પાપ રાતોરાત ધોવાઈ ગયાં અને આપણો આત્મા નિર્મળ થઈ ગયો એમ તો માની બેઠા નથી ને? માત્ર બે હાથ જોડીને બોલી દેવાથી, ફોન પર કહી દેવાથી કે છાપેલું કાર્ડ મોકલી દેવાથી કશું નહીં વળે. ક્ષમા તો એવી હોવી જોઈએ કે જે માગતાં મનનો મોરલો ક્ષણ વાર પણ આઘાત અનુભવે નહીં અને હૈયાની વેલી કરમાય નહીં.

સંસારની શેરીઓમાં જેનાથી હેતપ્રીતનાં તોરણ બંધાય અને વઢવેલના કાતિલ કાંટા અવળા ફરી જાય એનું નામ ક્ષમા. અંતરના તાર અમી વરસાવે, સંસાર મનનો મીત લાગે તેનું નામ ક્ષમાપના. ક્ષમાની સાહજિકતા વિશે સંત જ્ઞાનદેવ કહે છે -

“સહન કરત સબમં બડો, ગર્વ ન ક્ષમા કરાય;
જિમિ શરીર રોમહિં ધરત, તાકો સુધિ વિસરાય.”

શરીર પર અસંખ્ય રોમાવલિઓ છે પણ જે રીતે શરીરને એનો ખ્યાલ રહેતો નથી, એ જ રીતે બધું સહન કરવા છતાં જરા પણ અભિમાન થવા દેવું નહીં તે ક્ષમા છે.

આવી ક્ષમાને - “ક્ષમા તેજસ્વિના તેજઃ ક્ષમા બ્રહ્મ તપસ્વિનાં” એટલે કે ક્ષમા તેજસ્વીઓનું તેજ અને તપસ્વીઓનો બ્રહ્મ છે. પણ ખરેખર આપણે તપસ્વી રહ્યા છીએ ખરા? કે પછી દંભ, ડર કે કાયરતાનો અંચળો ઓઢીને બેઠા છીએ? આપણે જોઈએ છીએ કે ઘણાંને જૂઠનો ભય નથી પણ જૂઠાણું પકડાઈ જવાનો ભય છે; પાપનો ભય નથી પણ પાપ આચરતાં ઝડપાઈ જવાનો ભય છે; ચોરીની બીક નથી પણ ચોરી ઉઘાડી પડી જવાની ભીતિ છે.

માનવી જ્યાં સુધી ભયભીત છે, ત્યાં સુધી ક્ષમાપનાને પામી શકતો નથી. આપણે માત્ર બીજાનું જ મન દુઃખી નથી કરતા, માત્ર અન્યને જ કટુ વચન કહેતા નથી કે માત્ર સામી વ્યક્તિના જ આત્માને નથી દુભવતા, પરંતુ આપણા પોતાના આત્માને પણ દુભવીએ છીએ. મન, વચનથી તેને ત્રાસ આપીએ છીએ. ખુદ આપણે આપણા પર ગુસ્સે થયા છીએ. આમ માત્ર સામી વ્યક્તિ તરફ કરેલાં પાપોની જ નહીં પણ સ્વ પ્રત્યેનાં આપણાં પાપોની પણ જાણ મેળવવી જોઈએ. એ એટલા માટે જરૂરી હશે કે તે પાપની માફી આપણે માગી શકીશું. કારણ કે માનવીએ પોતાના પાપનો એકરાર કરવો પણ જરૂરી છે. એણે કોઈ ગરીબનું શોષણ કર્યું હોય કે કોઈના શોષણમાં સાધનરૂપ બન્યા હોય, કોઈને લાંચ આપી હોય કે કોઈની લાંચ લીધી હોય, પરિગ્રહથી બીજાને પીડા આપી હોય કે હિંસાથી કોઈનું હનન કર્યું હોય ત્યારે માનવીએ પોતે પોતાની જાતના તાજના સાક્ષી બનીને અપરાધોનો એકરાર કરવો જોઈએ. ક્ષમાપનામાં આ નિખાલસ એકરાર ઘણો મહત્વનો છે. આથી જ આચાર્ય ભદ્રબાહુ સ્વામીએ કહ્યું છે:

જં દુક્કડં તિ મિચ્છા, તે ભુજજો કારણં અપૂરતો,
તિવિહણ પડિહંતો, તસ્સ ખલુ દુક્કડં મિચ્છા.

(જે સાધક મન, વચન અને કાયાના ત્રણેય યોગથી પ્રતિક્રમણ કરે છે, જે પાપને મિચ્છામિ દુક્કડં દે છે અને પુનઃ તે પાપ કરતો નથી તેનું દુષ્ટ-પાપ મિથ્યા થઈ જાય છે. પાપને જાણીને, તેનો નિખાલસ એકરાર કરીને તેમજ એ પાપો ફરી ન કરવાની કૃતનિશ્ચયી પ્રતિજ્ઞા લેવાય ત્યારે જ ક્ષમાપનાની નજીક પહોંચાય છે.)

મિચ્છામિ દુક્કડંનો અર્થ જ એ છે કે એક વાર જે ભૂલને માટે ક્ષમાપના કરી, જે દોષને માટે પશ્ચાતાપ કર્યો, જે પાપને માટે પ્રાયશ્ચિત્ત કર્યું, એવી ભૂલ, એવો દોષ કે એવું પાપ કરવાથી હંમેશને માટે દૂર રહીશું એવો સંકલ્પ કરવો.

‘આવશ્યક નિર્યુક્તિ’માં આચાર્યશ્રી સ્પષ્ટ શબ્દોમાં કહે છે કે : “સાધક, પાપ પ્રત્યે એક વખત મિચ્છામિ દુક્કડમ્ દઈને જો તે ફરી પાપનું સેવન કરે તો એ દેખીતી રીતે જ જુદું બોલે છે. દંભની જાણ વણે છે.”

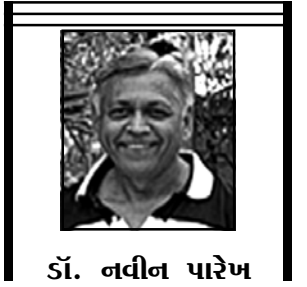

આરાધના

સંકટ મોચન જૈન મંત્રો અને મંત્ર વિજ્ઞાન

નોંધ : જીવનમાં થોડી શ્રદ્ધા અને ધીરજ આવશ્યક છે. તેના દ્વારા સંસારની તમામ સમસ્યાના સમાધાન અને ઉપચાર આસાન બને છે. તેવી રીતે જૈન મંત્રો અને વિજ્ઞાન ખૂબ અગત્યના છે પરંતુ મંત્ર વિજ્ઞાન ખૂબ જ ઊંડો અને વિશાળ વિષય છે. નોંધનીય છે કે, માત્ર જૈનો પાસે જ મંત્રોનો વારસો છે. આ વારસાનું સમગ્ર જૈનોએ જતન કરવું જોઈએ. તેવા આધ્યાત્મિક મુદ્દાઓ સાથેનો વિદ્વાન ડૉ. નવીન પારેખનો આ લેખ ખૂબ જ રસપ્રદ અને પથદર્શક છે.

- તંત્રી મંડળ

હજી પણ આપણે લેઈટ નથી. આપણી પાસે સમય છે અને ગમે તેવી વિપદાનો ઉપચાર આપણા જૈન ધર્મે આપ્યો છે. સર્વ આપત્તિ નિવારક ઉપાયો હાથવગા છે પણ કસ્તુરી મૃગની જેમ આપણને તેનું પૂરતું જ્ઞાન નથી. કોઈપણ વ્યક્તિ રોગગ્રસ્ત થાય કે સંક્રમિત થાય ત્યારે સમયાનુસાર તેણે દવા અને ટ્રીટમેન્ટ તો લેવી જ પડે પરંતુ આપણા જીવનને સુરક્ષિત કરવા અંતિમ ઉપાય (Ultimate Remedy) અધ્યાત્મ (Spirituality) જ છે. **આપણા જ્ઞાની મહાત્માઓએ આપણા માટે આવા ઉપાયો મંત્ર સ્વરૂપે આપણને પ્રદાન કર્યા છે. થોડી શ્રદ્ધા અને ધીરજ હોય તો સંસારની તમામ સમસ્યાના સમાધાન અને ઉપચાર આપણી પાસે જ છે.** અહીં રિપીટ કરું છું કે શ્રદ્ધા અને ધીરજ અતિ આવશ્યક છે, અન્યથા આ બધો વ્યાયામ નિરર્થક બની રહેશે. અત્યારે આવી વાતો કદાચ નિરર્થક કે વાહિયાત લાગે પરંતુ વર્તમાન સમયમાં **જૈન દર્શનના ઘણા વિષયો ઉપર સંશોધન (Research) થયેલ છે જેમાં એક વિષય “મંત્ર-વિજ્ઞાન” છે,** જેમાં મેં રીસર્ચ કરેલ છે. તેથી આવાં તથ્યો વૈજ્ઞાનિક માપદંડ સાથે સિદ્ધ થયેલ હોય છે અને પશ્ચિમના ઘણા દેશોમાં જૈન ફિલોસોફીના વિષયો ઉપર અત્યારે સંશોધન થઈ રહ્યું છે.

આ રહસ્યમય મંત્રો કે સ્તોત્રો માત્ર શબ્દોની ગોઠવણી કે મનઘડંત રચના નથી. **આ મંત્રો પાછળ અત્યંત કઠિન સાધના, ઉચ્ચ સંયમ, ઉગ્ર તપ અને શાસનદેવોની કૃપા જેવા પરિબળો છે.** જેથી પૂર્ણરૂપે અસરકારક અને ફળદાયી છે. આ મંત્રો સિદ્ધ થયેલા હોય છે, જે દેવાધિકૃત હોય છે. એટલે ચોક્કસ પરિણામદાયી છે. એના પરિણામો વિશે કોઈપણ શંકાને સ્થાન નથી.

મંત્રોના દરેક અક્ષર અને મંત્રબીજોની એ રીતે ગોઠવણ હોય છે કે તેના જાપ કરવાથી પેદા થતા આંદોલનો (Sound Waves)

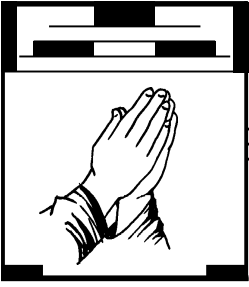
તેના અધિકૃત દેવ સુધી પહોંચે છે. જેમકે કોઈ ચોક્કસ વ્યક્તિના સંપર્ક માટે તેના ચોક્કસ મોબાઈલ નંબર હોય છે. આ મોબાઈલ નંબરના દસ આંકડાની કુલ કંપન સંખ્યા (Wave length) ચોક્કસ હોય છે. તેથી તે જ વ્યક્તિનો સંપર્ક થાય છે. બરાબર આ જ રીતે દરેક મંત્રોની એક ચોક્કસ વેવ-લેન્થ હોય છે, જે દરેક દેવ માટે અલગ અલગ હોય છે. આ તેમનો સંપર્ક નંબર છે. એક જ દેવના એકથી વધારે મંત્ર (સંપર્ક નંબર) હોઈ શકે છે.

જે વ્યક્તિનો સંપર્ક કરવાનો છે તેનો નંબર ડાયલ કરવામાં ભૂલ થાય (Mis-Dial), તે વ્યક્તિનો મોબાઈલ તેના હાથવગો ન હોય (Absent), તે વ્યક્તિ અન્ય અગત્યના કામમાં વ્યસ્ત હોય (Engage) અથવા તે વ્યક્તિ તમારો ફોન ઉપાડવા માટે રાજી ન હોય (Not Attending) તેવા આ તમામ કિસ્સામાં વાત થતી નથી. બરાબર આ જ રીતે આપણા અધિષ્ઠાયક દેવો યોગ્ય રીતે મંત્ર-સાધના ન થવાથી મંત્રોચ્ચાર યોગ્ય ન હોય (Mis-Dial), ક્યારેક તે અધિષ્ઠાયક દેવો પણ જિનેશ્વર પરમાત્માની સાધનામાં વ્યસ્ત હોય (Engage), ક્યારેક તેઓ તેમના સ્થાને ન હોય (Absent) અને ક્યારેક આપણા ભારે કર્મોના કારણે તે દેવો આપણા સંપર્કને ટાળતા હોય (Not Attending), ત્યારે મંત્ર સાધના સમય માંગી લે છે. આવા તમામ કિસ્સામાં ધૈર્ય રાખવું જ પડે, શ્રદ્ધા રાખવી પડે. ઘણા લોકોનું કામ તરત થાય છે, જ્યારે કોઈકનું કામ સમય માંગી લે છે.

જેવી રીતે ફોન નંબર જે તે મોબાઈલ કંપની આપે છે, તેવી જ રીતે કોઈ ચોક્કસ મંત્ર આપણે ગુરૂ ભગવંત પાસેથી તેમના આશીર્વાદ સાથે મેળવવો જોઈએ. આપણે પોતે નક્કી કરેલ નંબર કામ આવતા નથી.

મંત્રનો ધર્મ છે કે તે તેના સાધકને તેનું ફળ આપે. કોઈપણ ધર્મ શાશ્વત હોય છે, જેમકે પાણીનો ધર્મ શીતળતા છે, અગ્નિનો

આરાધના

ફૂલોની નનામી! (ચિંતનિકા)

નોંધ : પ્રતિષ્ઠિત કવિ-લેખક શ્રી જયંતી જોષી 'શબાબ' એટલે એક અનોખું વ્યક્તિત્વ. તેઓશ્રી કોલેજ વ્યાખ્યાતા, રેડિયો ઉદ્દ્યોષક, કાર્યક્રમ નિયોજક, વરિષ્ઠ કેન્દ્ર નિયામક (જી.એ.જી.), પ્રથમ વર્ગ અધિકારી જેવા અનેક સ્થાનો પર પોતાની સેવા આપી ચૂક્યા છે. આકાશવાણી કેન્દ્રોમાં તેમની સુદીર્ઘ સેવાયાત્રા દરમિયાન જૈન મુનિ ભગવંતોના પર્યુષણ પર્વ વ્યાખ્યાનમાળાના પ્રવચનોનું રેકોર્ડિંગ કરી સફળતાપૂર્વક પ્રસારિત કરવાની કામગીરીને પોતાના જીવનની યાદગાર સૌભાગ્ય ઘડી સમજે છે. પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વની આરાધના અંતર્ગત પોતાના યોગદાન તરીકે અહિંસા વિષયક ચિન્તનિકા સંબંધી એક ખાસ લેખ તૈયાર કરીને મોકલાવેલ છે, જે અત્રે પ્રસ્તુત છે. આશા છે કે વાચકવર્ગને તે જરૂર પસંદ પડશે.

- તંત્રી મંડળ

“હવા ટોળે વળીને
માતમ કરી રહી છે,
અરે! આ ફૂલદાની છે,
કે ફૂલોની નનામી છે!”
(મરીઝ)

અહિંસાને સમ્યક્ રીતે સમજી અને જીવનમાં ઉતારવા મનને સંવેદનશીલ, શ્રદ્ધાવાન અને પૂર્વગ્રહોથી મુક્ત કરવું જોઈએ.

કોઈ પણ જીવને તન, મન, કર્મ, વચન કે વાણીથી કોઈ હાનિ ન પહોંચાડવી તે અહિંસા છે. આત્માનો અપ્રમત્ત અવસ્થામાં જણાતો, સર્વતોભદ્ર અને સર્વજીવ હિતકારી પવિત્રમ ભાવ છે અહિંસા. ભાવ દેખાતા નથી, કેવળ અનુભવાય છે. અહિંસા પણ ભાવ હોઈ એને ભેદી, કાપી, બાળી કે ડૂબાડી શકાતી નથી. આત્માનો એ સદ્ગુણ સદાચાર અને સત્કાર્યો ઉપરાંત અનુકૂળતા, સગવડ, શાંતિ અને આનંદનો જનક છે.

સંસારના ઘણાખરા મોટા ધર્મોએ એક યા બીજી રીતે, આંશિકરૂપે સ્વીકારેલી અહિંસાને એની ચરમ સીમાએ પહોંચાડીને સ્વીકાર તો જૈન ધર્મે જ કર્યો છે એ નિર્વિવાદ સત્ય છે.

ઋગ્વેદના પુરુષ સૂક્તમાં એક સરસ મજાનું વાક્ય આવે છે : “**एतावानस्य महिमा, अतो ज्यायाश्च पुरुषः**” અર્થાત્ આટલો તો એના કામનો મહિમા - વિસ્તાર છે, એ પુરુષ પોતે તો એના કરતાંય મોટો છે. અહિંસાના સંદર્ભે એવા ત્રણ મહર્ષિઓને યાદ કરવા ઘટે છે કે જેમના માટે નિઃસંકોચપણે કહી શકાય કે તેમનું અસ્તિત્વ - વ્યક્તિત્વ જ્ઞાન, શીલ, ગુણને પરિણામે એટલું તો વિરાટ અને ભવ્ય રહ્યું છે કે શાસ્ત્રો - આગમોના અર્થો -

તાત્પર્યાર્થો તેમનું સ્મરણ કરી સ્વયં તેમની પાસે જાય છે, તેમનામાં શ્રદ્ધા રાખે છે! એવા એ આચાર ગંગોત્રી સમા મહર્ષિઓ છે બુદ્ધ, ગાંધીજી અને મહાવીર સ્વામી.

મહર્ષિ એટલે કે જેમનું વિશિષ્ટ, પોતીકું જીવન દર્શન હોય અને તે એમના મન-વચન અને આચરણની સંવાદિતાને વરેલું હોય. એવા મહર્ષિ બુદ્ધ અહિંસાના પુરસ્કર્તા હતા. પરંતુ તેમણે માંસાહારનો નિષેધ ન કર્યો. આપના દ્વારા અભિપ્રેત કે પુરસ્કૃત અહિંસા માણસ માણસ વચ્ચે ‘અવેર’ ભાવના રાખવા સુધીની હતી. પશુ હિંસા બાબતમાં આપનું મંતવ્ય અને આપનો ઉપદેશ સ્પષ્ટ હતા કે ધર્મના નામે, બલિદાનરૂપે પશુહિંસા ન જ કરવી જોઈએ. આપશ્રી પોતાના સાધુઓને પણ કહેતા હતા કે પોતાના આહાર માટે કોઈને પણ પશુ મારવા ન દો.

અન્ય મહર્ષિ અને ‘મારું જીવન એ જ મારો સંદેશ છે’ એવું પ્રસ્થાપિત કરી જનારા મહાત્મા ગાંધીજી પણ અહિંસાના અગ્રદૂત હતા. અહિંસાનો સંદેશ આપણા દેશ ઠેઠ વૈદિકકાળથી સંભાળ્યો છે અને સંભળાવ્યો પણ છે.

અહિંસાની પ્રથમ ઉત્પત્તિ ડાણ્ડ્ય બ્રાહ્મણના સમયે થઈ હોવી જોઈએ તેવી માન્યતા છે કારણકે તેમાં ચોમાસાના ચાર મહિના સુધી માંસ ન ખાવું તેવો આદેશ વૈદિક સાહિત્યમાં સૌથી પહેલીવાર જોવા મળે છે.

હા, અહિંસા એ કંઈ ગાંધીજીની નવી શોધ નથી. તેમ છતાં આ મહર્ષિને થયેલું અહિંસા-દર્શન તે એમનું પોતાનું, તદ્દન નવું અને નિરાળું છે. વળી આજની દુનિયા માટે પણ એ અત્યંત ઉપયોગી, વ્યાપક અને સાર્વભૌમ છે. ગાંધીજી શાંતિના ભક્ત

	<p style="font-size: 1.2em; font-weight: bold;">આરાધના</p> <p style="font-size: 1.5em; font-weight: bold;">ક્ષમા : વ્યક્તિત્વની ઓળખ</p>	 <p style="font-weight: bold;">ભગીરથ બ્રહ્મભટ્ટ</p>
---	---	--

ક્ષમાના મૂળમાં ખમવું શબ્દ છે. જે ખમી ખાય છે તે સદ્ગુણી છે. ક્ષમા ભૂલ થયા પછીની ઘટના છે. એકવાર ભૂલ થાય એ માફ ક્ષમાથી થાય. ક્ષમા દ્વારા થયેલી ઘટનાની જવાબદારી ઘટે. તમે કોઈને ગાળ બોલ્યા એ તમને સમજાયું પછી તમે તે વ્યક્તિની માફી માંગો ત્યારે એ ક્ષમા બને છે. એટલે ગાળ બોલનારનું કતૃત્વ કંઈક અંશે ઓગળે છે. એ ગાળ બોલવાની ક્રિયા માફ થાય છે. આ દૃષ્ટાંત દ્વારા એટલું અવશ્ય સમજાય છે કે ગાળ એ અજાણ્યે કે જાણ્યે થયેલી ભૂલો ઉપર પોતું મારે છે. પણ એમ પોતા ફેરવવાથી બધું જ ચોક્કસ થતું નથી એ વાત સમજવાની છે. **ઔપચારિક રીતે માંગેલી ક્ષમા એ કેવળ વ્યવહારિક ઔપચારિકતા છે. તે ક્ષમા મૂળ ભૂલને સ્પર્શતી જ નથી.** આમ ભૂલને પહોંચી ન શકે. મૂળ ભૂલને આલિંગી ન શકે એવી ક્ષમા ક્ષમા હોતી જ નથી. “Sorry” શબ્દ એમ કેવળ ફોર્માલિટી બને છે. આવી અપૂર્ણ ક્ષમા દરેક માંગતા હોય છે. એ પ્રકારની ક્ષમાનો કોઈ અર્થ નથી. ક્ષમામાં અહમ્નો સહેજ પણ અહેસાસ ન હોવો જોઈએ. તકસાધુઓ અને ગુનેગારો આવી અહમયુક્ત ક્ષમા માગતા હોય છે અને એવી ક્ષમા સાચા અર્થમાં ક્ષમા નથી જ નથી. ક્ષમા બુધ્ધિથી નહીં, હૃદયથી અપાતી હોય છે. **ક્ષમા જો હૃદયથી અપાય તો જ એ ભૂલના મૂળ સુધી પહોંચી શકતી હોય છે.** સાચી ક્ષમા જ ભૂલોને આલિંગી શકે છે.

ક્ષમા એ સદ્ગુણ છે. એ સદ્ગુણ ક્યારે બને? જ્યાં માંગનાર એના ઊંડા હૃદયમાંથી માંગતો હોય ત્યારે માફી સાચી ઘટનાની હોય, ભૂલની હોય; માફી માંગનાર નમ્ર થઈ ગયો હોય, એ ભૂલનો અહેસાસ અનુભવતો હોય, એકવાર અજાણ્યે અન્યાય થઈ જાય, એકવાર અજાણ્યે ભૂલ પણ થઈ જાય, એકવાર અજાણ્યે કોઈને દુભવી નખાય. આ બધી ઘટના પછી જ્યારે એમ સમજાય કે આ જે કંઈ બન્યું છે તે ખોટું થયું છે એ બરાબર સમજાયા પછી એમાંથી બહાર નીકળવું કેવી રીતે? એ ઘટના પૂર્ણ થઈ ગઈ. હવે ના થઈ એમ થવાનું જ નથી એટલે એની પૂર્ણ અસરમાંથી થોડી અસરકારકતા દૂર કરવાનો એક રસ્તો છે એ ક્ષમાનો છે.

કલાપી કહે છે - ‘હા પસ્તાવો! વિપુલ ઝરણું સ્વર્ગથી ઉતર્યું છે.’ એમાં પસ્તાવો એ પ્રકારાંતરે ક્ષમા છે. તેનો પ્રભાવ

પડે છે બનેલી ઘટના ઉપર થયેલી ભૂલ ઉપર. પસ્તાવાનો જન્મ પવિત્ર સ્વર્ગમાંથી થાય છે એટલે ચોકખા, નિર્મળ દિલમાંથી ક્ષમા જન્મે છે એ અર્થ ઘટાવાનો છે. માફી આપવી એટલે ક્ષમા આપવી. માફ કરવામાં જે ભાવવલયો છે તે સજા કરવામાં જોવા મળતા નથી.

ક્ષમા માગનાર માણસ નાજુક દિલ ધરાવતો હોય છે. તેની આંખોમાં, હૃદયમાં અણુએ અણુમાં થયેલી ભૂલ પ્રત્યેની જવાબદારીનો સ્વીકાર અને માફી માંગવાની સજ્જતા હોય છે. માફી માંગનારો ક્ષમતા વગરનો હોતો નથી. **જેના હૃદયમાં પ્રેમ હોય તે જ માફ કરવાની સજ્જતા ધરાવે છે. એટલે તો કહેવાયું છે કે - ‘ક્ષમા વીરસ્ય ભૂષણમ્.’**

ક્ષમા એ ક્ષમતાવાળા, હિંમતવાળાની શોભા છે, આભૂષણ છે. ક્ષમા માંગવામાં આવી હિંમત હોય છે. અહમ્ વગરનો માણસ જ આવી હિંમત ધરાવે છે. ક્ષમા માંગવી અને ક્ષમા આપવી એમ બે પક્ષો છે. ક્ષમા આપનાર અને ક્ષમા માંગનાર બંનેની માનસિકતા અંગે વિચાર થવો ઘટે. ક્ષમા માંગનાર છે એ પોતાની ભૂલનું પ્રાયશ્ચિત કરે છે અને ક્ષમા આપનાર એ ભૂલ કરનારને માફ કરે છે. ક્ષમા માંગનારો સાચા દિલથી ક્ષમા માંગે ત્યારે તેમાંથી અહમ્ ઓગળી ગયો હોય છે. નિષ્પાપ, નિર્મલ, વિમલ દિલથી એ યાચના કરતો હોય છે ત્યારે રીતસર પ્રાર્થના કરતો હોય છે. **એટલે ક્ષમા માંગનારને આપણે ઘણીવાર ક્ષમાપ્રાર્થી કહેતા હોઈએ છીએ.** ક્ષમા એક અર્થમાં પ્રાર્થના છે. પ્રાર્થનાની કોટીએ ક્ષમાનું સ્થાન છે. ક્ષમાના દ્વારે પ્રવેશનારો હંમેશાં નિર્મલ હોય છે. તે બુધ્ધિથી નહીં, હૃદયથી પ્રવેશ કરે છે અને એ ક્ષમા ગૃહમાં પ્રવેશ્યા પછી ધન્ય બની જતો હોય છે. પ્રામાણિકપણે માંગેલી હૃદયપૂર્વકની ક્ષમા એ અગ્નિ સમક્ષ માંગેલી પ્રાર્થના છે. ક્ષમા માંગનારો કોઈ વંચના કરતો જ નથી. કેવળ હૃદયપૂર્વકની આજીજી કરતો હોય છે, પોતાની ભૂલનો સ્વીકાર કરતો હોય છે. ક્ષમા આપનારા પણ હિંમતવાળા હોય છે. તેનું દિલ પણ ખુલ્લું હોય છે. ભૂલ કરનારને સહી લે છે અને માફ કરે છે. માફી માંગવાની તે તક આપતો નથી. સામેથી માફ કરે છે. આમ, ક્ષમા ઉભયપક્ષે વિમલ વહેણનું ઝરણું છે.

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૨૦ ઉપર)

નહીં, પોતાનાથી સહેવાય નહીં. શું કરું? એનું ભાન સુદ્ધાં ન રહ્યું. દાદાને મનોમન પ્રાર્થના કરી કે દાદા, તું આટલો નિર્દય અને કૂર કેમ બને છે? તારા દર્શન તો કરાવ. કેમ મને વંચિત રાખે છે? આંખેથી આંસુડાની ધાર ચાલુ થઈ ગઈ. થોડી સ્વસ્થ બનીને દાદાને ભેટવા લોકર રૂમમાંથી બહાર આવી. બહાર આવતા દેરાસરજીને નિહાળ્યું - દાદાના દેરાસરનું પરિસર, ભક્તજનોની ચહલપહલ, દાદાની પ્રતિમા પૂર્વાભિમુખ ન હતી અને દેરાસરનું પ્રતિબિંબ કંઈક અલગ જણાઈ રહ્યું હતું. અંદરથી એક અલગ જ તરવરાટ ઊભો થયો, દાદાને તો હજી નિહાળ્યા જ નથી! બસ, થોડીવાર દાદાના પરિસરને, દેરાસરના બાહ્ય ઘાટને જોતી રહી. અલગ જ આનંદની અનુભૂતિ થવા લાગી - કંઈક સ્પર્શી ગયું હોય એવું લાગ્યું. પછી ધીમે રહીને **અંબિકાદેવીને ભેટીને દાદા સાથે ભેટો કર્યો. ઓહો! શું હતા દાદા! શું ભવ્ય પ્રતિમા! દાદાના મુખારવિંદને, નેત્રને જોતાં જ બધા જ દુઃખો સરી ગયા.** માત્ર દાદાના નેત્ર-પટલ જ દેખાય! બધી જ ક્રિયાઓ પૂરી કરી, ત્યાંથી લગભગ ૧ વાગે પ્રયાણ કરી બપોરે ૩ વાગે ધર્મશાળા પહોંચી. બીજા દિવસે પણ એ જ સિચ્યુએશન. બસ, બે જાત્રા કરીને મન ભરાઈ ગયું. લોકો કહે, સહસાવન બહુ સરસ છે, જોવા જેવું છે. પણ આપણે તો નક્કી કર્યું, હવે તો ઘરે જ જવાનું. આપણું અહિયા કામ નહીં. પ.પૂ.આ. હેમવલ્લભસૂરિ મ.સા. પાસે મારો ભાઈ તેજસ લઈ ગયો. સાહેબજીને બધી જ વાત કરી. એમણે ઘણું સમજાવ્યું. વાસકેપની વર્ષા કરી. થોડી ધીરજ રાખ - One Week આપ, બધું જ સેટ થઈ જશે. આ રીતે રોજ સાહેબજી પાસે જવાનો નિત્યક્રમ થઈ ગયો. કમ્પ્લેઇન (Complain) લઈને - પગ દુઃખે, માથું દુઃખે, ઘુંટણ દુઃખે છતાંય સાહેબજી હસતાં મોઢે બધું જ સાંભળતા. એમની સ્થિરતા જોઈને લાગ્યું, જો સાહેબજી આયંબિલ સાથે રોજ યાત્રા કરે છે, તો આપણે

ન કરી શકીએ? આ યાત્રાના ફળરૂપે મેં 'ચા' છોડી દીધી. સાહેબજીને જોતાં જ થયું - સાહેબજી જો અમુક દ્રવ્યથી આજીવન આયંબિલ કરી શકે તો હું 'ચા' વગર ન રહી શકું? ત્રણ મહિના માટે 'ચા' છોડી દીધી. મને 'ચા'નો ગજબનો શોખ - નશો કહું તો ખોટું નથી! રોજની ૪થી ૫ મોટા કપ ચા પીનારી આજે બે વર્ષથી 'ચા' વગર ખૂબ જ સરળતાથી - ઉલ્લાસ સાથે મજા લઈ રહી છું. આ પ્રભાવ હતો દાદાનો - ગિરનારનો. કેટલાય પ્રયત્નોથી ન છૂટતી 'ચા' અહિંયા આવ્યા પછી છૂટી ગઈ. હવે યાદ પણ નથી આવતી. પછી તો રંગેચંગે દાદાને રોજ ભેટવા જતી. પછી તો સહસાવન જોયું, આત્રવન જોયા, ખૂબ જ આનંદ થયો. **આ ૯૯ યાત્રાનો અનુભવ ખૂબ જ અનેરો રહ્યો.** આ સાથે અકલ્પનીય એવો મારો ચોવિહારા છક સાથેની સાત યાત્રા - જે દાદાએ અને અંબિકાદેવીએ સાક્ષાત / પ્રત્યક્ષ રહીને કરાવી. **દાદાની પરિક્રમા કરતી વેળાએ જાણે અંબિકાદેવી સાક્ષાત જ હોય એ રીતે એમના ઝાંઝરના ઝણકાર અમારા પગના તાલ સાથે તાલ મિલાવીને જ ચાલતા ન હોય, એવો ભાસ થયો.**

અંતમાં એટલું જ લખીશ કે ગરવા ગિરનારનું ગુંજન અને પ્રભુ નેમિનિરંજન સાથેનું એવું અનેરું આત્મિય જોડાણ થયું કે જે જીવનને આધ્યાત્મિક ઉર્જાનો સંચાર કરનારું એક ભાથું બની ગયું છે. અનંતા તીર્થકરોની કલ્યાણભૂમિથી પરિપાવન થયેલા ગિરનારની આહલાદકતા અંતરને અનહદની અનુભૂતિનું અમૃતપાન કરાવનારી બની છે. બસ, એક જ ઝંખના 'વારી જાઉં ગિરનાર પર... ઓવારી જાઉં પ્રભુ નેમની ભક્તિમાં... એ જ તારશે... ભવપાર ઉતારશે...' એવી મુજને શ્રદ્ધા છે, પાકે પાયે શ્રદ્ધા છે.

સંઘવી એજન્સી, ૧૧, અંબિકા સોસાયટી, હોસ્પિટલ રોડ, ભુજ, ૬૨૭-૩૭૦ ૦૦૧. મો. ૯૪૨૮૨ ૨૦૩૮૬

ક્ષમા : વ્યક્તિત્વની ઓળખ

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૧૮ ઉપરથી ચાલુ)

ક્ષમા ક્રિયાના પરિણામને કારણે જન્મે છે. ક્ષમા ભૂલનો ઉત્તર છે. ક્ષમા ભૂલને ઓળખવા માટે નહીં, ઓળંગવા માટે હોવી ઘટે. **જ્યાં સુધી ક્ષમા માંગનાર ભૂલનું પૂરું પ્રાયશ્ચિત ન કરે ત્યાં સુધી ક્ષમા અપૂર્ણ છે, અપંગ છે.** બંનેમાં ભૂલને વિસારે પાડવાની છે. ભૂલનાં પગલા પકડવાના નથી, ભૂલમાં પગ પકડવાનું કામ ક્ષમાએ કરવાનું હોય છે. ક્ષમા માંગવા ખાતર નહીં, ટેવવશ નહીં, દિલથી મંગાય તો જ એનું સાર્થક્ય. ક્ષમામાં અહમનો અહેસાસ ન થાય. હૃદયપૂર્વકની ક્ષમા જોઈને ક્ષમાને એ અગ્નિ સમક્ષ સમ્પદી ફરતા વરવધૂ જેવી સમર્પિત હોવી જોઈએ. ક્ષમાને મિત્ર માનો તો ભૂલને પત્ની માનવી જોઈએ.

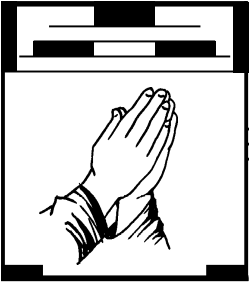
ભૂલે ક્ષમારૂપે આવેલા મિત્રના ઘરને દીપાવવાનું છે. ક્ષમાર્થિને અસત્ય સાથે નાતો હોય જ નહીં. ક્ષમાને સંગાથી માનો. આમ, ક્ષમા એ ભૂલનો કેવળ સ્વીકાર ન રહેતાં દિલમાં ડૂબકી મારી પોતાની સ્વચ્છ હૃદયભાવના પ્રતિબિંબિત બની રહે છે. ક્ષમા દ્વારા કેવળ વ્યક્તિ નહીં પણ તેનું વ્યક્તિત્વ પરખાય છે.

આપણે સૌ માનવજીવો ક્ષમાપ્રાર્થી બનીએ અને ક્ષમા આપનારો પરમાત્મા આપણી ઉપર કૃપા વરસાવતો રહે એ અભ્યર્થના. ■

જિનવાણી શ્રવણ પછી ચિંતનનું બીજ પ્રગટે, તો તેમાંથી ચિરંતન સુખના કલ્પવૃક્ષ પાંગરે છે.

આરાધના

કચ્છમાં કંઠી પટના ગામ પત્રી (તા. મુંદ્રા)ના વતની તથા હૈદરાબાદના કચ્છી જૈન શ્રેષ્ઠી, ઉદ્યોગપતિ અને દાનવીર

સેવામૂર્તિ ટોકરશી લાલજી કાપડિયા

ભરત'કુમાર' પ્રા. ઠાકર

નોંધ : મૂળ પત્રી (તા. મુંદ્રા)ના વતની અને હૈદરાબાદના અગ્રમી કચ્છી ઉદ્યોગપતિ એવા ટોકરશીભાઈ લાલજી કાપડિયા ત્યાંના વ્યવસાયિક ક્ષેત્ર ઉપરાંત ધાર્મિક, સામાજિક, શૈક્ષણિક, કૃષિ, આરોગ્ય, સર્વોદય, ગ્રામોદ્યોગ, રાષ્ટ્રભાષા પ્રસાર જેવી અનેક પ્રવૃત્તિઓ અને સંસ્થાઓ સાથે જોડાયેલા હતા. તજજ્ઞ લેખક ભરત'કુમાર' ઠાકર લેખિત આ કચ્છી કર્મવીર અને ગાંધીવાદીનું આછું જીવન-કવન પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વના સમયે પ્રેરક અને પ્રાસાદિક બની રહેશે.

— તંત્રી મંડળ

● **દંધાર્યે મુંબઈ ભણી પ્રસ્થાન :**

દક્ષિણ ભારતના એક મહત્વના વ્યાપારિક કેન્દ્ર અને આંધ્રપ્રદેશના પાટનગર હૈદરાબાદને પોતાની કર્મભૂમિ બનાવનાર ટોકરશીભાઈ અસલથી જ ગાંધી - વિનોબાની સર્વોદય વિચારધારાના સમર્થક હતા. પોતાના પરિશ્રમથી કચ્છીયતની સુવાસ ફેલાવી હૈદરાબાદના હૃદયમાં તેઓ 'કચ્છી ધબકાર' બની ગયા હતા! એક વ્યક્તિ ધારે તો સમાજમાં કેટલાં ભગીરથ કાર્યો કરી શકે તેનું અનન્ય ઉદાહરણ કર્મયોગી કાપડિયાજી હતા.

આવા સમાજસેવાના ભેખધારી ટોકરશીભાઈ કાપડિયાનો જન્મ કચ્છ જિલ્લામાં 'કંઠી પ્રદેશ' તરીકે ઓળખાતા મુંદ્રા તાલુકાના પત્રી મુકામે કચ્છી વીસા ઓસવાળ જૈન પરિવારમાં માતા વેજબાઈ અને પિતા લાલજી દેવજી ધરોડને ત્યાં ૧૦૫ વર્ષ પહેલાં ૧૯મી જાન્યુઆરી, ૧૯૧૬ના રોજ થયો હતો. પિતાએ પરંપરાગત ખેતીકામ છોડી મુંબઈ જઈ કાપડનો ધંધો શરૂ કર્યો. ત્યારથી 'કાપડિયા' એમની કાયમી ઓળખ અને અટક બની ગઈ.

આ બાજુ બાળ ટોકરશીએ પ્રાથમિક શિક્ષણ વતન પત્રીમાં પૂરું કર્યું. ત્યારે ગાંધીજીની ચળવળ વિસ્તરી રહી હતી. **કિશોર વયે જ ગાંધીરંગે રંગાઈને આજીવન ખાદી અપનાવી લીધી.** વિદ્યાર્થીકાળમાં જ તેઓ ગામના વાંચનાલય, રાત્રિશાળા અને હરિજન સેવાના કાર્યોમાં સંકળાઈ ગયા હતા. સિલોનમાં કામ કરતા મોટાભાઈ શામજીભાઈ પત્રી આવ્યા અને ૧૯૨૭-૨૮ના અરસામાં એમને મુંબઈ લઈ ગયા. ત્યાં તેઓ દેવજી ખેતશીની પેઢીમાં કામે લાગ્યા. પાછળથી પેઢીએ એમને બ્રહ્મદેશ મોકલ્યા.

● **વલા વતનમાં વિકાસનો વિસ્તાર :**

દરમિયાન, ૧૯૩૨માં પત્રીનાં જ અમૃતબહેન સાથે લગ્ન થયા. **સંપૂર્ણ ખાદી વસ્ત્રોમાં એમણે લગ્ન કરેલા.** ૧૯૩૩માં

તેઓ હાસમ પ્રેમજીની પેઢી સાથે જોડાયા. સાથે પોતાનો ધંધો પણ વિકસાવ્યો અને સારું એવું કમાયા. ૧૯૩૯માં બીજા વિશ્વયુદ્ધની શરૂઆત થતાં પરિવારને ભારત મોકલી દીધો. બર્મામાં રહેલ પદ હજાર ગુણી ચોખા સહિત પેઢીની અને પોતાની બીજી કિંમતી જણસો બચાવીને સ્ટીમર દ્વારા કલકત્તા પહોંચ્યા. ૧૯૪૦ના અરસામાં સુખરૂપ સ્વદેશ પાછા ફર્યા પછી ટોકરશીભાઈ કલકત્તાના શાંતિ નિકેતનની મુલાકાત લઈ ભારત દર્શને નીકળ્યા.

ત્યારે માદરે વતન પત્રી પણ આવ્યા અને અનેક રચનાત્મક કાર્યો હાથ ધરી ઋણ વ્યક્ત કરેલ. (અગાઉ બર્મા હતા ત્યારે પત્રીમાં 'હરિજનશાળા' માટે આર્થિક ભંડોળ મોકલેલું). ત્યારના 'જૈન હિતવર્ધક સમાજ'ને 'પત્રી સર્વોદય સમાજ' નામ આપી તેની સેવા ગામના છેવાડાના માણસ સુધી પહોંચાડી. ગામમાં ખાદી પ્રવૃત્તિ, ગાંધી વિદ્યાલય, છાત્રાલય, ગ્રંથાલય, રમતનું મેદાન, બાગ-કૂવા, દવાખાનું, સીવણવર્ગ, બાલમંદિર, કન્યાશાળા, બસ સ્ટેશન, ગામના પ્રવેશ માર્ગોનું વિસ્તૃતિકરણ... એમ અનેક લોકોપયોગી કાર્યો કરેલાં. આજે પત્રીમાં ડઝનોપરાંત સંસ્થાઓ કાર્યરત છે તેના પાયામાં શ્રી કાપડિયાનો ઉદાર સહયોગ રહેલો છે.

તેઓ પુનઃ મુંબઈ પહોંચ્યા ત્યારે પેઢીએ તેમને હૈદરાબાદ મોકલતાં એમના જીવનમાં એક મહત્વપૂર્ણ વળાંક આવ્યો. અહીં પણ અનાજ અને તેલ મિલના ધંધામાં પોતાની મહેનતથી જમાવટ કરી. ત્યારથી હૈદરાબાદ એમનું કાયમી ઘર બની ગયું. ત્યાં હાસમ પ્રેમજીની કંપની પછી તેઓ શાહ ભીમશી ડુંગરશી કંપની અને ૧૯૪૪માં બટુકા કંપનીમાં જોડાયા. આગળ જતાં આ પેઢી બટુકા-કાપડિયા કંપની અને છેલ્લે પોતાની ધીરજલાલ ટોકરશીની કું. બની અને મબલખ કમાયા.

● **ગાંધી આદર્શ : જીવનનો મૂળમંત્ર**

હૈદરાબાદમાં સ્થાયી થયા બાદ ૧૯૪૨માં તેઓ વર્ધા પાસેના સેવાગ્રામ અને પવનાર આશ્રમે જઈ મહાનગરમાં રહીને પણ ગાંધીમાર્ગે ચાલવાની પ્રેરણા મેળવેલી. ‘આત્મનિર્ભર બનો અને અહંકારથી દૂર રહો’નું ગાંધીવચન એમના જીવનનો મૂળ મંત્ર બન્યો હતો. આઝાદી વખતે રાજ્યના માલની આવનજાવન પર પ્રતિબંધ મૂકતાં ટોકરશીભાઈએ તે સમયના ગવર્નર કનૈયાલાલ મુનશી (૧૯૨૭-૧૯૭૧)ની દરમિયાનગીરીથી ઉકેલ લાવેલો.

તે પછી હૈદરાબાદના ભારતમાં વિલીનીકરણ વખતે સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ (૧૯૭૫-૧૯૫૦) અને સરોજીની નાયડુ (૧૯૭૯-૧૯૪૯)ના પરિચયમાં આવ્યા. સર્વોદય કાર્યો કરતાં રવિશંકર મહારાજ (૧૯૨૪-૧૯૮૪) અને જયપ્રકાશ નારાયણ (૧૯૦૨-૧૯૭૯)ના સંપર્કમાં આવ્યા. આ બધાની અસર હેઠળ ભરપૂર સેવાકાર્યો કર્યાં.

કર્મયોગી ટોકરશીભાઈનું સેવાજીવન પાંચ દાયકાથી પણ વધુ ફલક પર વિસ્તરેલું છે. મહાજન પરંપરાના ઉદ્યોગપતિ હોવા સાથે આંધ્ર પ્રદેશમાં ગુજરાતી ભાષા, શિક્ષણ અને સંસ્કારનું સિંચન કરતી સંસ્થાઓના તેઓ પ્રણેતા અને પ્રાણ હતા. હૈદરાબાદ ગુજરાતી પ્રગતિ સમાજના પ્રમુખ અને અખિલ ભારતીય ગુજરાતી સમાજના ઉપપ્રમુખ રહી ગુજરાતીઓના વિકાસની ચિંતા સેવી હતી.

● **અનેક પ્રવૃત્તિઓ - સંસ્થાઓમાં સહભાગી :**

આંધ્રના ધંધા-રોજગારની પ્રગતિમાં પણ એમનો સિંહફાળો હતો. ઓઈલ મિલર્સ, ઓઈલ સીડ્સ, સ્ટીલ રી-રોલિંગ, ગ્રેઈન્સ એન્ડ સીડ્સ, ચેમ્બર ઓફ કોમર્સ જેવાં વેપારી મંડળોના પ્રમુખ તથા વેચાણવેરા સલાહકાર સમિતિના સભ્ય હતા. તો, વિશ્વ તેલુગુ પરિષદ (૧૯૭૫)ના એક અગ્રણી આયોજક, ભારતીય વિદ્યાભવન (હૈદરાબાદ કેન્દ્ર)ના ઉપાધ્યક્ષ, દક્ષિણ ભારત હિંદી પ્રચાર સમિતિના કોષાધ્યક્ષ, ઓસ્માનિયા યુનિવર્સિટીના સેનેટ સભ્ય તથા આંધ્રની તેલુગુ-હિંદી અકાદમીઓ, તેલુગુ સંસ્કૃતિ સંગ્રહાલય અને કલા ભારતીના સભ્ય તરીકે તેલુગુ ભાષા, સાહિત્ય, સંસ્કૃતિના વિકાસમાં પણ સહભાગી બનેલા.

પોતાના વિશાળ વ્યવસાયીક કારોબાર ઉપરાંત તેઓ રાજ્ય કે શહેરની શિક્ષણ, સર્વોદય અને ગ્રામ સ્વરાજની અનેકાનેક સંસ્થાઓ કે પ્રવૃત્તિઓ સાથે ઓતપ્રોત રહ્યા હતા. તેમાં મહાવીર હોસ્પિટલ, સરોજીની દેવી હોસ્પિટલ, કસ્તુરબા નિસર્ગોપચાર કેન્દ્ર, ચક્ષુ બેન્ક, ગાંધી જ્ઞાનમંદિર, બાલ્કન-જી-બારી, સહકારી બેંક, બાળનિવાસ, ખાદી-ગ્રામોદ્યોગ, રેલવે/બેંક વિકાસ વગેરેમાં મહત્વના પદે રહી રાહબર બન્યા હતા. એમના માતબર દાનથી

મહાનગરમાં અનેકવિધ પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ અને સંસ્થાઓ ચાલે છે.

આચાર્ય વિનોબા ભાવે (૧૯૮૫-૧૯૮૨)ની ગ્રામસેવાની હાકલ, કાર્યકર રામકૃષ્ણ ધૂતેના સહકાર અને કાપડિયાજીની આર્થિક સહાયથી ૧૯૪૮માં હૈદરાબાદ પાસે સર્વોદય ટ્રસ્ટ (શિવરામપલ્લી) રચાયું. રાષ્ટ્રપિતાના અવસાન સમયે ‘ગાંધી સ્મારક નિધિ’નું કામ આગળ વધાર્યું. આવી જ રીતે, હૈદરાબાદ ગુજરાતી પ્રગતિ સમાજને પણ તેના રજતજયંતી (૧૯૬૯) પ્રસંગે એમના તરફથી દાન મળતાં ‘પ્રગતિ મહાવિદ્યાલય’ નામે કોલેજ શરૂ થઈ. તો, આ જ સંસ્થાએ શહેરમાં ગુજરાતી પ્રવાસીઓ માટે ભવ્ય ‘દીપક ભવન’ (૧૯૭૮) શરૂ કર્યું તેમાં પણ એમની ઉદાર સખાવત પ્રાપ્ત થયેલી. કચ્છી મિત્રમંડળ સંચાલિત ‘કચ્છી ભવન’ના નિર્માણમાં પણ એમની પ્રેરણા અને મદદ રહેલાં છે.

● **સમાજ માટે પ્રેરક જીવન :**

ટોકરશીભાઈએ જીવન અને જાગૃતિ, નિવૃત્તિ અને પ્રવૃત્તિ, ડાઈનેમિક્સ ઓફ માય લાઈફ જેવાં પુસ્તકો પણ લખ્યા છે. વિવિધ ક્ષેત્રે પ્રલંબ સમાજસેવા બદલ એમને કચ્છશક્તિ (મુંબઈ)નો ‘કચ્છ રત્ન એવોર્ડ’ (૧૯૮૩) અને વિશ્વગુર્જરી (અમદાવાદ)નો ‘ગૌરવ પુરસ્કાર’ (૧૯૮૪) એનાયત થયા હતા. પ્રતિષ્ઠિત વિશ્વગુર્જરી સન્માન મેળવનાર તેઓ પ્રથમ અને એકમાત્ર કચ્છી પ્રતિભા છે! એમના મોટા પુત્ર ધીરજલાલભાઈ (જન્મ ૧૯૩૮) પણ લોખંડના સળિયા, તેલ-દાળની મિલો, હોટેલ-રિસોર્ટ, બાંધકામ, કૃષિ વગેરે વિવિધ ક્ષેત્રોમાં પ્રગતિ કરી પિતાની જેમ બહુમુખી વેપારી પ્રતિભા તરીકે ખ્યાત થયા છે.

એક સાચા ગાંધીવાદી, સમર્પિત સમાજસેવક, પીઠ વેપારી મહાજન, રચનાત્મક કર્મશીલ, ઉદાર દાનવીર અને મહાનગરના નામાંકિત નાગરિક તરીકે પ્રતિષ્ઠા મેળવનારા ટોકરશીભાઈ લાલજી કાપડિયાનું આજથી ૨૫ વર્ષ પહેલાં ૧૬મી માર્ચ, ૧૯૯૬ના હૈદરાબાદ ખાતે અવસાન થયું. **સેવા, સહયોગ અને સખાવતની સરવાણી સમાન ટોકરશીભાઈનું જીવન સમગ્ર સમાજ માટે આદર્શ અને પ્રેરણારૂપ છે. દક્ષિણ ભારતમાં કચ્છીઓએ યશકીર્તિ પ્રાપ્ત કર્યા છે, તેમાં કાપડિયાજી અગ્રસ્થાન ધરાવે છે.**

‘શિવમ્’, ૪૦, વૃંદાવન નગર-૧, ખડિયા તળાવ સામે,
વૈશાલી સિનેમા રોડ, અંબાર, કચ્છ-૩૭૦ ૧૧૦.
ફોન : (૦૨૮૩૬) ૨૪૦૧૩૯, મો. ૯૪૨૭૨ ૨૩૧૫૦

દેવ-ગુરૂનો સાચો પ્રભાવ તે છે કે
દેવ-ગુરૂ દુઃખથી છોડાવે કે ન છોડાવે,
પણ પાપથી તો છોડાવે જ છે!
દોષમુક્ત તો બનાવે જ છે!

વગેરેને વૈજ્ઞાનિક આધાર છે. સાંજે જમ્યા પછી આપણે શ્રમ કરતા નથી. એટલે મોડું ખાઈએ તો પાચન ન થાય. કંદમૂળમાં બહુ જીવો હોવા ઉપરાંત, એ તામસી છે. ‘આહાર એવો ઓડકાર’ એમ આપણે ત્યાં કહેવાયું છે.

જૈન આગમોનો અભ્યાસ થાય તો ખ્યાલ આવે કે એમાં કેવી અઢળક આગાહી છે. જૈન ધર્મનું પદાર્થવિજ્ઞાન સચોટ છે. સજીવ અને અજીવનું લૌજિક ગણે ઉતરી જાય એવું છે. અણુસંબંધી અદ્ભુત વાસ્તવિકતા જૈન આગમોમાં હજારો વર્ષ પહેલાં અપાઈ હતી. જૈનોએ જ નહીં, જૈનેતરોએ આ બાબતે મુનિ દિવ્ય કીર્તિવિજયજીનું ‘તત્ત્વાર્થ સૂત્ર’ પુસ્તક વાંચવું જોઈએ. એમાં એમણે વિશ્વ વિખ્યાત પ્રાચીન અને નવીન બંનેની સરખામણી કરી છે અને એ વાત શીરાની જેમ ગણે ઉતરી જાય એવી છે.

ચોવીસમા તીર્થંકર મહાવીરે તો વિશ્વને એક નવી જ જીવનશૈલી બક્ષી છે. અહિંસાની વાત ભગવાન મહાવીરે સામાન્ય ગૃહસ્થ સુધી પહોંચાડી છે. ‘જીવો અને જીવવા દો’ — ક્ષમાપનાનો સંદેશ મહાવીરે સ્વામીએ આપ્યો છે. અહિંસાની અસરકારકતા આપણે જોઈ છે. આજના સાયબર યુગમાં તો અહિંસા અને ક્ષમાપનાની વધુ જરૂર છે.

વાતવાતમાં આપણે ગુસ્સે થઈએ છીએ. અણુશસ્ત્રો વિકસી રહ્યા છે. ખૂનખરાબા, હિંસા યુદ્ધો વગેરે ચાલતા રહે છે. એ રોજબરોજની ઘટના છે અને આપણે સંવેદના ગુમાવતા જઈએ છીએ. આપણી સંવેદનશીલતાની ધાર જાણે બુઢી થઈ ગઈ છે. આવી સ્થિતિમાં મહાવીરે સંદેશને જીવનમાં ઉતારવાની જરૂર છે. રાજકોટના જૈન તત્ત્વચિંતક શશીકાંતભાઈ મહેતા કહે છે, ‘લડતી ઝઘડતી દુનિયાએ મહાવીરે ચિંધેલા માર્ગે ચાલવું પડશે. મહાવીરે આપણને એક નવી જીવનશૈલી આપી છે. વિશ્વમાં માંસાહારીઓ શાકાહારી બની રહ્યા છે. અહિંસાની વાત બધાને ગણે ઉતરી રહી છે.’

વાત સાવ સાચી છે. હિંસાથી ભરેલાં વિશ્વમાં બધા શાંતિ ઝંખે છે અને શાંતિ યુદ્ધથી નહીં અહિંસાથી જ સ્થપાય તેમ છે. નહીં તો વિશ્વમાં આટલા યુદ્ધો થયા છતાં શાંતિ કેમ સ્થપાતી નથી. ભારત પાકિસ્તાન વચ્ચે યુદ્ધ થયા છે છતાં આજેય સીમાઓ સળગે છે. દુનિયામાં ગમે ત્યાં જુઓ શાંતિ મંત્રણાથી જ ઉકેલ આવ્યો છે.

ગાંધીજીએ કહેલું : ‘અહિંસા એ કાયરતા ઢાંકવાનો બુરખો

નથી, પણ વીરનો શ્રેષ્ઠ ગુણ છે. અહિંસાના પ્રયોગમાં શસ્ત્રપ્રયોગ કરતાં પણ વધારે બહાદુરી જોઈએ. જગતનો ઈતિહાસ એ અવિરત સંગ્રામોની કથા છે. અહિંસાના અસ્ત્રાની ધાર જેવા દુર્ગમ માર્ગ સિવાય આજની વ્યથિત દુનિયા માટે ઉગારવાની બીજી કોઈ આજ્ઞા નથી.’

માઈકલ કોરડાની એક નવલકથામાં લખાયું છે : ‘વેરની વાનગી તો ઠંડી પડે પછી જ આરોગવી સારી. સુંદર રીતે જીવવું એ વેર લેવાનો ઉત્તમ માર્ગ છે.’ એટલે જ જ્ઞાનીઓ કહે છે, બીજાના જીતવા કરતાં જાતને જીતવી જરૂરી છે અને પર્યુષણ પર્વનો આજ તો મૂળ મંત્ર છે. મન ઉપર વિજય મેળવવો સૌથી મુશ્કેલ છે. એકલતામાં માનવી સૌથી સંઘર્ષમય હોય છે. જાતને જીતવી અઘરી વાત છે. જપ, તપ કે ધ્યાન કે અભ્યાસથી એ માટે પ્રયાસ કરી શકાય છે.

મહાવીરે અહિંસા ઉપરાંત વિશ્વને જે અદ્ભુત સિદ્ધાંત આપ્યો તે સ્યાદ્વાદ છે, અનેકાંત છે. અહીં પોતાના વિચારનું જ નહીં પણ બીજાના વિચારનું પણ સ્થાન છે, સન્માન છે. જૈન દર્શન આ સિદ્ધાંતથી બીજા દર્શનોને પાછળ મૂકી દે છે. એક જ વસ્તુને સારી રીતે સમજી શકાય. સાત વિકલ્પો હોઈ શકે છે : (૧) હોય પણ ખરું, (૨) ન પણ હોય, (૩) હોય અને ન પણ હોય, (૪) વર્ણવી ન શકાય તેવું હોય, (૫) હોય અને વર્ણવી ન શકાય તેવું હોય, (૬) ન પણ હોય અને વર્ણવી ન શકાય તેવું હોય, (૭)

હોય કે ન હોય અને વળી વર્ણવી ન શકાય તેવું હોય.

રહસ્ય સમજવા જો આટલું ખુલ્લું મન અને ઉદારતા હોય તો વિગ્રહ ન થાય, ઉપદ્રવ ન સર્જાય, યુદ્ધ તો દૂરની વાત છે. જૈન ધર્મ ઉદારતાનો ધર્મ છે. મહાવીરે ભગવાને અનેક સુધારાઓ કર્યાં. અપરિગ્રહનો સિદ્ધાંત આપ્યો અને ક્ષમાપના દિવસે જૈનો સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ કર્યા પછી સર્વ જીવોને ખમાવે છે ‘મિચ્છામિ દુક્કડમ્’ કહે છે.

**ખામેમિ સવ્વ જીવે સવ્વે જીવા ખમંતુ મે,
મિતિ મે સવ્વભુએસુ, વેરં મજ્જા ન કેણઇ.**

એટલે કે આજથી હવે આ જગતના સર્વ જીવો સાથે મારે મિત્રતા છે. કોઈની પણ સાથે દુશ્મનાવટ નથી. સહુ મારા મિત્ર છે, હું સહુનો મિત્ર છું. મારાથી થઈ ગયેલા અપરાધોની સહુ મને માફી આપો. હું પણ સહુને મારા તરફથી માફી આપું છું.

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૩૬ ઉપર)

અનુસાર, વાતાવરણ અનુસાર ખોરાકની શોધમાં જીવન ગુજારતો. બીજી સગવડો નહોતી ત્યારે પેટનો ખાડો પૂરવા ભક્ષક બની પોતાનો પેટાગ્નિ ઠારતો. એ એની જરૂરિયાત હતી. એમાંથી એ સભ્ય થતો ગયો. મહાપુરુષોના અથાક પ્રયત્નો થકી એના કાને સંસ્કારોનું સિંચન થયું. સગવડો વધી, જરૂરિયાતો વધી, સમજદારી પણ આવી. પરંતુ જૂની ટેવો, જૂની પ્રથા ક્યાંક હતી એથી વધુ ભયંકર સ્વરૂપે અજગર ભરડો લઈને ફેલાઈ ગઈ. એવી પ્રથા એટલે પશુબલિની પ્રથા. એ દૂષણ બનીને આજે સમાજમાં, રાષ્ટ્રમાં પ્રસરી રહી છે.

મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં માનવબલિ, બત્રીસ લક્ષણા પુરુષના બલિની કે કમળપૂજાની વાતોથી આપણે પરિચિત છીએ. એવી જ રીતે આજે માનવબલિની જગ્યાએ પશુબલિની પ્રથા દૂર થવાનું નામ નથી લેતી. માંસાહાર લેતો મનુષ્ય અહિંસા બાબતે કે જીવદયા બાબતે જરા અમથો વિચાર કરે તો અંતરનો કોરો ખૂણો જરૂર ભીનો થાય. પણ ખાનાર એવું ખાતા ન અટકે, ને મારનાર મારતા ન અટકે તો કેવી રીતે દૂર થશે આ પ્રથા? કહેવાય છે કે, “હણો ના પાપીને, દ્વિગુણ બનશે પાપ જગના.” – મતલબ પાપીને હણવાથી અર્થાત્ મારવાથી જગતનાં પાપ દૂર નહીં થાય પણ પાપને જ હણવામાં આવશે તો આપોઆપ પાપ દૂર થશે. **દરેક મનુષ્ય એવું વિચારતો થશે કે “હું પાપ જ ન કરું, હું હિંસા જ ન કરું” તો આપોઆપ જીવહિંસા ઓછી થશે.**

માનવબલિ કે પશુબલિના વિકલ્પે આજે મંદિરોમાં શ્રીફળ વધેરાય છે કે પૂજામાં કોળું કાપવામાં આવે છે. આ ફોડવું, વધેરવું કે કાપવું એ પ્રતીકાત્મક છે. એમ કરીને વિકલ્પે આપણે બલિ ચઢાવ્યાનો જ સંતોષ માનીએ છીએ. આવા વિધિ વિધાનોમાં પશુબલિ નિવારણનો સંકેત જરૂર જોઈ શકાય. પોતાના સુખ ખાતર મન્નતરૂપે કે મન્નત બાદ પ્રસાદરૂપે પશુબલિ ચઢાવીને જ્યાફત ઉડાવનાર પ્રત્યે સામાન્ય વ્યક્તિ તરીકે એવો પ્રશ્ન ચોક્કસ થાય કે, “સૃષ્ટિનું શ્રેષ્ઠ સર્જન માનવ, દાનવ પણ બની શકે છે?” ગાંધીજી હંમેશાં કહેતા કે ગૌરક્ષામાં મારો વિશ્વાસ છે. કાલીમાતાની સામે બકરાને બલિ ચઢાવવામાં કયો ધર્મ છે? એ અધર્મ જ કહેવાય એવું પોતે સંપૂર્ણપણે માનતા.

આજે આપણે સ્વચ્છતાથી સ્વચ્છાગ્રહ તરફ આગળ વધી રહ્યા છીએ ત્યારે કહેવાનું મન થાય કે પશુબલિ એ ઘોર પાપ છે. માન્યતા, દુરાગ્રહ, પાખંડ, અંધશ્રદ્ધાની આડમાં ખોરાક ખાતર પશુબલિનો થતો ઉપયોગ નરી શરમની વાત છે, આ રાષ્ટ્ર માટે. આ દેશમાં ગાયને માતા માનવામાં આવે છે ને ગાયનો ભોગ માતાને જ ચઢાવાય એ પણ કેવી કરુણતા!

બંગાળમાં તો આજે પણ પશુબલિની પ્રથા છે જ્યાં જીવતા

બકરાનો વધ કરવામાં આવે છે ને માતાજીને એના માંસનો પ્રસાદ ચઢાવી પછીથી સૌ પ્રસાદરૂપે આરોગે છે. દુર્ગાપૂજા વખતે કલકત્તાના કાલીઘાટ પર આજેય ભવ્ય પશુબલિ ઉત્સવ ઉજવવામાં આવે છે. એવો જ ઉત્સવ કાલીપૂજા વખતે પણ ઉજવાય છે. દક્ષિણ ભારતનાં નાનાં નાનાં ગામડાંઓમાં પશુબલિ ચઢાવવાની ત્રેવડ ન હોય એવા ગરીબ લોકો પક્ષીબલિ ચઢાવીને માતાજીને મરઘીના માંસનો પ્રસાદ ધરાવી સંતોષ માને છે. નેપાળમાં પાડાનો વધ કરીને બલિ ચઢાવવાની પ્રથા હયાત છે. અલબત્ત સુધરેલા, સભ્ય કહેવાય તેવા વૈચારિક બૌદ્ધિકોમાં આજે પરિવર્તન આવ્યું છે. તેઓ આમાં જવાનું ટાળે છે પરંતુ જે Apologist Area અર્થાત્ આદિજાતિવાળો વિસ્તાર છે ત્યાં પશુબલિ એટલી જ શ્રદ્ધા સાથે ઢોલ પીટી પીટીને ઉજવાય છે. ઢોલના અવાજથી પશુનો અવાજ ઢંકાઈ જાય, એની મરણતોલ ચીસો કાને પડવાને બદલે બેસૂરા તાલના સથવારે વ્યક્તિ આનંદની બમણી કીકિયારીઓ પાડે ને એમ “પારકે ઘેર રાંદલ વેલા પધારો” કહેવતને જાણે સાર્થક કરતો હોય તેમ માનવ વધુ ને વધુ પોરસાય છે.

“ભવવદ્ગોમંડળ” ભાગ-૬ માં પશુબલિનો કંઈક આવો અર્થ આપ્યો છે – પશુબલિ એટલે યજ્ઞમાં અપાતું પશુનું બલિદાન. એવો જ અર્થ છે પશુબંધનો – જેમાં પશુને બાંધીને બલિ ચઢાવવામાં આવે છે. “સુભાષિત રત્ન ભાંડાગારમ્”માં યથાર્થ જ કહ્યું છે કે પોતાના સુખ માટે બીજાનો બલિ ચઢાવવો એના જેવું મોટું પાપ એક પણ નથી. નરી સ્વાર્થવૃત્તિ જોવા મળે છે આ પશુબલિ પ્રથામાં. “સુભાષિત રત્નમાળા”માં કહેવાયું છે કે, **અલ્પાનામિ વસ્તૂનામ્ સંહતિઃ કાર્યસાધિકા** । – નાની વસ્તુઓ પણ જો સમુદાયમાં એકઠી થાય તો કાર્યને સિધ્ધ કરી શકે છે. ઘણા તંતુઓ એકઠા થવાથી જે દોરડું બને છે તેનાથી મદોન્મત્ત હાથીઓ પણ બંધાઈ જાય છે. તો આવી પ્રથાની શું વિસાત? “સુભાષિત નીતિમંજરી”માં કહ્યું છે તેમ **“પ્રત્યાખ્યાને ચ દાને ચ સુખદુઃખે પ્રિયાપ્રિયે** ।” અર્થાત્ વાતચીતમાં, દાનમાં, સુખ-દુઃખમાં કે પ્રિય-અપ્રિયમાં માણસે પોતાની જાતને પ્રમાણ ગણીને બધાની સાથે વર્તણૂક રાખવી જોઈએ. કોઈને મારવાથી શું થાય છે? **એકને મારીને ખાવાથી ઘડીભરની તૃપ્તિ મળે, ને બીજાને તો પ્રાણથી હાથ ધોવા પડે છે. જરા વિચારો, આપોઆપ વનમાં ઊગી નીકળેલાં શાકથી પણ પેટ ભરાય છે, તો પેટ માટે આવા ખોટાં પાપ શા માટે?** જેમ કોધથી ગુણનો સંગ્રહ, દંભથી સત્ય, વ્યસનોથી ધન નાશ પામે છે તેમ ભૂખથી મર્યાદા નાશ પામે છે એનો જીવંત પુરાવો આ પ્રથામાં જોઈ શકાય છે.

પશુઓને માર મારવો કે એના પર વધુ વજન લાદવું એ એક પ્રકારની હિંસા જ છે. જાનવરો પ્રત્યે દર્શાવાતી

નિર્દયતા કે કૂરતા અટકાવવા, કતલ માટે મોકલવામાં આવતાં જાનવરોની તપાસ કરવા અને તે સામે પ્રતિબંધ મૂકવા અંગે સરકારે કાયદા ઘડ્યા છે. જીવદયા મંડળી, **સોસાયટી ફોર પ્રિવેન્શન ઓફ ફૂઆલ્ટી ટુ એનિમલ્સ, એનિમલ વેલફેર સોસાયટી** જેવી અનેક સંસ્થાઓ પ્રાણીઓની રક્ષા માટે કાર્યરત છે. પશુબલિ અટકાવવા માટે દરેક વ્યક્તિને આવી સંસ્થાઓનો પરિચય અને કાયદાનું જ્ઞાન હોવું ખૂબ જરૂરી છે. પશુબલિ નિવારણનું કામ એક એક વ્યક્તિ સમજે ને સંસ્થાઓ નૈતિક ધોરણે આવા ગંભીર પ્રશ્નને ઉકેલવા કદમ ઉઠાવે તો ચોક્કસ આ પ્રથા નિવારી શકાય. કાયદો કાયદાનું કામ કરે એ ન્યાયે કડક કાયદો બને અને એનો સખત અમલ થાય તો પશુબલિને મહદૂઅંશે અટકાવી શકાય એ માટે ‘હકારાત્મક’ સંદેશાઓ, સૂત્રો, વ્યાખ્યાનો, સુવિચારો દ્વારા જાગૃતિ કેળવી શકાય. કેટલીક વાતો દ્વારા કે ઉત્તમ સાહિત્યના અધ્યયનથી પણ વિશેષ જાગૃતિ કેળવી શકાય. **દા.ત. સંસ્કૃત નાટક “પ્રબુધ્ધરૌહિણેયમ્” (લે. રામચંદ્રસૂરિ)માં જોઈ શકાય છે કે મહાવીર સ્વામીનાં બે-ચાર વાક્યો એકચોરના જીવનમાં પણ કેવું આમૂલ પરિવર્તન લાવી દે છે!** માણસમાત્રમાં આવી આંતરિક જાગૃતિ આવે તો સામાન્ય માણસનાં પણ અનેક પાપ ઓછાં થઈ જાય એ આ નાટકમાં જોવા મળે છે.

આમ, પશુબલિની પ્રથાનો દરેકે દરેક વ્યક્તિ સાથે મળીને વિરોધ કરીશું, વિરોધ શા માટે? જડમૂળથી મિટાવીશું તો ભવિષ્યમાં સ્વસ્થ અને સ્વસ્થ રાષ્ટ્રનું ચોક્કસ નિર્માણ કરી શકીશું એવો અડગ વિશ્વાસ છે. પ્રસિદ્ધ બંગાળી કવિ શ્રી રવીન્દ્રનાથ ઠાકુરે પોતાની એક રચનામાં કહ્યું છે તેમ - “**ચદિ તોર ઢાક શુને કેડ ના આસે તબે એકલા ચલો રે**” અર્થાત્ **તારી હાક સૂણીને કોઈ ન આવે તો તું એકલો જાને રે. એટલું વિચારીએ કે જીવથી જીવ બચાવવો એનાથી મોટો એકેય ધર્મ નથી.** તો આ ધોર દૂષણને અવશ્ય દૂર કરી શકીશું. તો ચાલો, પશુબલિની પ્રથાને અટકાવવા એના નિવારણાર્થે “**હું માનવી માનવ થાઉં તો ઘણું**”ના નાદ સાથે એક કદમ આગળ વધીએ.

પ્રાર્થવિદ્યામંદિર, મહારાજા સયાજીરાવ વિશ્વ વિદ્યાલય,
રાજમહેલ દરવાજા પાસે, રાજમહેલ રોડ,
કીર્તિસ્તાંભ, વડોદરા-૩૬૦ ૦૦૧.
મો. ૯૪૨૭૮ ૪૯૮૪૩

શોધે છે શું કિનારે? મોતી ને શોધનારા!
છીપલાને કોડી દેશે તને કિનારા.
મોતી અને રત્નોને તો પામે છે,
મઝધારે ડૂબનારા!

પ્રભુ મહાવીરની શાશ્વત વાણી

★ ધર્મ ઉત્કૃષ્ટ મંગલ છે. અહિંસા, સંયમ અને તપ એનાં મુખ્ય અંગ છે. જેનું મન હંમેશાં ધર્મમાં લાગેલું રહે છે, તેને તો દેવો પણ નમસ્કાર કરે છે.

— દશવૈકાલિક સૂત્ર, ૧-૧

★ આત્મા પોતે જ પોતાનાં સુખ દુઃખનો કર્તા છે અને એનો નાશ કરનાર પણ છે. એટલા માટે સન્માર્ગે ચાલનારો આત્મા મિત્ર છે અને કુમાર્ગે ચાલનારો આત્મા શત્રુ છે.

— ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર, ૨૦-૨૭

★ ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિજયનો નાશ કરે છે, માયા-કપટ મિત્રતાનો નાશ કરે છે અને લોભ સર્વનો વિનાશ કરે છે.

— દશવૈકાલિક સૂત્ર, ૮-૩૭

★ જ્યાં સુધી ઘડપણ સતાવતું નથી, જ્યાં સુધી વ્યાધિઓ વધતી નથી અને જ્યાં સુધી ઇન્દ્રિયોની શક્તિ ક્ષીણ નથી થઈ ત્યાં સુધી સારી રીતે ધર્માચરણ કરી લેવું.

— દશવૈકાલિક સૂત્ર, ૪-૩૫

★ સર્વ જીવો જીવવા ઇચ્છે છે. કોઈ જીવને મરવું ગમતું નથી. એટલા માટે નિર્ગ્રંથ મુનિઓ ભયંકર પ્રાણીવધનો ત્યાગ કરે છે.

— દશવૈકાલિક સૂત્ર, ૬-૧૦

★ દુર્જેય સંગ્રામમાં દસ લાખ શત્રુઓને માણસ હરાવે તેના કરતાં પોતાના આત્મા ઉપર વિજય મેળવે એ જ પરમ વિજય છે.

— ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર, ૯-૩૪

★ આ સંસારમાં જીવને માટે ચાર પરમ વસ્તુઓ અત્યંત દુર્લભ છે : (૧) મનુષ્યજન્મ, (૨) શ્રુતિ એટલે શાસ્ત્રશ્રવણ, (૩) ધર્મમાં શ્રદ્ધા અને (૪) સંયમપાલન માટે વીર્ય એટલે આત્મબળ.

— ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર, ૩-૧

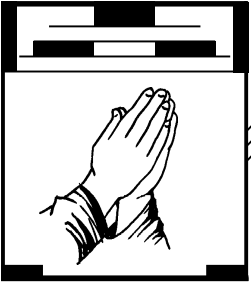
❖ દુઃખ માટે રડે તે સંસારી અધર્મી-અજ્ઞાની,
દોષ માટે રડે તે મોક્ષાર્થી ધર્મી-જ્ઞાની!

❖ આચાર ઓછો હોય તો ચલાવાય,
પણ આદર ઓછો હોય તો ન ચલાવાય.

❖ જો થાય સંતોનો સંગ
અને લાગી જાય એનો રંગ
તો બદલાઈ જાય જીવન જીવવાનો ઢંગ!

આરાધના

ભક્તિનો પરમ શ્રાવણ માસ

આમ તો ભલે આખું વર્ષ આપણે શિવ-ભક્તિ કરતા હોઈએ, છતાં આપણા ઋષિમુનિઓ - સંતોએ આપણા જીવનમાં એવી વ્યવસ્થા કરી છે કે જે તે ખાસ સમય દરમિયાન તે ભગવાનનું સ-વિશેષ સ્મરણ થાય. ભક્તિ - આરાધના થાય તો તેના આ 'એકાગ્રપણા' થકી તેનું સવિશેષ ફળ પ્રાપ્ત થાય. આથી નવરાત્રીની રચના કરવામાં આવી, તો શિવજીની આરાધના વિશે એક આખો શ્રાવણ માસ નિરૂપ્યો છે. આ તો દેવોના દેવ મહાદેવ છે. આથી તેને માટે તો આખો એક મહિનો જોઈએ જ ને! **આ આરાધના સાથે લોક-કલ્યાણી, દાન-પુણ્ય - ગરીબોને દાન વગેરેના કાર્યો તો કરવાના રહે જ.** આથી જ્યારે પ્રભુ સેવા એ જ માનવ સેવા કહેવામાં આવે છે તે વાતની સાર્થકતાને સ્વીકારીને તેનો લાભ પણ ઉઠાવી શકાય.

શિવજી તો કૃણામૂર્તિ છે, પ્રેરણા મૂર્તિ છે. આપણા પરમ તાત છે, તાપને હરનારા હરિ છે. શિવજી, મૃત્યુંજય છે. શિવજી તો અમૃતમય છે, ભોળાભંડારી છે, વિશ્વંભર ઉદારી છે. શિવજી આપણું શરણ છે, આપણું તારણ-તરણ છે. આપણે તેના ચરણે જઈ તેનું હંમેશ રટણ 'ઓમ નમઃ શિવાય'ના મંત્રથી કરતા રહેવાનું છે.

આપણે શ્રાવણ માસમાં સવિશેષ શિવજીમાં ભળી જવાનું છે. આ શિવ - જીવનો સંબંધ છે. શિવજી ખુદ આપણામાં આત્મારૂપે વસે જ છે માત્ર આપણે તેની અનુભૂતિ કરવાની છે. તો વળી એ ક્ષણકક્ષણમાં પણ વસે છે. તેના આ સૂક્ષ્મ - અદૃશ્ય અસ્તિત્વને માણવાનું છે. આ સર્વે તેની ભાવપૂર્વક - ફળની આશા રાખ્યા વિનાની નિઃસ્વાર્થ ભક્તિ વડે અભિભૂત કરવાનું છે.

આ સર્વે અર્થે આપણે આ શ્રાવણ માસમાં વિશેષ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનું છે. શિવ એટલે કે કલ્યાણ થશે. આજે પણ પેલા નરસિંહ કે મીરાંબાઈ જેવી પ્રભુમાં શ્રદ્ધા પ્રવર્તે છે - માત્ર તેના જેવી શ્રદ્ધા - શક્તિ બળ અને ઉત્કૃષ્ટતા હોવા જરૂરી છે. એ ભક્તિ અને શ્રદ્ધાની પરમ સીમા પરાકાષ્ટા છે. જીવ-શિવમાં કોઈ હકીકતે આમ ભેદ નથી. આ માટે આપણે આપણા સ્વાર્થ - અહંકારને ત્યજવા જ પડશે. આપણા મન-દર્પણમાં શિવજીનું પ્રતિબિંબ હંમેશ પડેલું છે, જે આ ખાસ ભક્તિના શ્રાવણ માસમાં તેને ઉજાગર કરવાનો મોકો છે, તે ગુમાવવાનો નથી. એમ

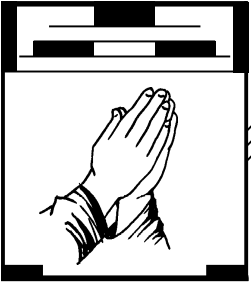
કહેવાય છે, **પ્રેમથી શ્રવણ થાય, શ્રવણથી સત્સંગ થાય અને સત્સંગથી ગુરુ પ્રાપ્ત થાય** અને આ ગુરુ દ્વારા સદા-શિવ નજીક જવાય. તો આ શ્રાવણ માસમાં આ સમીકરણનો ખૂબ જ ભક્તિભાવ વડે તર્કને બાજુમાં મૂકીને હૃદયના દ્વાર ખોલીને લાભ લેવો જરૂરી.

શિવજીનું રટણ કરીએ એટલે શિવજી આપણા રક્ષણની બાંહેધરી લે. શિવજી તો દેવોની ઉત્પત્તિ અને તેના ઐશ્વર્યનું કારણ છે. તેઓ સર્વના અધિપતિ - રૂદ્ર અને મહર્ષિ છે. તેમણે જ 'હિરણ્યગર્ભ' ઉત્પન્ન કર્યા છે. **આપણે તેની સાથે આપની સદ્ભાવનાને જોડીને સમર્પિત કરી દેવાની છે.** આ જ જીવનું શિવમયપણું છે અને આ સર્વે અર્થે શ્રાવણ માસનું ઘણું ઘણું માહાત્મ્ય છે. વળી, સૂક્ષ્મથી પણ અત્યંત સૂક્ષ્મ, અનેક રૂપો ધારણ કરનારા, વિશ્વના દૃષ્ટા અને વિશ્વમાં વ્યાપી રહેલા શિવને જાણી - અનુભવીને જીવ એ પરમ શાંતિ પ્રાપ્ત કરવાની છે. **આવી બાબત શ્રેતાંગર ઉપનિષદ** અધ્યાય ૪, મંત્ર ૧૨ અને ૧૪ દ્વારા દર્શાવવામાં આવી છે. તો વળી શિવ પુરાણના પ્રથમ શ્લોકનો ભાવાર્થ જોઈએ તો 'જે આડી અને અંતમાં મંગલરૂપ છે, જે સમાન કોઈ પદાર્થ નથી, જે અજર અમર આત્મારૂપે પ્રકાશે છે અને પાંચ મુખવાળા હોવાથી પાંચ મહાપાપોને દૂર કરવાના સ્વભાવવાળા છે, તે આત્મદેવ સ્વરૂપ શ્રેષ્ઠ ઈશ્વર મહેશ્વર - શંકરનું મનમાં હું ધ્યાન ધરું છું.' આવા શિવજીની આરાધના માટે શ્રાવણ માસ શ્રેષ્ઠ છે.

*'નિલયમ', એસ.બી.એસ. સોસાયટી,
સહકાર નગર મેઘન રોડ, રાજકોટ - ૩૬૦ ૦૦૭.
મો. ૯૪૨૮૩ ૪૯૯૧૨*

- ❖ શરીરની બાબતમાં ડોક્ટરની સલાહ કામની છે, તો આત્માની બાબતમાં ગુરૂની સલાહ કામની છે!
- ❖ પ્રેમના પાણી જેના જેના ઘરમાં વહેતા હોય, તે ઘરો ગંગા અને જમના કરતાં પણ પવિત્ર છે!
- ❖ જીવ! તું જાગી જા, આરાધનામાં લાગી જા, પાપથી ભાગી જા!

આરાધના

સામાયિક તો સુલસાબાઈનો

પુષ્પાબેન કનકસેન શાહ

સામાયિક શ્રદ્ધાથી કરો, પૂર્ણતઃ ધ્યાને કરી, શુદ્ધ ભાવ, શુદ્ધ આચારથી કડી કાપવી જે કર્મની, સુલસા અને ચોંસઠ વધૂ, સૂણી કારમી જે વાતને, છોડી ગૃહ નીકળી પડ્યા, તજી આર્ત રુદ્ર ધ્યાનને, મુખે મુહપત્તિ નજર નીચી, દંઢ ભાવના હેયે લઈ, સામાયિક લીધું જીવનભરનું વીરના શરણે જઈ.

‘પુણ્યમયી સતીઓ થકી ઉજ્જવળ છે ઈતિહાસ.’ ભારતીય સંસ્કૃતિનો ઈતિહાસ સતી સ્ત્રીઓ અને સન્નારીઓથી ઝળહળે છે. ભારત દેશમાં એવા કેટલાય સ્ત્રીરત્નો થયા છે, જેમણે આવનારી પેઢી માટે પ્રકાશપુંજ વેરી રસ્તો સ્પષ્ટ કર્યો છે. જૈન ધર્મમાં પણ આવી અનેક સ્ત્રીઓનાં નામ અને કામ, સૂત્રને પાને ચડ્યા છે. કેટલાય ચરિત્રો કથારૂપે જીવંત રહી જીવનનું બળ આપે છે. એમાં કેટલાક બહુ પ્રચલિત છે, કેટલાક અલ્પ જાણીતા છે.

આવું એક ચારિત્ર છે સુલસાબાઈનું, નાગ ગાથાપતિના એ અર્ધાગિની. પૂર્વના પુણ્યોદયે કોઈ કમી નથી. આઠ આઠ પુત્રો વડે માતાની ગોદ ભરી ભરી છે. નાગ ગાથાપતિ ઉપર રાજની મહેર છે. રહેવાના આવાસ હીરાચરતન જડિત છે. સમાજમાં સન્માન છે. એક એક પુત્રને આઠ આઠ પત્ની છે. બહોળા પરિવારમાં, સુખની છાયામાં રહેતા સુલસાબાઈ ધર્મમય જીવન ગુજારે છે.

સુલસાબાઈ જૈન શ્રાવિકા છે. જૈન શ્રાવક-શ્રાવિકાને સામાયિકની ક્રિયા પ્રિય હોય. એના અંદરના સંસ્કાર બોલતા હોય. ‘સામાયિક વિના સમભાવ નથી, સમભાવ વિના સમાધિ નથી, સમાધિ નથી તો મોક્ષમાર્ગ દૂર છે, દૂર છે.’ આવો ટંકારવ એના મનમાં સતત થતો હોય એટલે એને તો સમય મળે સામાયિક કરવાની જ ઈચ્છા હોય અને ન મળે તો સામાયિક માટે સમય ગમે ત્યાંથી ચોરી લેવાનો હોય.

એક દિવસ સુલસાબાઈ સામાયિકમાં બેઠા છે. સાથે એમની ચોંસઠ પુત્રવધૂઓ પણ છે. પ્રત્યેક વ્યક્તિ આત્મભાવમાં ખોવાઈ જવા પ્રયત્નશીલ છે. એમને એમના સુખ વૈભવ યાદ નથી આવતા. કર્ણપ્રિય ગાનતાનમાં એમનું મન નથી. સુંવાળી શય્યા કે આસનનું સ્મરણ નથી. પતિ સાથેના રંગરાગ વિસરાઈ ગયા છે. એકમાત્ર ધ્યાન છે ભગવાન મહાવીરનાં વચનોમાં, એમનું મન બહારવડું બની દોડે છે મુક્તિના માર્ગની શોધમાં.

અચાનક બહાર કોલાહલ થવા લાગ્યો. સુલસાબાઈના કાને શબ્દો પડ્યા! રાજા શ્રેણિકની રક્ષા કરતાં નાગ ગાથાપતિ અને આઠ પુત્રો રાજા સામે લડતાં ખપી ગયા. અરરર... બહુ ખોટું થયું. આ મહેલમાં હવે કોઈ પાછો નહીં આવે. હૃદય ઉપર કારમો ઘા કરે એવા આ શબ્દો હતા. કાળજી કંપી ઉઠે, હૈયું ચીરાઈ જાય એવા આ સમાચાર હતા. આથી વિશેષ ખરાબ બીજી કઈ ઘટના હોઈ શકે? એક સાથે સ્ત્રીના જીવનનું સૌભાગ્ય એવો પતિ અને જુવાનજોધ એવા આઠ-આઠ પુત્રો સુલસાબાઈએ ગુમાવ્યા હતા.

સુલસાબાઈ સામાયિકમાં હતા. એ સામાયિકનો મર્મ જાણતા હતા. **સમભાવની પ્રાપ્તિ કરાવે તે સામાયિક. સમભાવે રહેતા શીખવે તે સામાયિક. સુખ અને દુઃખના પ્રસંગોમાં, રાગ અને દ્વેષની પળોમાં તટસ્થ રહેતાં શીખવે તે સામાયિક.** સુલસાબાઈએ સામાયિક જાણ્યો. એમણે પુત્રવધૂઓને પ્રશ્ન કર્યો, ‘એક કલાકનો (બે ઘડીનો) સમય તમને કેવો લાગ્યો? સામાયિક તમને કેવો લાગ્યો?’ ગુણિયલ, સરળ સ્વભાવી, હળુકર્મી પુત્રવધૂઓએ કહ્યું, ‘માતાજી, અમને બહુ આનંદ આવ્યો. હંમેશા આવો સમય હોય તો કેવું સારું!’ ‘તમને હંમેશા એવો આનંદ જોઈએ છે તો ચાલો, આપણે જઈએ પ્રભુ મહાવીરના શરણે’ સુલસાબાઈએ કહ્યું.

પુત્રવધૂઓને બનેલા બનાવની કશી ખબર નથી. એ બધી તો સાસુજીની સાથે મહેલો જેવા આવાસ છોડી ચાલી નીકળે છે. છેલ્લી પુત્રવધૂ દરવાજો બંધ કરવા થંભે છે. સુલસા કહે છે, ‘કોના માટે દરવાજો બંધ કરવાનો છે? હવે અહીં કોઈ આવવાનું નથી.’ અને ઘર ખૂલ્લાં મૂકી ચોંસઠ વહુ અને પાંસઠમાં સુલસાબાઈ જીવનભરનો સામાયિક લેવા પ્રભુ પાસે જઈ પહોંચે છે.

કેવું હશે એ દંશ્ય! રસ્તા ઉપરથી એક સાથે સુખી પરિવારની પાંસઠ સ્ત્રીઓ મોઢે મુહપત્તિ બાંધીને જતી હશે! કેવા હશે એ સુલસાબાઈ જેમણે એક આખી દુર્ઘટનાને સદ્ઘટનામાં ફેરવી નાખી! સંસારીની આંખે જોઈએ તો આખો પ્રસંગ અત્યંત શોકનો પ્રસંગ છે. આ પ્રસંગે ભયંકર વલોપાત હોય, કારમું રૂદન હોય, જોઈ ન શકાય એવી પાંસઠ સ્ત્રીઓની સ્થિતિ હોય!

ફૂલેફૂલો પોરસાતી વસંત પાનખરમાં ફેરવાઈ ગઈ હતી. પરંતુ ધન્ય છે એ સુલસાને જેણે સામાયિક શબ્દને ચરિતાર્થ કર્યો.

સામાયિકની ક્રિયા માત્ર ક્રિયા ન રહી, એ આચરણમાં આવી અને છેલ્લું પગથિયું આસાનીથી ચડાઈ ગયું. આ તફાવત હોય સામાન્ય સ્ત્રીઓમાં અને એક વિશેષ વ્યક્તિત્વમાં. આ તફાવતે એમનું નામ સૂત્રપાઠે આવ્યું.

આ ઘટનાને વિશેષ વિચારીએ તો સુલસાબાઈએ એક બીજું મોટું કામ કર્યું છે. સામાન્ય રીતે સાસુ માટે એમ કહેવાય કે, સાસુ એટલે સામાન્ય નામ અને ભયંકર જાતિ. સાસુ અને વહુનો સુમેળ હોય એવું ઓછું જોવા મળે. છોકરીને બાળપણમાં શિરામણની સાથે સાસુની બીક પીરસવામાં આવે છે. **સમાજમાં વગોવાયેલા સાસુના પાત્ર માટે કહેવાય કે જે જુએ ત્રાંસુ, પડાવે આંખમાંથી આંસુ, તેનું નામ સાસુ.** સુલસાબાઈએ સાસુ માથે લાગેલું આ કલંક ઉજ્જવળ કર્મથી, ધીરજથી ધોયું છે. એમણે કરી બતાવ્યું કે સંસારમાં સાચા સુખનો મારગ બતાવે તે સાસુ.

સુલસાબાઈએ ક્ષણને સાચવી જાણી. **જે ક્ષણે આર્તધ્યાન કરી કર્મોના પોટલા બંધાય એ ક્ષણે એમણે કર્મો તોડ્યા.** સમભાવનું સાધન લઈ મોહનીય કર્મને છેદ્યા. પુત્રવધૂઓને આર્ત કે રૂદ્ર ધ્યાનની ખાઈમાં પડતી બચાવી, ધર્મધ્યાનને રસ્તે ચડાવી. જે બનવાનું હતું તે બની ગયું હતું. નાગ ગાથાપતિ કે એમના આઠ પુત્રો જે મૃત્યુને વર્યા તે હવે પાછા આવે એમ નહોતા. એમની પાછળ ઝુર્યા કરવાથી કોઈ અર્થ સરે એમ નહોતો. સુલસા આ મર્મને પૂરો જાણતા હતા. મોહકર્મનો પ્રવેશ ન થાય એ માટે એમણે સમભાવની દીવાલ બંધી કરી દીધી.

વાટે જતાં રસ્તે આવતો પથ્થર ધ્યાન ન રહે તો એ ઠોકર વાગવાનું કારણ બને છે અને એ જ પથ્થર દષ્ટિ હોય તો વિસામો બને છે. અગ્નિનો ઉપયોગ આવડે તો એ અન્ન પકવી આપે છે, ન આવડે તો દઝાડે છે. જીવનમાં દરેક ઘટના કોઈને કોઈ સંદેશ લઈને આવે છે. **દુઃખકારી વિપરીત અસરની પાછળ જ સુખદ, સોનેરી તક રાહ જોઈને જ ઊભી હોય છે.** માણસ મોટેભાગે પહેલી તકનું સ્વાગત કરવામાં વ્યસ્ત હોય છે. એની પાછળ ઊભી રહેલી બીજી તક રાહ જોઈ જોઈને થાકીને જતી રહે છે. સુલસાબાઈએ બીજીનું સ્વાગત કર્યું. જીવનને સાચા માર્ગે લઈ ગયા. એમને માટે પથ્થર વિસામો બન્યો.

સુલસાનું આ વલણ એક બીજો સંદેશ આપે છે. **“વાસાંસિ જીર્ણાનિ યથા વિહાય, નવાનિ ગૃહણાતિ નરોપરાણિ.”** માણસ જૂનું વસ્ત્ર બદલી નવું પહેરે છે. મનુષ્ય સંબંધો એવા છે. કપડું જૂનું થાય પછી શરીરથી અળગું થાય. એમ સાંસારિક સંબંધ હતા તે હતા. પૂરા થયા પછી એનો હર્ષશોક કેવો! એમણે સંબંધોના વાઘા તજી દીધા. પુત્રવધૂઓ એમના પગલે ચાલી અને પાંસઠ જીવન જે કારમા દુઃખમાં રીબાઈ રીબાઈને, ઝુરીઝુરીને લાચારી ભોગવી પૂરા થાત, તે ઉન્નત મસ્તકે ભવકટી કરતાં,

ત્યાગનો સંદેશ દેતાં, જૈન શાસનનો જયનાદ ગજવતાં પૂરાં થયા. ધન્ય છે એ સામાયિકને જાણનારી સુલસાબાઈને!

આમ, સામાયિક એટલે ‘સમાનિ-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રાણિ તેષુ અચનં, ગમનં સમાયઃ, સ એવ સામાયિકમ્.’ માત્ર મોક્ષમાર્ગના સાધન જ્ઞાન, દર્શન અને ચારિત્ર સમ કહેવાય છે. **તેમાં અચન કહેતાં ગમન કરવું એટલે કે પ્રવૃત્તિ કરવી તે ‘સામાયિક’ છે.**

સામાયિક આપી શકાય નહીં, ખરીદી કે લઈ શકાય નહીં. એ તો આત્માની વસ્તુ છે. સૂત્રકાર તો કહે છે, આત્મા એ જ સામાયિક છે. એ તો રાગ-દ્વેષથી પર છે. બંધનમાં છે ત્યાં સુધી જ તકલીફ. **ચાર કષાયોની ચોકડી ભેદો, રાગનું બંધન, દ્વેષનું બંધન તોડી ઉખેડી ફેંકી દો પછી તો મસ્તી જ મસ્તી. મુક્તિની મસ્તી ઓર છે અને એ મસ્તી માણવા સામાયિક જરૂરી.** દ્રવ્ય સામાયિકની નેટ પ્રેક્ટિસ દ્વારા ભાવ સામાયિકમાં પ્રવેશી સતત સમની સાધના કરવી એ જ માનવ જીવનું ધ્યેય છે. એમાં જ જીવનનું શ્રેય છે.

ધન્યંતરી ચિકિત્સાલય,
શ્રીજી નગર, મુંદા, કર્ણ.

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ : તપ અને ત્યાગ

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૨૬ ઉપરથી ચાલુ)

એકબીજાને ખમાવવાની પ્રથા જૈન ધર્મમાં છે. એટલે જ પર્યુષણને મૈત્રીનું પર્વ પણ ગણવામાં આવે છે.

જૈન ચિંતક શશીકાંતભાઈ મહેતાએ નવકાર બેંક બનાવી છે. નવકાર મંત્રના સમૂહ જાપ કરાવાય છે. તેઓ માને છે કે, **શુભ ભાવનાથી કોઈ કામ થાય તો તેની અસર ઉપજે છે.** પર્યાવરણ શુદ્ધ બને છે અને આ કાર્યક્રમ દ્વારા શુભ સંદેશો ફેલાવવા માંગીએ છીએ.

જૈન આચારો કડક છે એવી પણ ટીકા થાય છે. તપ, જપનો મહિમા છે. પણ આ બધું પરાણે કમાવાનું નથી. આ તો સહજ હોવું જોઈએ. ત્યાગ સહજ હોવો જોઈએ. સહજતાથી ન છોડવું હોય તો એ માત્ર દંભ છે.

પણ, સમસ્યા એ છે કે, આપણે કોઈ પણ ધર્મ કે દર્શનની મૂળ ભાવનાનો મહિમા ગાતા નથી. ક્રિયાકાંડને મહત્ત્વ આપી દઈએ છીએ. જૈન સમાજમાં પણ અલગ અલગ ફિરકાઓ છે. આ બધું છૂટવું જોઈએ. જરૂર છે, જૈન ધર્મના સાચા પ્રચારની. એનો મૂળ મંત્ર સમાજમાં ફેલાય તો શાંતિ હાથવગી બને તેમ છે.

૩૦૨, મર્લિન અર્હમ્, ૧૧, વિશ્વકુંજ સોસાયટી,
નારાયણનગર રોડ, પાલડી, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭.
મો. ૯૯૨૪૩ ૪૨૬૨૮

સિવાય અન્ય પાંચ લાખ જેટલી રંગાણી પ્રજા છે, તેઓનું પણ ધ્યોર જૈન કલ્ચર છે.

આ સરાક બંધુઓના સંસ્કાર પણ અદ્ભુત છે. માંસાહાર તથા દારૂને તેઓ આજે પણ વર્જ્ય ગણે છે. **રાત્રિભોજન તથા જમીનકંદને પણ તેઓ ત્યાજ્ય ગણે છે.** અમુક લાલ પદાર્થો આજે પણ તેઓ ત્યાજ્ય ગણે છે. સુતકના નિયમનું આજે પણ તેઓ પાલન કરે છે. જૈનત્વના સંસ્કાર પ્રમાણે તેઓ હિંસક પ્રવૃત્તિ અને હિંસક ઉચ્ચારોથી દૂર રહે છે.

અરે, સેંકડો શિખરબદ્ધ જિનાલયો તેમજ હજારો પ્રતિમાજી ખંડિત તથા અખંડ બંને રૂપે આજે પણ મળે છે. અન્ય પ્રજાના હાથમાં રહેલ સેંકડો પ્રતિમાજીની સામે આજે પણ બલિ દ્વારા ભયાનક હિંસાઓ થઈ રહી છે. સરાકબંધુઓ આ હિંસામાં ક્યાંય પણ સામેલ થતા નથી.

પ્રભુ મહાવીર તેમને એટલા પ્રિય હતા કે પ્રભુવીરના નામથી તેમને વીરભૂમ, વર્ધમાન, માનભૂમ, સિંહભૂમ આદિના સ્થળોના નિર્માણ કર્યા હતા. અરે, પ્રભુ મહાવીરનું નિર્વાણ કલ્યાણક દિવાળીના દિવસે ચિતા પ્રગટાવીને ૨૫૦૦ વર્ષ પૂર્વેની યાદ આજે પણ તાજી કરે છે.

આ લાખો સરાકબંધુઓના સર્વાંગી વિકાસ માટે રાજ પરિવાર, જિનાલયો તથા ઉપાશ્રયોના નિર્માણ, ગામેગામ પાઠશાળાની સ્થાપના, ગામ શિબિરો, તીર્થ શિબિરો, તીર્થયાત્રાઓ, ગૃહ ઉદ્યોગો, સરાક ગામમાં ચાતુર્માસ, પર્યુષણની આરાધના, પૂજારી ટ્રેનિંગ, યુવા શિબિરો આદિ અનેક કાર્યો કરી રહેલ છે.

સમક્તિ શ્રુપ પણ આ કાર્યમાં સહભાગી બનીને ૧૦,૦૦૦ સરાક બંધુ દ્વારા એક કરોડ નવકાર લેખનનો કાર્યક્રમ, પાઠશાળામાં લક્કી ડ્રો, ૫૦ ગામમાં પર્યુષણ, પાલિતાણા - ગિરનાર - કલીકુંડ તીર્થની સરાકભાઈઓ માટે સાત દિવસની તીર્થયાત્રા, સેંકડો શ્રાવકોને તીર્થસેવા અને સરાક દર્શન કાર્યક્રમ, શિખરજી, કલીકુંડ ધામમાં સેંકડો સરાક બંધુઓ દ્વારા એક લાખ નવકારનો જાપ, મુંબઈના ૧૦૦૦ શ્રાવકો દ્વારા શિખરજીમાં નિર્વાણ કલ્યાણકોની આરાધના તથા સરાક દર્શનના કાર્યક્રમ જેવા અનેક કાર્યક્રમો દ્વારા સરાક ઉત્કર્ષની કામગીરી કરી રહેલ છે.

આજે પણ ૫૦ ગામમાં ૧૮૦૦ સરાક બાળકો ધાર્મિક અભ્યાસ કરી રહેલ છે.

ચાલો, પ્રગટેલા આ સરાક ઉત્કર્ષના દીપકમાં તન, મન અને ધન રૂપી ઘી પુરવાનું કાર્ય કરીએ અને લાખો લોકોના જીવનમાં ધર્મનો પ્રકાશ ફેલાવીએ.

અમદાવાદ

મો. ૯૮૭૯૦ ૧૨૯૦૫

પર્યુષણ પર્વ પ્રસંગે નવલું નજરાણુ

પ્રભાવના તથા તપસ્વીને ભેટ આપવા

૪૩ વર્ષથી ઘર ઘરમાં ગુંજતા ત્રિશલા નિર્મીત
જૈન સ્તવનો નું મ્યુઝિક પ્લેયર

ત્રિશલા ભક્તિ ગુંજન

મધુર કંઠે ગવાયેલ જૈન સ્તવન, સ્તુતિ, સ્તોત્ર નો રામુલ્ય ખજાનો

- શ્રી ભક્તામર સ્તોત્ર
- રત્નાકર પચ્ચીસી
- ભાવના ગીત સંગ્રહ, અમી ઝરણા - સુપ્રસિધ જૈન સ્તવનો
- પ્રભુ સન્મુખ બોલવાની સ્તુતિઓ
- શાંતિલાલ શાહ: જૈન સ્તવનો કથાગીતો - પૂજા સંગ્રહ
- આદિનાથ - શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ મહાવીર સ્વામિ ના સ્તવનો
- આનંદઘનજી ચોવીસી - પદો
- પુણ્યપ્રકાશનું સ્તવન
- પ્રતિક્રમણ
- નવસ્મરણ
- સજ્જાય માળા
- ધૂન - મંત્ર - આત્મધૂન
- પ્રાર્થના ગીત સંગ્રહ
- શ્રી જયંતભાઈ રાહી - નવકાર જાપ
- શ્રી ઘંટાકર્ણ મહાવીર
- શ્રી માણીભદ્રવીર
- દિવાળી ચોપડા પૂજન
- સુપ્રસિધ્ધ પ્રાચીન ભજનો

સ્તવનના લીસ્ટની બુક સાથે આવશે, જેમા આપની પસંદગીના ગીત નો નંબર દબાવીને સાંભળી શકશો

પ્રભાવના - ગિફ્ટ માટે નામ ફોટો સાથે સંપૂર્ણ વિગત પ્રીન્ટ કરીને વ્યાજબી ભાવથી મળશે

આજેજ ઓર્ડર કરો ... અને ઘર બેઠા મેળવો

TRISHLA ELECTRONICS

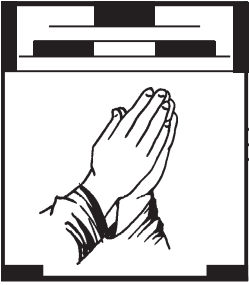
Tel : +91 98200 59899

સંપર્ક : શાંતિલાલ ગોસર ✦ ફોન : ૯૮૨૦૦ ૫૯૮૯૯
કુરીયર દ્વારા હોમ ડિલિવરી • Buy Online : www.trishlaelectronics.com

ત્રિશલાનું ઓરીજીનલ પ્લેયર ખરીદો
કુપ્લીકેટ પ્લેયરથી સાવધાન

Mktd By : TRISHLA ELECTRONICS, Trishla Bldg., Zaveri Bazar, Mum- 02.

જીવન મંત્ર

શાંત મન, સ્વસ્થ જીવન

ડૉ. રૂપલ ભટ્ટ

ઈમર્સન પશ્ચિમનાં ઉત્તમ સર્જક. તેના 'સેલ્ફ રિલાયન્સ' નામના નિબંધમાં તેમણે ખૂબ મહત્વની વાત જણાવી છે. રાજકીય વિજય, પગારમાં વધારો, માંદા સ્નેહીનું સાજા થવું અથવા ઘણા સમયથી ગેરહાજર મિત્રનું પાછા ફરવું અથવા બીજા બાલ્ય બનાવો - જે તમારા મુઝને ખુશખુશાલ કરી દેતા હોય છે અને તમને લાગવા માંડે છે કે સારા દિવસો આવી રહ્યા છે. જો જો રખે એ વાત માનતા. એમ ન થઈ શકે. **તમારા સિવાય તમને કોઈ શાંતિ આપી શકે તેમ નથી.**

બિલકુલ સાચી વાત છે ઈમર્સનની. શાંતિના પડીકા બહાર બજારમાં કરિયાણાની દુકાને કે કોઈ મેડિકલ સ્ટોર્સમાં નથી મળતા કે લાવીને ઉપયોગમાં લઈ શકાય અને પછીથી શાંતિ મેળવી શકાય. આ એક સ્વાનુભવ છે, આંતરિક સંવેદન છે. તેને પામવાનું હોય છે, તેને મહેસુસ કરવાનું હોય છે. **આજનો માણસ બીજું ઘણું બધું મેળવવામાં પડ્યો છે તેથી શાંતિ મેળવવાનું ચૂકી જાય છે.** ને પછીથી તે મેળવેલું કે મેળવવાનું બાકી દેખાતું, તેને શાંતિ મેળવવાથી વંચિત રાખે છે.

કેટલાક લોકો સવારથી ઉઠતામાં જ અશાંત હોય છે. એ લોકો રાત્રે અશાંત મન લઈને જ સૂતા હોય છે. નોકરીમાં ડાહ્યા અને શાંત કલ્યાણરા લાગતા લોકો ઘરમાં આવતા જ અશાંતિ ફેલાવી દેતા હોય છે. જમવાનું તૈયાર થવામાં વાર લાગે તો પત્ની પર ગુસ્સો, બાળકો દોડીને વહાલ કરવા આવે તો તેને પોતાના થાકનો અનુભવ આપે અને હડસેલી દે. વસ્તુ જગ્યા પર ના મળે તો પણ હલ્લાબોલ મચાવે. મોહું ચડેલું અને તંગ હોય. વાતવાતમાં ઉચાટ, જોડિયા - છોંછિયા કરે. આખા ઘરનું વાતાવરણ તંગ કરી મૂકે. પોતે પણ બેચેની અનુભવે અને બીજાને ચેન ના લેવા દે.

ખરેખર તો ઘરમાં સુકુન રહેવું જોઈએ. **જીવન ધબકવું લાગવું જોઈએ. ફૂલ જેવી ફુદરતી સુવાસ પ્રસરતી લાગવી જોઈએ.** હસતો ચહેરો, હળવી વાતો, આનંદ અને ઉલ્લાસ હોવા જોઈએ. રોજ ઘણાબધા યાંત્રિક કાર્યક્રમો ગોઠવતા રહીએ છીએ. ક્યારેક ઘરમાં ખુશખુશાલ વાતાવરણ બની રહે તે માટે એવા રોજના પ્રસંગો ઉજવવાનો કાર્યક્રમ આપણી યાંત્રિકતામાં હોતો નથી. ભલેને, એ પછી સાવ રમૂજી પ્રસંગ કેમ ના હોય!

ફેસબુકમાં મિત્રોને લાઈક કરીએ છીએ, દિવસમાં દસ લાઈક ઘરમાં પણ કરો. કોમેન્ટ કરવામાં મજા આવે છે, કદી ઘરમાં પણ કોમેન્ટ કરી મજા લૂંટો.

માણસ પોતે આંતરિક શાંતિ ઈચ્છતા હોય, પણ તે માટે તે પ્રયત્ન આદરતો ન હોય. શારીરિક, માનસિક શાંતિ માટે રોજે રોજનું પ્રયોજન થવું જોઈએ. આપણે રૂપિયાનું પ્રયોજન કરવામાં પડી ગયા છીએ. બહુ જરૂરી છે રૂપિયા. **રૂપિયા વગર કશું જ શક્ય નથી પરંતુ તે ભોગવવા માટે પણ પ્રયત્ન અને વ્યવસ્થિત આયોજન થવા જોઈએ.** બાકી કરોડો રૂપિયા, સુંદર પત્ની કે કરોડો કમાતો પતિ, સ્વસ્થ, સુંદર નિર્દોષ બાળકો, વૈભવ, સઘળું અનેકગણું હોવા છતાં નિરર્થક લાગશે અને વિશ્વમાં માત્ર આપણે જ સૌથી દુઃખી છીએ તેવું અનુભવાશે.

નકારાત્મકતા, કાલ્પનિક ચિંતા અને અસલામતીનો ભય દૂર કરવાનો સરળ ઉપાય આંતરિક આનંદ મેળવી રાખવો અને તેને ટકાવી રાખવા પ્રયત્ન કરવો તે છે. **એપિકટ્રેટ્સ નામના ફિલોસોફરે** કોઈ સલાહના રૂપમાં નહીં પરંતુ ચેતવણીના રૂપમાં કહ્યું હતું કે : **'આપણને સૌને ફિક્કર એ વાતની થવી જોઈએ કે આપણા મનમાંથી આપણે ખોટા વિચારો દૂર કરી શકીએ છીએ કે નહીં?'** શરીરમાંથી ગુમડાં અને ગાંઠો દૂર કરવા કરતાં આ વધુ જરૂરી છે.

"To have or to Be"ના સર્જક - મનોવિશ્લેષક ડૉ. એરિક ફ્રોમ એક લેખક તેમજ ઉત્તમ સામાજિક ચિંતક છે. તેમનું મોટાભાગનું સર્જન માનવીય વિવિધ ભાવોને ઉજાગર કરે છે. 'ટુ હેવ' એટલે કે 'પાસે' અને 'ટુ બી' એટલે કે 'હોવું'નો સમર્થ ભેદ જણાવ્યો છે. હોવાની સાથે પામવાનો ભાવ બહુ ઓછા લોકોમાં હોય છે. મોટાભાગના લોકો 'ટુ હેવ'માં જ રાચે છે. બને તેટલું મેળવી લેવાની જીજીવિષા ધરાવતા હોય છે. બહુ માર્મિક ભેદ દર્શાવ્યો છે. મેળવવાની દોડ અને મેળવી લીધા પછીનો અસંતોષ ઘટતો નથી. 'હોવા'થી 'હોવા' સુધીમા માનવીય ભાવની વાત કરતાં એરિક ફ્રોમ માનવ સાથે ઓતપ્રોત થયેલી અમર્યાદિ વૃત્તિ જણાવે છે.

ભૌતિક વાંછના માનવીની શાંતિ ડહોળી નાખે છે. મેળવવા

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૪૧ ઉપર)

પારિતોષિક વિજેતાઓ, મોટાભાગે પોતાની માતૃભાષામાં ભણેલા છે. પોતાના સંસ્કાર, સંસ્કૃતિને સમજીને આગળ વધ્યા છે. જ્યારે આપણે એ ચૂક્યા છીએ.

નવી શિક્ષણ નીતિ ઘડવી હોય તો કેટલાક સૂચનો...

૧. માતૃભાષામાં શિક્ષણ.
૨. જોહુકમી નહીં, સ્નેહથી શિક્ષણ.
૩. બાળકને ગમતા વિષયનું શિક્ષણ.
૪. પ્રયોગો થકી શિક્ષણ.
૫. સ્વની અવગણના ન થાય તે પ્રકારનું શિક્ષણ.
૬. સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારોને ખીલવતું શિક્ષણ.
૭. વાસ્તવિક અને વ્યવહારલક્ષી શિક્ષણ.
૮. જે-તે વ્યવસાયલક્ષી શિક્ષણ, તેના ઝુઝવાં રૂપ થકી શિક્ષણ.
૯. સત્ય છે તે સ્વિકારીને ચાલે તે લક્ષી શિક્ષણ.
૧૦. દેશ, દુનિયાની ઝાંખી કરી શકે, અન્યને કરાવી શકે તેવું શિક્ષણ.
૧૧. કલ્પનાની પાંખે વિહરે ને સપનાને સાકાર કરતું શિક્ષણ.
૧૨. બાપીકા ધંધામાં વધુ પ્રગતિ પામે તે અંગેનું શિક્ષણ.

૧૩. જ્ઞાન-વિજ્ઞાનને સીમાઓ નથી. સતત શીખતા રહે તેવું શિક્ષણ.

૧૪. વયની અવધિની ઝંઝટ છોડી, છેલ્લા શ્વાસ સુધી શીખવા મળે તેવું શિક્ષણ.

૧૫. માનવ કલ્યાણને લગતું શિક્ષણ.

વાસ્તવમાં નવી શિક્ષણ નીતિ નવી છે જ નહીં. વર્ષો પહેલાની છે અને રહેશે. તેમાં બદલાવ થોડો-ઘણો લાવી શકો. પણ... દુનિયા શિક્ષણનો કક્કો-બારાકારી શીખતી હતી ત્યારે... ભારતી વિદ્યાભવનો ધમધમતા હતા... એ પદ્ધતિને ન અનુસરાય? એમાં જ્ઞાન, વિજ્ઞાન અને નવી ટેકનોલોજી ઉમેરીને નવી શિક્ષણ નીતિ ઊભી ન કરાય? વિચારવા જેવી અને અમલમાં મૂકવા જેવી આ બાબતો વિદ્વાનો સાથે ખુલ્લા મને ચર્ચાય. પરંતુ... એના પરિણામની આશા વાસ્તવમાં પોપટિયા જ્ઞાનથી વિશેષ કાંઈ જ નહીં. બસ, હવે તો... નક્કર પગલાં, સમય સાથે બદલાવ અને પરિણામ.

'શિવસ્ય', ઉર્બી નગર, વિભાગ-૧,
સિટી પલ્સ થિયેટરના ખાંચામાં,
ગાંધીનગર-૩૮૨ ૪૨૬.
મો. ૯૯૦૯૬ ૪૧૨૬૨

શાંત મન, સ્વસ્થ જીવન

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૩૯ ઉપરથી ચાલુ)

કરતાં અધિક દેખાડવાની મનોવૃત્તિ માણસને તોડી નાખે છે. બીજા લોકો નોંધ ના લે ત્યાં સુધી તે મથ્યો રહે છે. તેની જરૂરિયાતને ધ્યાનમાં લેતો નથી અને તેવા સમયે તેને અજંપો અને અશાંતિ સિવાય કશું મળતું હોતું નથી.

કેટલાક લોકોના સ્વભાવમાં ઉચાટ અને રઘવાટ રહેલાં હોય છે. કારણ વિનાની અતિશય ઝડપ અને ઉતાવળ તેની માનસિક શાંતિ હણી નાખે છે. તે જતે દહાડે સ્વાસ્થ્ય પર સીધી અસર કરે છે. લોહીનું ઊંચું દબાણ અને ડાયાબિટીસ જેવા સામાન્ય દેખાતા - 'અસામાન્ય' રોગો તેના શરીરમાં પેસી જાય છે. સ્વાસ્થ્ય બગડવાનું સૌથી મોટું અને મહત્વનું કારણ 'સ્વભાવ' પણ છે. આ પ્રકારના લોકો પોતે તો દુઃખી થાય છે પરંતુ બીજાને પણ દુઃખી કરતા હોય છે. તેની આસપાસનું વાતાવરણ હોળી દેતા હોય છે.

અહમ્, ગુરુતા કે જીદ કહો - એક લક્ષણ આ પણ માણસને એન આપવું નથી. કેટલાક લોકો પોતાની વાતને સાચી ઠેરવવા મમત છોડતા હોતા નથી. વિવાદ થાય તો ભલે, વાતાવરણ હોળાય તો ભલે, મનભેદ - મતભેદ થાય તો ભલે,

જીદ છોડતા નથી. દરેક વિવાદની ત્રણ બાજુ હોય છે : મારી, તમારી અને સાચી. આ સત્યથી જોજનો દૂર હોય છે જક્કી માણસો. સરળતા અને સહજતાથી વાતને રજૂ કરવાની ટેવ ના હોય ત્યારે નાની અમથી વાત પણ મોટી પહાડ જેવી લાગતી હોય છે. આથી રાઈનો પર્વત અને વાતનું વતેસર થાય છે.

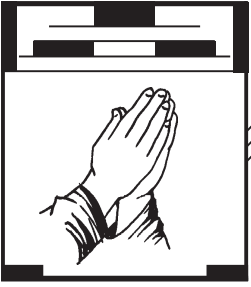
શાંતિ અને આનંદ જીવનની પાયાની જરૂરિયાત છે.

પૈસા કમાવા અને ભેગા કરવા પાછળ પડેલો માણસ શાંતિ અને આનંદના અભાવને કારણે વહેલો વૃદ્ધ થઈ જાય છે. દિવસનો થાક તેને રાત્રે ઊંઘવા દેતા નથી અને તે અકાળે વૃધ્ધત્વ મેળવે છે. દીર્ઘાયુ થવું હશે, સ્વસ્થ જીવન મેળવવું હશે તો શાંત મન અને આનંદિત વાતાવરણ માટે સૌથી વધુ પ્રયત્નશીલ રહેવું પડશે.

"ઇન્દ્રામા", ૧૪, હીરાની પાર્ક-બી,
૮૦ ફૂટનો રોડ, આણંદ-૩૮૮ ૦૦૧.
મો. ૯૪૨૮૯ ૦૨૮૯૫

ધર્મની અનુમોદના	=	ધર્મનો ગુણાકાર.
ધર્મની નિંદા	=	ધર્મનો ભાગાકાર.
પાપની અનુમોદના	=	પાપનો ગુણાકાર.
પાપની નિંદા	=	પાપનો ભાગાકાર

શિક્ષા

ગુણવત્તાની દૃષ્ટિએ આજનું શિક્ષણ

ડૉ. પૂજા ભરત જોષી

ભારતીય પ્રજા પ્રાચીન સમયથી જ જ્ઞાનપીપાસુ રહી છે. વિશ્વના અન્ય દેશોનાં લોકો જ્યારે આદિ માનવની અવસ્થામાં જીવન જીવી રહ્યા હતા ત્યારે ભારતના ઋષિમુનિઓ કુદરત સાથે તાદાત્મ્ય કેળવીને ગૂઢ જ્ઞાન જેમાં સમાયેલું છે, તેવા વૈદિક વાક્યની રચના કરી રહ્યા હતા. વેદો, ઉપનિષદો, પુરાણો, આચાર્યો અને ઋષિઓના તત્ત્વચિંતન પરના ગ્રંથો, ભક્તિયુગના ભક્તોની ભક્તિધારા અને ૨૧મી સદીના જ્ઞાન લહેર ભારતની ક્રમશઃ વધતી જતી આ જ્ઞાનપીપાસાના પ્રભાવમાં ૨૧મી સદીનું શિક્ષણ પણ આવી જાય છે. આજે ભારતના ૬૦ ટકાથી વધારે માનવબળ યુવાન છે. વિશ્વમાં ઉપજાઉ માનવ સંશોધનનો ચોથો ભાગ ભારતીય નાગરિકોનો છે. **પ્રાચીન સમયની જેમ ફરીથી ભારતીય યુવા શક્તિ જ્ઞાન અને કૌશલ્યના આધારે વિશ્વ પર છવાઈ જાય એ માટે શિક્ષણને ગુણવત્તાયુક્ત બનાવવું આત્યંતિક જરૂરી છે.**

શિક્ષણની ગુણવત્તા સુધારણા માટે આઝાદી પછી અનેક કમિશનો નિમાયા. નવા પ્રોજેક્ટો અસ્તિત્વમાં આવ્યા. પણ ગુણવત્તાનું સ્તર આરૂણી, નચિકેત, અર્જુન, વિવેકાનંદ, ગાંધીજી, વિનોબા ભાવેનું નિર્માણ કરી શકે તેટલું સક્ષમ છે કે કેમ તે વિચારવા યોગ્ય બાબત છે. સર્વશિક્ષા અભિયાનના આધારે ૬ થી ૧૪ વર્ષના બાળકોને મફત અને ફરજિયાત સાર્વત્રિક અને ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષણ મળી રહે તે માટે રાઈટ-ટુ એજ્યુકેશન એક્ટ, ૨૦૧૦માં કેટલીક બાબતોનો સમાવેશ થયો. પરંતુ ૧૦૦ ટકા નામાંકન, અપવ્યયનું પ્રમાણ, ઉપલા વર્ગમાં વર્ગ બઢતીની સાચી જાણકારી સમાજ સમક્ષ આવતી બંધ થઈ અને તે રજિસ્ટ્રાર પૂરતી મર્યાદિત રહી ગઈ. પરિણામે શિક્ષણની ગુણવત્તા પર જોખમ તોળાઈ રહ્યું છે. **શાળાઓમાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યામાં વધારો થયો પરંતુ ગુણવત્તામાં ખાસ કંઈ વધારો જોવા મળતો નથી. ભાર વિનાના ભણતરની જગ્યાએ ભણતર વધુને વધુ ભારવાળું થઈ ગયું.** ભાર વિનાનું ભણતર આપવાનો દાવો કરતી ખાનગી શાળાઓના પ્રમાણમાં ચિંતાજનક વધારો થઈ રહ્યો છે, જેનાથી સમતાના શિક્ષણનો છેદ ઉડાડી દેવાયો છે. સરકારી શાળાઓ અને ખાનગી શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતાં બાળકો વચ્ચે ધનવાન-ગરીબના ભેદ સ્પષ્ટ ઉભરી આવે છે. ગાંધીજીએ સુધારણા માટે આપેલ બુનિયાદી શિક્ષણના પાયાનાં વિચારો પૈકી શ્રમ દ્વારા કેળવણી અંતર્ગત વર્ગખંડ, કમ્પાઉન્ડની સાફ-સફાઈ, બાગ-કામ વગેરે સરકારી

શાળાઓમાં તો ક્યાંક દેખાઈ જાય પણ ઈસ્ત્રીવાળો કડક યુનિફોર્મ, ભારતનાં વાતાવરણ સાથે અનુકૂળ ન આવતી ગળામાં ફંદા સમાન ટાઈ અને પોલીશ કરેલા શુઝ પહેરીને અંગ્રેજી માધ્યમની શાળાઓમાં અંગ્રેજ થવા જતા વેલસેટલ પરિવારના બાળકોને શ્રમ સાથે લાગે ન કર વળગે. તેમની શાળાઓ તેમને બુનિયાદી શિક્ષણનાં હક્કદાર માનતી જ નથી. છતાં પણ આજે મધ્યમવર્ગથી માંડીને ઉચ્ચ વર્ગનાં લોકો ગુણવત્તાના નામે તગડી ફી, ડોનેશન અને ભૌતિક સુવિધાઓથી લદાયેલી ખાનગી શાળાઓમાં પોતાના બાળકોને અભ્યાસ કરાવવાનું વધુ પસંદ કરે છે.

એક બાબત વિચારવા જેવી છે કે એવું શું ખૂટે છે સરકારી શાળાઓમાં, જેના કારણે ખાનગી શાળાઓમાં વાલીઓ ભણાવવાનું પસંદ કરે છે. ઊંચી ગુણવત્તા અને ઊંચું મેરિટવાળા TET TAT પાસ થયેલ શિક્ષકોવાળી સરકાર તરફથી સમયાંતરે નવા ક્વોલિફિકેશન જાહેર થાય કે તરત જ તે પ્રાપ્ત કરી લેતા ઉમેદવારો, તો સરકારી શાળાઓમાં જ જોવા મળે છે. જ્યારે ખાનગી શાળાઓમાં તો સરકારમાં મેળ ન પડે ત્યારે નાછૂટકે નોકરી સ્વીકારતાં ઉમેદવારો જોયા છે. જેનું ઓછા વેતને ખૂબ જ શોષણ કરવામાં આવે છે. છતાં પણ સરકારી શાળાઓમાં ગુણવત્તાયુક્ત શિક્ષકોની કમી શા માટે દેખાય છે?

ખેર... પણ આજે બાળકને શું શીખવવું છે તે અંગેની સ્પષ્ટતા ખાનગી કે સરકારી શાળાઓમાં કાર્ય કરતા શિક્ષકો પાસે નથી. **‘શિક્ષક સમાજનો ઘડવૈયો છે. પ્રલય અને નિર્માણ તેના હાથમાં છે’** - યાજ્ઞક્યએ ઉચ્ચારેલા આ વિધાન સાથે બંધ બેસે તેવા શિક્ષકોની કમી વર્તાય છે. શિક્ષક અને શિક્ષણ દ્વારા જ ઉદાત્ત ચારિત્ર્યનું ઘડતર થવું જોઈએ. ગાંધીજીના મતે શરીર, મન અને આત્માના ઉત્તમ અંશોને બહાર લાવી તેનો સર્વાંગી વિકાસ કરવો તેનું નામ શિક્ષણ. પરંતુ આજનું શિક્ષણ ચારિત્ર્યના ઘડતરના પાઠ શીખવે છે? શું આપણી મૂલ્યાંકન પ્રથામાં ચારિત્ર્યનું કે નીતિમત્તાનું મૂલ્યાંકન થઈને તેના ગુણ મળે છે? પરીક્ષા ખંડમાં વિદ્યાર્થીઓ એવું શું કરે છે, જે તેમને જીવન વ્યવહારમાં કરવાનું આવે છે? વિદ્યાર્થીઓ પાસે ઉત્તમ નાગરિક તરીકે જે અપેક્ષાઓ રખાય છે, તે મુજબનું શિક્ષણ તેમને અપાય

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૪૫ ઉપર)

વર્તમાન સમયમાં વિષયની દૃષ્ટિએ કાવ્ય - ગઝલમાં અભિવ્યક્ત થયેલા તત્ત્વોમાં નવીનતા ઝીલાતી દેખાય છે. ઘણા નવા અને ચમત્કારી તત્ત્વોએ ગઝલ-કાવ્યનું હૃદય હચમચાવી દીધું છે. સ્વરૂપની દૃષ્ટિએ ખોટી શબ્દાનુતાને બદલે તેમાં અર્થઘનતા તરફ પ્રવાહ વળ્યો છે. આ ખૂબ જ આવકાર્ય બાબત છે.

કાવ્ય - ગઝલનો આત્મા રસ કે ધ્વનિ જ છે અને શબ્દ તથા અર્થ તેનું શરીર છે. આ વિશિષ્ટ એવી અંગોની વ્યવસ્થાનું કામ રીતિ કરે છે. રીતિ એટલે ગુણવિશિષ્ટ રચના. એ કાવ્યનો આત્મા છે, ને ભાષા શૈલીનો એક પ્રકાર છે. ગુણને ઉત્પન્ન કરનાર વર્ણની વિશિષ્ટ રચના તે રીતિ.

ગતિ, ભાવ અને અર્થનું આકસ્મિક અનુસંધાન એ ગઝલની ખૂબી છે. બહિરંગી વિચારોને જ્યાં લગી અંતરંગી બનાવીને રજૂ કરવામાં ન આવે ત્યાં લગી અર્થપૂર્ણ શે'રો લખી ન શકાય. કવિતા સામયિકના તંત્રી અને આધ્યાત્મિક ધારાને વરેલા પ્રખર સાક્ષર - સર્જક **શ્રી રમેશભાઈ પુરોહિત** કહે છે કે - 'ગઝલના રંગ અને કાવ્યત્વની હિફાજત ગઝલના રંગથી, મિજાજથી થાય છે. મૌસિકી, તગઝૂલ અને ગઝલની બળકટતાને ભલે લક્ષમાં રાખી ગઝલકારોએ ઈબાદતને જદીયત આપી છે, પણ ગઝલ ઊંડા અભ્યાસ, પ્રતિભા અને વ્યુત્પત્તિની અપેક્ષા રાખે છે.'

ગુજરાતી ભાષાની કવયિત્રીઓમાં સંખ્યા ભટ્ટ એક પ્રતિષ્ઠિત, આદરણીય અને મોભાદાર સ્થાન ધરાવતાં સન્માનનીય કવયિત્રી છે.

કવયિત્રી સંખ્યાબહેન ગઝલની ગલીમાં પરિપક્વતા પ્રતિ કદમ માંડી આગેકૂચ કરી રહ્યા છે અને ગઝલ પાળવાની ટેકને નિભાવી રહ્યા છે, જે એમનો આ શે'ર ગવાહી-શાખ પૂરે છે :

*ગઝલો કહીને ધર્મ મારો હું નિભાવું છું,
જે પાળવી ગમે છે તેવી આ જ ટેક છે.*

કવયિત્રીને પૂરો ખ્યાલ છે કે ગઝલમાં અભિવ્યક્તિની કળા એ તલવારની ધાર બરાબર છે. એવું કવયિત્રી પોતે સ્વીકારતાં લખે છે :

*કોઈ ઊંચા પહાડથી પડઘા પડે,
આ ગઝલ કંઈ ગોઠવ્યું ઉપવન નથી!*

હા, ગઝલમાં શબ્દ ગોઠવવાથી કે છંદમાં બેસાડવાથી કંઈ ગઝલ નથી બનતી. એ તો આપોઆપ હૈયામાંથી સ્ફુરતી હોય છે. ગઝલકાર - શાયર **'મુસાફિર'** પાલનપુરી સંખ્યા બહેનના અવાજનો પડઘો પાડતા લખે છે :

*કહી દો એટલું કોઈ પ્રસિદ્ધિના પૂજારીને,
ગઝલના શે'ર તો હૈયેથી આપોઆપ પ્રગટે છે.*

માણસના જીવનનું નિયામક જો કોઈ તત્ત્વ કે જો કોઈ બળ

હોય તો તે સંવેદના છે, લાગણી છે અને પ્રેમ છે. જીવનમાં વહેતા ગતિના ધોધ આ પ્રેમે જ ઝીલ્યા છે. કોઈના થવા માટે પ્રથમ પ્રેમની ભાષા શીખવી પડે. જો એકવાર પ્રેમની ભાષા સાંપડી જાય તો... તો...? આ 'તો... તો...'નો ઉત્તર કવયિત્રી પોતાના શે'રોમાં આપે છે :

*હા, સાંપડી છે ભાષા મને પ્રેમની અહીં,
ને થઈ ગઈ હું કેવી હવે એમની અહીં!
પારસમણિનો સ્પર્શ થયો એટલે કે શું?
જાણે બની હું આખેઆખી હૈમની અહીં.*

- પરંતુ ઉર્દુના મહાન શાયર **'જુગર મુરાદબાદી'** તો સાવ જ જુદી વાત કરે છે. શાયર લખે છે :

*યે ઈશક નહીં આસાં, ઈતના હી સમજ લીજયે,
ઈક આગ કા દરિયા હૈ ઓર ડૂબ કે જાના હૈ.*

પ્રત્યેક માણસ મોટે ભાગે સ્વપ્નમાં જ જીવતાં હોય છે. સ્વપ્નની દુનિયા તો સાવ નિરાલી હોય છે. સ્વપ્નમાં ન જાણે કેવા કેવા દૃશ્યો દેખાતા હોય છે. સ્વપ્નમાં રંક રાજા બની જાય, ને રાજા રંક થઈ જતો હોય છે. ભિખારી તવંગર અને તવંગર ભીખ માંગતો થઈ જતો દેખાતો હોય છે. જીવનમાં જો કાંઈ માલામાલ હોય તો તે સ્વપ્ન જ છે અને એટલે જ કવયિત્રી કહે છે :

*સ્વપ્ન મારું કેટલું ધનવાન છે,
આંખ સામે લીલુંછમ મેદાન છે.
આંખ ઉઘાડું ને છટકી જાય એ,
સ્વપ્ન પણ સાચ્યે બહું શેતાન છે!*

સુંદર સપનું તૂટવાનું દર્દ વેદનાદાયક હોય છે. જ્યાં સુધી આંખો બંધ હોય છે, ત્યાં સુધી જ સ્વપ્ન માણસને અનેક દૃશ્યો બતાવી રંગ-રાગમાં ડૂબાડતું રહે છે. આંખ ખૂલે કે તરત એ છટકી જતું હોય છે. એટલે જ કવયિત્રીએ સપનાને શેતાનની ઉપમા આપી છે.

'સિનિયર સિટીઝન'ને પાત્રસ્થ કરતી એક મુસલસલ ગઝલનો શે'ર જુઓ :

*કેટલા રંગોથી જીવનને અમે શણગાર્યું તું,
નેજવાથી ભાળવા આ દ્વાર પર ઊભા અમે.*

દિવસ આખો ભલે હોય, પણ તેમાં સાચી રીતે જીવવા માટે તો થોડીક ક્ષણો જ આપણી હોય છે. કવયિત્રી લખે છે:

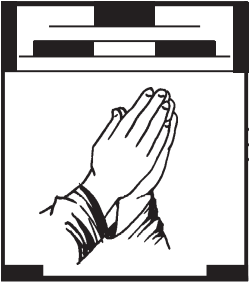
*આમ તો આખો દિવસ છે, બે'ક ક્ષણ મારી ગણું છું,
સાલ ચાલે છે નિરંતર, વસ્ત્ર ચાસોનું વણું છું.*

ગુજરાતી ગઝલના 'ગાલીબ' ગણાતા અબ્બાસ મુલા અબ્દુલઅલી વાસી એટલે **'મરીઝ.'** મરીઝ પણ કંઈક આવું જ કહે છે :

તારી ગૌરવગાથા - ૬

દરિયાકાંઠાનું મોતી : જયશ્રીબહેન ઝરુ

મનોજ પંડ્યા

કચ્છ જિલ્લાના અંજાર તાલુકાના તુણા ગામના રહીશ નથુભાઈ ઝરુના ખાનદાન ખોરડે સંસ્કૃતિ ઉજાગર કરતું મહામૂલું રતન જન્મ્યું. તેનું નામ રાખ્યું : જયશ્રી. ‘જયશ્રી’ શબ્દને સાર્થક કરી બતાવ્યું જયશ્રીબહેને. તેમની માતાનું નામ જશોદાબહેન.

તુણા ગામની પ્રાથમિક શાળામાંથી પ્રાથમિક શિક્ષણ લઈ તેમણે સીણાઈની માધ્યમિક શાળામાં પ્રવેશ મેળવી, શિક્ષણ સંપન્ન કર્યું. પિતાનું વહાલ અને માતાની મમતા તથા નાના બાપુની વત્સલતાએ જયશ્રીબહેનમાં સાંસ્કૃતિક સંસ્કારોનું સિંચન કર્યું.

તત્કાલીન સમયે જ્ઞાતિમાં અમુક નિયંત્રણો લદાયા હતા. સ્વતંત્રતા અને એ પણ દીકરીને? જયશ્રીબહેન સ્વતંત્ર જીવવું ઈચ્છી રહ્યા હતા ત્યારે સમાજનો પણ થોડો વિરોધ હતો. દીકરી શિક્ષણ મેળવે તે સમાજ - જ્ઞાતિને જ્યતું ન હતું. છતાં માતા-પિતાએ દીકરીને શિક્ષણ પ્રતિ વાળી હતી. જયશ્રી બહેનની પ્રગતિ જોઈને તે પછી તો આસપાસના ગામડાંના લોકો પણ પોતાની દીકરીઓને શાળા તરફ મોકલવા લાગ્યા હતા.

જયશ્રીબહેનના મોટા બહેન સુજાતાબહેન L.L.B. થયા. તેઓ વિદ્યાદાતા બન્યા અને અનેક બાળકોમાં શિક્ષણ રેડ્યું. ત્રીજા બહેન શીતલબહેને પણ ગ્રેજ્યુએટ સુધીનું શિક્ષણ લીધું.

માધ્યમિક શિક્ષણનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરી જયશ્રીબહેને લોહાણા પી.ટી.સી. કોલેજ - રાજકોટ, પોલીટેકનિક કોલેજ - રાજકોટ ઉપરાંત આદિપુર તથા વડોદરાની કોલેજોમાંથી ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કર્યું.

આ અંગે જયશ્રીબહેન કહે છે કે - ‘તેઓ જ્યારે દસમા ધોરણમાં હતા ત્યારે માતા કોઈ બીમારીનો ભોગ બન્યા. ત્યારે મેં મનોમન નિશ્ચય કર્યો કે હું ડોક્ટર બનીશ. પરંતુ વિધાતાએ મારા ભાગ્યમાં કશુંક જુદું જ લખ્યું હતું. પી.ટી.સી. પૂર્ણ કરી, મેં આદિપુર (કચ્છ)ની તોલાણી કોલેજમાંથી હોમ સાયન્સ

જયશ્રીબહેન ઝરુ (કચ્છ અંજાર) અનેક કુવિરાબેને જડમૂળથી ઈખેડી સમાજમાં દાખલા બેસાડનાર...

કર્યું. જેમાં સમગ્ર કચ્છ વિસ્તારમાં હું પ્રથમ સ્થાને રહી. ગુજરાતી વિષય સાથે કચ્છમાં બી.એ.માં પણ કચ્છ જિલ્લામાં મારો ત્રીજો નંબર આવ્યો અને એ સમય દરમિયાન જ પ્રાથમિક શિક્ષિકા તરીકે મને ઓર્ડર મળ્યો. મારા શિક્ષિકાના કર્તવ્યની સાથે સાથે આગળ અભ્યાસ કરી ઉચ્ચ ડિગ્રી પ્રાપ્ત કરી અને પછી વડોદરાની સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીમાંથી સુવર્ણ ચંદ્રક પ્રાપ્ત કરી, M.A. નો અભ્યાસ પૂર્ણ કર્યો.

યુ.જી.સી.ની NET / JRF પરીક્ષાઓ પસાર કરીને શિષ્યવૃત્તિ સાથે પ્રો. ડૉ. સિતાંશુ યશશ્ચંદ્રના માર્ગદર્શન હેઠળ Ph.D. કર્યું અને ત્યાં જ હંગામી લેક્ચરર તરીકે મારી પસંદગી થઈ. ત્યારબાદ ગુજરાત સરકારની વર્ગ-૨ ની

મામલતદાર સંવર્ગની જગ્યામાં સ્થાન પામી નોકરીમાં જોડાઈ.

જયશ્રીબહેનનાં લગ્ન જીવણભાઈ સાથે થયા પછી તેઓ જામનગરની ડિસ્ટ્રીક્ટ કો.ઓ. બેંકમાં મેનેજિંગ ડિરેક્ટરપદે વરાયા.

પતિ જીવણભાઈના પ્રોત્સાહન - સહયોગ મળવાને કારણે જયશ્રીબહેને સેવેલા ઊંચી ઉડાનના સપના સાકાર પામ્યા છે. તેમના પતિ પણ અનેકવિધ સેવાકીય - સામાજિક પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંલગ્ન રહ્યા છે.

જયશ્રીબહેન પ્રવાસ તથા બાગાયતના પણ શોખીન છે. પણ પરિવાર તથા નોકરી - એમ બંનેની જવાબદારી નિભાવવી પડતી હોવાથી તેમને પૂરો અવકાશ મળતો નથી. જયશ્રીબહેન કહે છે કે, તમને મળેલ જવાબદારીઓ તમે નિષ્ઠાપૂર્વક નિભાવો અને વધુ આત્મનિર્ભર બનો. તમારી સાથે રહેલ સહકાર્યકરોને યોગ્ય રીતે માર્ગદર્શન આપો અને જરૂરતમંદોને શક્ય તેટલી મદદ કરો.

સરકારી યોજનાના લાભો પ્રત્યેક વ્યક્તિ સુધી પહોંચે તે માટે બને તેટલો તેનો પ્રચાર - પ્રસાર કરો. જે પોતાનું કાર્ય

(અનુસંધાન : જુઓ પાના નં. - ૪૮ ઉપર)

આચાર્યશ્રી તલાજિયાસાહેબ, ભાસ્કર ભટ્ટ સાહેબ, એસ.કે. પંડ્યા સાહેબ તથા સર્વે ગુરુજનોનો હૃદયથી આભાર માનું છું. ૫૯% માર્ક્સ સાથે ૧૧મું ધોરણ પાસ કર્યું.

- * સાલ હતી ૧૯૭૦ની. ભાવનગરની પ્રખ્યાત શામળદાસ આર્ટ કોલેજમાં દાખલ થયો. રહેવા માટે મનહરકુંવરબા રાજપુત છાત્રાલય, નવાપરા, ભાવનગરમાં દાખલ થયો. પૂ. પ્રો. તન્નસિંહજી પરમાર અમારા ગૃહપતિ હતા. તેમના વિશે લખવા બેસું તો મોટી નવલકથા લખાઈ જાય. એમના માટે અંતિમ કડી સમર્પિત કરેલ છે, જેથી એમના મહાન વ્યક્તિત્વને સમજી શકાય.
- * બી.એ. સંસ્કૃત સાથે ૬૭% સાથે પાસ કર્યું. અડધા ટકા માટે ગોલ્ડમેડલ ન મેળવી શક્યો.

આટલી યાત્રામાંથી સુખની સંકલ્પના તારવીએ :

- * **દુઃખની અનુભૂતિ સુખના સમયને વધુ તેજસ્વી બનાવે છે.** જેમ ઘનઘોર અંધારી રાત પછી સુંદર સોનેરી સવાર અધિક મનમોહક લાગે છે.
- * દુઃખાનુભૂતિ વિના આવી પડેલું સુખ અધિક સુખદ નથી હોતું.

- * દુઃખ જ આપણી આંતરિક તાકાત જગાડે છે. આપણે સતત પરમ તત્ત્વની સાથે જોડાયેલાં રહીએ છીએ. તેથી તો મહાભારતમાં કુંતાજી કહે છે : વિપદઃ નઃ સન્તુ શાશ્વતઃ । હે પરમેશ્વર! અમને કાયમ દુઃખ આપ, જેથી અમે તને યાદ કરતા રહીએ.
- * કસોટી વિનાનું જીવન મોણ વિનાની રોટલી જેવું છે. **વળી તમારી પ્રામાણિકતાની કસોટી પણ દુઃખની ઘડીમાં જ થાય છે.** દુઃખ આપણે તો સહન કરી નાખીએ, પણ જે આપણી સાથે લાગણીથી જોડાયેલાં છે તેઓના દુઃખને સહન કરવું વધુ મુશ્કેલ છે. તેઓને ખાતર આપણે સિદ્ધાંતોને પણ નેવે મૂકી દઈએ છીએ.
- * માણસનું સુખ પોતાના પ્રિયજનોના સુખ સાથે સંકળાયેલું છે. તમારી સિદ્ધાંતનિષ્ઠા ત્યાં સુધી જ ટકે છે, જ્યાં સુધી આ પ્રિયજનો તમને સહકાર આપી રહ્યા છે. સર્વે સુખિનઃ સન્તુ ।

સંપાદકનું સરનામું : ૧૨, ઘરઆંગણ ફલેટ્સ, પ્રોફેસર્સ કોલોની સામે, વિજય ચાર રસ્તા પાસે, નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૯. મો. ૯૮૨૫૭ ૦૦૦૯૬

દરિયાકાંઠાનું મોતી : જયશ્રીબહેન ઝરુ

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૪૬ ઉપરથી ચાલુ)

નિષ્ઠાપૂર્વક કરે છે, તેમને ઈશ્વર મદદ જરૂર કરે છે. ધ્યેયનિષ્ઠ જીવન જીવો.

જયશ્રીબહેન ખાસ તો પ્રકૃતિ - નિસર્ગથી ખૂબ જ પ્રભાવિત થાય છે. તેણી ગુજરાતી, હિંદી, અંગ્રેજી વગેરે ભાષા પર પ્રભુત્વ ધરાવે છે અને વાંચન, નાટક, સિનેમા, સંગીત અને નૃત્ય તરફ તેમને વધારે લગાવ રહ્યો છે. તેમને જેમાંથી આનંદ મળે તેવું જીવન જીવવું વધારે ગમે છે અને તેમાંય તેણીને પ્રકૃતિનાં સાંનિધ્યમાં રહી, તેમાં જીવવાનું ખૂબ જ પ્રિય છે.

જયશ્રીબહેનને કચ્છ વધારે ગમે છે, કચ્છની સંસ્કૃતિ ગમે છે કારણકે કચ્છ, એ તેમનું માદરે વતન છે.

જયશ્રીબહેન દરેક કામ ખંતથી, લગનથી કરે જ છે પરંતુ તેઓ કામમાં કાર્યરત હોય છે ત્યારે, પોતાના કાર્ય કરતાં સામેવાળાનું કાર્ય વધુ મહત્ત્વનું છે એમ લાગે તો તેને પ્રથમ પ્રાધાન્ય આપે છે. સાદું ભોજન, સાદો પોષાક અને સરળ જીવનશૈલી, એ તેમનો જીવનક્રમ છે. દરેક પર્વ, દરેક પળો એ ખુશીથી ઉજવે છે અને પ્રકૃતિ સાથે જીવતાં લોકો તેમને વધારે ગમે છે. તેઓ પ્રકૃતિને ઈશ્વર માને છે અને પ્રકૃતિને જ પોતાના ગુરૂ માની તેમાં પૂરી આસ્થા ધરાવે છે.

જયશ્રીબહેન ખોટી પ્રતિષ્ઠા, ખોટા કુરિવાજોના બિલકુલ વિરોધી છે. બાળપણમાં સગપણ અને બાળલગ્ન ન કરીને તેમણે પોતાના જ સમાજમાં જે તે વખતે આવી કુપ્રથાનો વિરોધ કર્યો છે. આવી શરૂઆત તેમણે પોતાનાથી જ કરી છે. દીકરીઓને શિક્ષણ આપવું જરૂરી છે તે પહેલ પણ તેમણે જ શરૂ કરી, દીકરીઓને ભણતરી કરી છે. લાજપ્રથાના પણ જયશ્રીબહેન વિરોધી છે અને આ લાજપ્રથા પોતાના સમાજમાંથી હટાવવા માટે તેમના વિચારો જ કામ લાગ્યા છે. આમ, અનેક કુવિરાજોને જડમૂળથી ઉખેડી સમાજમાં દાખલા બેસાડનાર આ પ્રકૃતિપ્રેમી, શિક્ષણ હિમાયતી અને નવા વિચારોની સમાજને ભેટ ધરનાર જયશ્રીબહેન નારીસમાજ માટે ગૌરવરૂપ છે.

‘શિવાલય’, મહાત્મા ગાંધી રોડ, શેરી નં.-૪, જોરાવર નગર, તા. વટવાણ, જિ. સુરેન્દ્રનગર-૩૬૩ ૦૨૦. મો. ૮૮૬૬૧ ૫૩૨૫૩

સાયું બોલવામાં અને ખોટું બોલવામાં આટલો જ તફાવત છે :
ખોટું બોલનારને પહેલાં શું બોલ્યા એ યાદ રાખવું પડે છે, જ્યારે સાયું બોલનારને પહેલાંનું યાદ રાખવું પડતું નથી!

સમયના (Chronic Headache) માથાના દુઃખાવામાં વર્ગીકરણ કરાય છે.

થોડા સમય માટે માથાનો દુઃખાવો થાય, પછી મટી જાય, ફરી માથાનો દુઃખાવો થાય અને મટી જાય એવા માથાના દુઃખાવાનું વર્ગીકરણ વારંવાર માથાના દુઃખાવામાં કરાય છે.

આ બંને પ્રકારના માથાના દુઃખાવા માટે મનની વૈજ્ઞાનિક તપાસ (જે નીચે આપેલ છે) કરાવવી જ જોઈએ.

આ બંને પ્રકારના માથાના દુઃખાવા માટે અસ્વસ્થ મન કારણ હોય છે. શારીરિક તથા ન્યુરોલોજિકલ તપાસ આ કિસ્સાઓમાં નોર્મલ આવે છે (તપનનો કિસ્સો ભાગ-૧ માં).

● **સંશોધનનું સર્વેક્ષણ :**

માથાના દુઃખાવાના બધા દર્દીઓનું ન્યુરોલોજિસ્ટે સર્વેક્ષણ કર્યું હતું. જે મુજબ માથાના દુઃખાવાના ૫ દર્દીઓમાંથી ૪ દર્દીઓ (૮૦%) લાંબા સમયના / વારંવાર થતા માથાના દુઃખાવાના હતા.

● **મનની તપાસ :**

માથાના દુઃખાવાના દર્દીઓમાં નીચેની બે પદ્ધતિઓ દ્વારા મનની તપાસ કરવામાં આવે છે :

૧. માનસિક તપાસ (Mental Status Examination)
૨. માથાના દુઃખાવાની વૈજ્ઞાનિક નોંધ (Scientific Headache Diary)

(અ) માનસિક તપાસ (Mental Status Examination - M.S.E.)

મનોચિકિત્સક મનોવૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી દર્દીના મનની તપાસ કરે છે જેને Mental Status Examination કહેવાય છે. જેમાં (૧) દર્દીનો સહકાર તથા વર્તણૂક, વાતચીતની પદ્ધતિ, (૨) મુડ, (૩) વિચારો તથા વિચારોનો વિષય, (૪) ભ્રમણાઓ, (૫) ગ્રહણ શક્તિ, (૬) યાદ શક્તિ, (૭) સામાન્ય જ્ઞાન, (૮) વ્યક્તિ બીમાર છે કે નહીં - મુદ્દાઓ આવરી લેવાય છે.

નજીકના કુટુંબીજનો પાસેથી દર્દી વિશેની જરૂરી ઉપયોગી માહિતી મનોચિકિત્સક મેળવે છે. દર્દીનો સ્વભાવ, વલણ વગેરે વિશે માહિતી મેળવાય છે.

ઉપરોક્ત મુદ્દાઓ પરથી માનસિક નિદાન કરાય છે.

(બ) વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિથી માથાના દુઃખાવાની નોંધ (Scientific Headache Diary) :

મનોચિકિત્સક દર્દીને માથાના દુઃખાવાની પદ્ધતિસરની નોંધ ડાયરીમાં રાખવાનું સમજાવે છે. દર્દીએ જાતે નિખાલસપણે નોંધ

રાખવી જરૂરી છે. નજીકના કુટુંબીજનો પણ આ પ્રકારની નોંધ રાખે છે.

આ નોંધમાં નીચેના મુદ્દાઓ આવરી લેવાય છે :

૧. દુઃખાવો શરૂ થાય ત્યારનો સમય (સવાર, બપોર, સાંજ) તથા દિવસ.
  ૨. દુઃખાવો માથાના કયા ભાગથી શરૂ થયો અને બીજા કયા કયા ભાગમાં પ્રસર્યો?
  ૩. માથાના દુઃખાવા સિવાયના બીજા લક્ષણો કયા છે? (ઉબકા આવવા, ઉલટી થવી, ચક્કર આવવા, અંધારા આવવા વગેરે.)
  ૪. માથાના દુઃખાવાની તીવ્રતા કેટલી હતી?
  ૫. માથાનો દુઃખાવો કેટલા સમય સુધી રહ્યો?
  ૬. શું કરવાથી માથાનો દુઃખાવો ઓછો થાય છે?
  ૭. માથાનો દુઃખાવો કયા સ્થળે શરૂ થાય છે? (ઘર, ઓફિસ, બજાર, મુસાફરી કરતી વખતે વગેરે.)
  ૮. માથાનો દુઃખાવો શરૂ થયો ત્યારે દર્દી કઈ પ્રવૃત્તિ કરતો હતો?
  ૯. માથાનો દુઃખાવો શરૂ થયો ત્યારે આજુબાજુમાં કઈ ઓળખીતી વ્યક્તિઓ હાજર હતી?
  ૧૦. માથાનો દુઃખાવો શરૂ થયો એ પહેલાની મનની સ્થિતિ કઈ હતી? મન કયા કારણથી અસ્વસ્થ હતું? (કામનો બોજો, નિરાશા, હતાશાની લાગણી, અપેક્ષિત પરિણામ ન મળવું, અંગત સ્વજન જોડે અણબનાવ, સ્વજનની બીમારી વગેરે)
- આ નોંધથી જાણવા મળે છે કે માથાનો દુઃખાવો ક્યારે થાય છે, દુઃખાવાની તીવ્રતા કેટલી હોય છે, રાહત શાનાથી મળે છે તથા મન કયા કારણથી અસ્વસ્થ થયેલ છે. આ માહિતી સારવારમાં કાઉન્સેલિંગમાં અગત્યની છે.

● **સારાંશ :**

માથાના દુઃખાવાની ફરિયાદ કરનાર દર્દીમાં - (૧) લક્ષણોની ઊંડાણમાં માહિતી, (૨) શારીરિક તપાસ, (૩) માનસિક (મનની) તપાસ તથા (૪) માથાના દુઃખાવાની વૈજ્ઞાનિક નોંધ પરથી યોગ્ય નિદાન કરી શકાય છે. નિદાન પ્રમાણે શારીરિક અને માનસિક પરિબળોને આવરી લઈને સારવાર કરાય છે. જેથી અપેક્ષિત પરિણામ સમયસર મળે. (ભાગ-૧ માં તપનનો કેસ).

(કમશઃ)

ધર્મ આપણાથી થતો નથી, કરતા નથી, કે આપણને ધર્મ ગમતો નથી?

વિશેષ તો તમે મને ટી.વી. પર ચોક્કસ જોયો જ હશે.

રાષ્ટ્રપતિ સાથે શી વાત કરી, તે જણવા આપ આતુર હશો જ.

President : In which faculty have you got success?

I replied : In 12th Commerce.

ત્યારબાદ તેમણે મને એક ગોલ્ડમેડલ ગળામાં પહેરાવ્યો. સન્માનપત્ર તેમજ તેમના ત્રણ પુસ્તકો આપ્યા. રાષ્ટ્રપતિના હસ્તે સન્માન થતાં હું ખૂબ જ ખુશ થયો છું. પણ તેનો શ્રેય આપ વંદનીય ગુરુજીને મળે છે. તમે પિતા જેવો સ્નેહ, પ્રેરણા, પ્રોત્સાહન અને માર્ગદર્શન આપ્યું. તેના કારણે જ આજે હું અહીં સુધી પહોંચી શક્યો છું.’

લાગણી નીતરતી કેવી સરસ અભિવ્યક્તિ?

ભાનુ, મનોજ, સ્વાતિ, આરતી, મનન, ચિંતન, હીરેન - કેટલાને યાદ કરું?

હમણાં થોડા સમય પહેલાં વહેલી સવારે સાડા પાંચ વાગે વીસ વર્ષ પહેલા મારી પાસે ભણેલા વિદ્યાર્થી યોગેશનો અમેરિકાથી ફોન આવ્યો. અમે બંનેએ ભૂતકાળના સોનેરી સંસ્મરણો તાજા કર્યા. યોગેશ ભાખરી-શાક બનાવે. બેય મળીને દસ-બાર ભાખરી અને તપેલી ભરીને તૈયાર કરેલું શાક ખાઈ જતા. યોગેશ ચિત્રો બહુ સારા બનાવે ને તેની કાફ્ટસ કલાકારી પણ એવી. મારા બાળકોને તેણે નાના ભાઈઓની જેમ સાચવેલા. લગભગ અડધો કલાક ફોન ઉપર વાત કરી અને તેના બાળકોએ તો મને ફોન ઉપર નમસ્તે કર્યા.

સારા સંસ્કાર, શિક્ષણ, પ્રેમ, લાગણીની અનુભૂતિથી ઉજવવાળ ઘડતર થાય જ ને?

‘શ્રી પવનતલય’- ૩, વિમલ નગર,

યુનિવર્સિટી રોડ, રાજકોટ-૩૬૦ ૦૦૫.

ફોન : (૦૨૮૧) ૨૫૬૧૦૫૧ મો. ૯૯૭૪૦ ૦૯૦૪૨

૧૦ સાપ્ટેમ્બર : વિશ્વ આપઘાત નિવારણ દિન

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૪૯ ઉપરથી ચાલુ)

છે તેનો ખ્યાલ ન આવે ત્યાં સુધી વ્યક્તિને એ પણ નથી સૂઝતું કે તેની સારવાર કરાવી શકાય છે. અન્ય જોખમી પરિબળો કૌટુંબિક કે વ્યવસાયને લગતા હોઈ શકે છે. આર્થિક મંદીના કારણે બેરોજગારી વધે ત્યારે આત્મહત્યા પણ વધે તેવું જોવા મળ્યું છે. મોટાભાગના કિસ્સામાં એવું જોવા મળતું હોય છે કે આપઘાતનો પ્રયત્ન કરનાર કે આપઘાત વડે મૃત્યુને ભેટનાર વ્યક્તિ ખરેખર આપઘાત કરવા ઈચ્છતી નથી હોતી પરંતુ કોઈ પોતાની નિરાશા ઓળખી પોતાના પ્રશ્નોમાં દરમિયાનગીરી કરે તેમ ઈચ્છતી હોય છે. આવા સમયે જો નજીકના સ્નેહીઓ કે મિત્રો મદદરૂપ બને તો આપઘાતના ઘણા કિસ્સાઓ નિવારી શકાય તેમ છે. ઘણી વખત સ્નેહીજન કે મિત્ર આપઘાતની વાત કે પોતાના વિચાર જાહેર કરે ત્યારે શું કરવું - કેવો પ્રતિભાવ આપવો એ આપણે સમજી શકતા નથી કે પોતા પાસે જે તે વ્યક્તિના પ્રશ્નોના જવાબો નહીં હોય તેમ માની પ્રતિભાવો આપવાનું ટાળે છે. પરંતુ આવા સમયે માત્ર તેને સમય આપીને સાંભળવાથી, પોતાના નિર્ણયો તેના પર થોપી ના બેસાડવાથી પણ આપણે તેને મદદરૂપ થઈ શકીએ છીએ. નેશનલ મેન્ટલ હેલ્થ સર્વેના આંકડા મુજબ, ભારતમાં દર ૨૦માંથી ૧ વ્યક્તિ ડિપ્રેશનનો શિકાર છે. એમાં પણ ૧૫થી ૪૯ વર્ષની વયજૂથ વચ્ચેના ૨,૫૮,૦૦૦ લોકોએ ૨૦૧૨માં આપઘાત કર્યો હતો. આપઘાતના દરેક પ્રયત્નને ગંભીરતાથી લેવો જોઈએ. તેવી વ્યક્તિ સાથે વાત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેને પ્રતીતિ થવી જોઈએ કે તમને તેની મુશ્કેલીઓ હલ કરવામાં પૂરતો રસ

છે. વ્યક્તિને એકલા ના મૂકો. સતત તેની સાથે રહો. તે કઈ રીતે આત્મહત્યાનો પ્રયત્ન કરવાનું વિચારે છે તે જાણવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેને ઠપકો આપવાનો, શિખામણ આપવાનો કે ગુસ્સે થવાનો આ યોગ્ય સમય નથી. તે આત્મહત્યા નહીં કરી શકે, ખાલી ધમકી આપે છે. આત્મહત્યાની વાતો કરવી સહેલી છે પરંતુ વાસ્તવમાં તેનો અમલ અઘરો છે વગેરે કહી તેને પડકારો નહીં. જો વ્યક્તિ ખાતરી આપે કે તે હવે આત્મહત્યા નહીં કરે અને યોગ્ય સારવાર વિના પરિસ્થિતિનું નિરાકરણ આવી ગયું છે તો તેમ માની લેશો નહીં. આપઘાતના વિચારો કે પ્રયત્ન કરતી વ્યક્તિ આ કૃત્ય માનસિક અસ્વસ્થતા કે બીમારી હેઠળ કરેલ હોય તેવી પૂરી સંભાવના છે. આથી આ દરેક વ્યક્તિની મનોચિકિત્સક પાસે પણ તપાસ કરાવવી જરૂરી છે. આથી સંબંધિત માનસિક રોગની સારવાર કરી શકાય અને વધુ આપઘાતના પ્રયત્નો ટાળી શકાય. ટેકનોલોજીના કારણે પણ વિકલ્પો મળી રહ્યા છે. દરેક વ્યક્તિ બીજા સમક્ષ પોતાનું દિલ હળવું કરવા તૈયાર હોતી નથી. હેલ્પલાઈન પર ફોન પણ કરવાની તૈયારી નથી હોતી. પરંતુ ચેટબોટ્સ જેવી આર્ટિફિશિયલ ઈન્ટેલિજન્સની ટેકનોલોજી વ્યક્તિને વાતચીત કરવા પ્રેરી શકે છે. પોતાના વિશે કશુંક ધારી લેવામાં આવશે તેવા ભય વિના વ્યક્તિ પોતાનું દિલ ખોલી શકે છે.

એક વાત નક્કી છે કે, હજી પણ ઘણા પ્રયાસો કરવા જરૂરી છે.

સંદર્ભ : વીકિપીડિયા, વિવિધ અખબારી અહેવાલો, વિવિધ લેખકોના બ્લોગ અને લેખ આધારીત માહિતી

“પરમેશ્વરી”, પ્લોટ નંબર ૧૬૫, હોસ્પિટલ રોડ,

વિજયનગર ઓરિયા, ભુજ, કચ્છ-૩૭૦ ૦૦૧.

મો. ૯૪૨૮૦ ૭૭૨૯૫

આપણું રાષ્ટ્ર આજે અલ્પવિકસિતમાંથી વિકસિત બની રહ્યું છે, કારણકે આજે નારીનાં માન-પાન અવશ્ય વધ્યા છે, ખરું ને!

આપણી સંસ્કૃતિ તો નારીનું પૂજન કરનાર સંસ્કૃતિ છે. વિદ્યાની દેવી સરસ્વતી તો નારી શક્તિ નહીં, પણ મહાશક્તિ છે, સાચા અર્થમાં મહાશક્તિ છે, કારણકે વિશ્વના કોઈ દેશનો વૈજ્ઞાનિક હોય કે મહામાનવ, મા સરસ્વતીની આરાધના વિના મહાનતા પ્રાપ્ત કરી શકે જ નહીં.

એસ.એન.ડી.ટી. મહિલા કોલેજ - મુંબઈના પ્રો. નીલિમા દુબે નારીના વ્યક્તિત્વને ઉજાગર કરતાં જણાવે છે કે, -

“કમજોર કદમો સે સીમાએ નહીં માપી જાતી, અનંત હે

શક્તિજ, અધૂરા રહેવા સફર, અગર લડખડાયેંગે કદમ. સફરકી પૂર્ણતા કે લિયે, કદમ મજબૂત બનાઉંગી, ફિર કદમ ઉઠાઉંગી. લક્ષ્ય તક પહુંચકર અવશ્ય દિખાઉંગી.”

ખરેખર આજે નારીની અપ્રતિમ સિદ્ધિઓ નિહાળીને કહેતા આનંદ થાય છે કે :

**“નારી તું ન હારી,
ક્યોંકિ નારી જગમેં સબસે ન્યારી.”**

**“નિર્મળ સ્મિત”, ૧૧, શિવશક્તિ સોસાયટી,
મંગળપુરા રોડ, ગણેશ સર્કલ પાસે, આણંદ.**

મો. ૯૪૨૬૪ ૬૭૭૯૦

ઘર એજ સ્વર્ગ : ઘર એજ મંદિર

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૫૬ ઉપરથી ચાલુ)

ઘર યાદ આવે જ છે. તે ઘરે જાય પછી જ તેને હાશ, નિરાંત કે શાંતિ થાય છે. એટલે તો બધાને ઘરની આટલી મમતા છે. એટલે જ તો કહેવાય છે કે, ‘દુનિયાનો છેડો ઘર.’ દુનિયાના તમામ સુખોનો છેડો જ્યાં આવે છે તે ઘર છે. **દરેક વ્યક્તિને તેનું નાનું કે મોટું ઘર સર્વસ્વ હોય છે.** એટલે જ તો “East or West, Home is the Best.” ઘર શાંતિસદન છે.

સ્ત્રી એ ઘરની લક્ષ્મી પણ છે. તેના સ્નેહ અને સહકારથી ઘર બને છે. એવા ઘરમાં ‘મા’ની મમતા હોય છે, પિતાનો પ્રેમ હોય છે. પતિ-પત્ની વચ્ચે વિચાર એકતા હોય છે. કાયમ પતિ-પત્ની વચ્ચે બધી બાબતોમાં વિચાર એકતા હોય તે ઘર માટે બહુ સારી બાબત ન ગણાય. સારી-નરસી બાબતો માટે રીસામણા અને મનામણા પણ થતા રહેવા જોઈએ. **ઘર માટે કાયમ સ્વચ્છતાનું મૂલ્ય હોય છે.** ઘરની સ્વચ્છતાથી વ્યક્તિના તન અને મનનાં આરોગ્ય જળવાઈ રહે છે. જ્યારે ધનની સ્વચ્છતાથી ઘરના સુખ, શાંતિ અને પ્રસન્નતા ટકી રહે છે. પતિ ઘરમાં અનીતિમય ધન લાવતો રહે અને પત્ની મૌન રહી મલકાતી રહે, એ મહાસંકટ ગણાય. ઘણા વ્યસની પતિને પોતાના વ્યસન સાચવવાની ગજબની આવડત હોય છે. તેઓ પોતાની પત્નીને બિનજરૂરી ખરીદી માટે બેફામ નાણાં આપી, તેમને મૌન વ્રત ધારણ કરાવી દેતા હોય છે. જે ઘર માટે ક્યારેક વિનાશકારી બની રહે છે.

જે ઘરમાં સાસુ ‘બોસ’ બનીને રહેતા હોય અને વહુને ગૃહકાર્ય સાથે બહુ લગાવ ન હોય તે ઘરમાં થોડા વાદ-વિવાદ થવાના જ. **પુત્રવધૂને પુત્ર કરતાં પણ વધુ ગણનારી સાસુ, પરિવારની પ્રસન્નતા કાયમ વધારતી રહે છે. ગૃહકાર્યને ફરજ સમજનાર વહુ હંમેશાં ઘરમાં બધાની પ્રીતિપાત્ર રહે છે.** જે ઘરમાં વૃદ્ધ માતા-પિતા સાથે સંતાનો સ્નેહથી રહેતા હોય,

તે ઘર સમાજમાં તીર્થરૂપ ગણાય છે. જે ઘરમાં દસ સારા પુસ્તકો ન હોય, જે ઘરના સભ્યોને સારા વાંચનનો શોખ ન હોય, તે ઘર કાયમ સુખ, શાંતિ અને સંપ અનુભવી શકતા નથી. **પુસ્તકો વગરનું ઘર સુગંધ વગરની અગરબતી સમાન હોય છે.**

આજના કહેવાતા અમુક આધુનિક ઘર એટલે સતત દોડધામ, ખરી ખોટી નિરર્થક પ્રવૃત્તિઓનો ધમધમાટ. કોઈ સાથે બેસવાની, નિરાંતે વાતો કરવાની ફુરસદ નહીં. સૌ સૌની પ્રવૃત્તિમાં મશગુલ. દરેક પોતપોતાને રસ્તે. ઘર એટલે માત્ર રાત્રે સૂવાનું સ્થળ! માત્ર એક સરનામું. આવા ઘરમાં સહવાસ હોય છે, તેમાં કુટુંબજીવન જીવતું નથી. આવું ઘર એક ઈમારત બનીને રહી જાય છે. **બધાના પ્રેમભાવ અને સમજપૂર્વકના આચરણથી સુંદર ઘરનું નિર્માણ થતું હોય છે.** બધાએ તે માટે જીવવું પડે છે.

“સુંદર ઘરના લક્ષણ આ છે : પ્રેમ અને પ્રતિષ્ઠા, સ્નેહ અને સમર્પણ, આદર અને આત્મીયતા.”

- અજ્ઞાત

૩૦૧, સિદ્ધિ વિનાયક એપાર્ટમેન્ટ, આસ્થા રેસિ. પાછળ,
મવડી, રાજકોટ-૩૬૦ ૦૦૪.
મો. ૯૯૭૯૪ ૬૯૯૧૭

‘મંગલ મંદિર’ - કોઈપણ બાબત સંબંધી સંપર્ક સૂત્ર

‘મંગલ મંદિર’ સંબંધી કોઈપણ પ્રશ્નો, પૂછપરછ - તપાસ જેમ કે સામયિકના અંકો ન મળવા, સરનામા- ફેરફાર, વિજ્ઞાપન, લવાજમ, ડિજિટલ માધ્યમની કોઈપણ બાબત, સમાજ દર્પણમાં પ્રકાશિત કરવાની કોઈપણ લેખિત વિગત વગેરે સંદર્ભમાં કાર્યાલય સ્ટાફ શ્રી પરાગ સોનીનો મોબાઈલ નંબર : ૯૫૩૭૭ ૨૩૪૭૪ પર સંપર્ક કરવા અનુરોધ છે.

- તંત્રી મંડળ

દીકરી હવે તો તમે સાસરીમાં છો. પોતાનું કહેવાય એવા સુંદર મકાનને તમે ઘર બનાવી રહ્યાં છો ત્યારે, તમે દંપતી નાની વાતમાંથી ખુશીઓને પામતાં રહો. “આંગણું દે આવકારો, બારણાં બોલે પધારો...” એવા પ્રેમાળ ઘરથી જ તમારું જીવન અને તમારો ઘર-પરિવાર કોઈની પ્રેરણા બની રહેવાનું છે. આ માટે આ પ્રતિજ્ઞા કરો....

“હું મારા ઘરના સૌ સભ્યો સાથે, કુટુંબ પરિવાર અને અન્ય મિત્રો સાથે જે મળ્યું છે એનો આનંદ લેવા અનંત ચેતનામાં રહેલી ઉર્જા સાથે મારું જોડાણ વધારું છું. **હું ધ્યાનમાં બેસીને હકારાત્મક વિચાર અને સકારાત્મક કર્મ વતી મારી દરેક મનવાંછિત વસ્તુઓને મારા તરફ આકર્ષિત કરું છું, એને પામું છું** અને જીવનભર મને પ્રાપ્ત થયેલી ધન, સંપત્તિ અને અન્ય વસ્તુઓ - જેની મને કાયમ આવશ્યકતા છે, એ બધું જ મળવા માટે અનંત બ્રહ્માંડનો આભાર માનું છું.”

વહાલી દીકરી, તમે જે માંગશો તે તમને મળશે. યુનિવર્સ તમને દરેક બાબતનું સુખ આપવા બંધાયેલું છે. માંગવું પડશે તમારે, સાચા હૃદયના ઉદ્ગારથી!

તમારી ખુશીઓ, તમારું ઉદારપણું, તમારું ધનવાન હોવું બધું જ અનંત ચેતનાઓમાં રહેલા ભગવાનની કૃપા અને તમારી મહેનત છે. એટલે જ “તમારી દુનિયા શ્રેષ્ઠ છે અને તમારા માટે કલ્યાણકારી છે.” ભગવાન દર ત્રણ સેકન્ડે ‘તથાસ્તુ’ કહેનારા છે. હાલ તમે ઈશ્વર પાસે શું માંગો છો એ તમારા પોતાના વિચારો પર નિર્ભર છે. **જે માંગો છો તે દિલથી માંગો, સૌના સુખ માટે માંગો,** માંગતા રહો... રખેને ‘તથાસ્તુ’ કહેનારી આ સેકન્ડ તમારા માટે જ હોય તો કોને ખબર...!

ભગવાન કહે છે, ‘માંગો... માંગશો તેવું આપીશ.’ હકારાત્મક વિચાર કરો, હકારાત્મક વસ્તુ માંગો. હું તમને સકારાત્મક તરફ વાળીશ. ક્રિયાના રૂપમાં પ્રતિક્રિયા છે જ. ઘઉંનો એક દાણો વાવતા હજાર દાણા મળે છે. બસ, એમ જ વિચાર, વાણી અને વર્તનમાં જે વાવશો એવું ભગવાન આપે છે. બેટા, કાયમ તમે તમારા વિચારોની દેખરેખ રાખજો. માત્ર એ વિચારને આવકારજો, જેનાથી તમને શક્તિ મળે છે, સુખ મળે છે.

બેટા, હાલના જીવનમાં જે ખુશીઓ તમને મળે છે તે ખુશીઓ તમારા હકારાત્મક, પ્રેમાળ વર્તન ક્રિયાને કારણે મળે છે. તો, **કોઈ વાતને લઈને મન દુઃખ અનુભવે છે તો જાણે અજાણે વિચારથી કે વાણીથી, વર્તનથી કદાચ તમે માગ્યું પણ હોઈ શકે!**

એવી કોઈ દુઃખદ ઘટના કે કોઈ નેગેટિવ વિચાર આવે છે, એને ભૂલવા માટે ત્રણ વખત બોલો “કેસન્ડ... કેન્સલ... કેન્સલ...” એને પોઝિટિવ તરફ વાળીને ફરીથી બોલો : “મારી દુનિયા તંદુરસ્ત છે, મારી દુનિયા સુખી છે, મારી દુનિયા ધનવાન છે.” આવું બોલીને, વિચારીને તું તારા સુખની શ્રેષ્ઠ દુનિયામાં આવી શકે છે, વિશ્વાસ રાખજે.

બેટા, તને મળેલા સુખદ જીવનની ખુશીઓ સૌને વહેંચતી રહેજે. કોઈના વિશે નકારાત્મક બોલવું નહીં, પણ હકારાત્મક વાત બધાને કહેવી. એનાથી તમારું મન પ્રકૃતિલિત આનંદમય રહેવાનું જ. **યાદ રાખજો, લેનારા કરતાં આપનારાને આનંદ વધારે**

હોય છે. તમે આપનારા છો.

રોટલા રૂડા દેખાય છે અને મીઠા પણ હોય છે. મીઠાશ એકલી ભોજનમાં જ નથી હોતી, મીઠાશ તો ભૂખમાં ભરી હોય છે અને બીજી મીઠાશ ભાવમાં ભરી હોય છે. ભાવ અને ભૂખ - આ બંને, ના હોય તો બત્રીસ પકવાન પણ નકામા છે. બેટા, તમામ કામમાં ભાવ રાખજે, પ્રેમ રાખજે. પછી એ ઘરમાં મહેમાનોનું સ્વાગત હોય, તારી ઓફિસ હોય, રસોઈ હોય કે વાસણ માંજવાનું - જ્યાં છો એમાં પ્રેમ દાખવજો.

દીકરી, ઈગોનો અંત એ જ મરણ કહેવાય! માણસે માણસે, વાતે વાતે ઈગોનો ટકરાવ રહેવાનો જ. એ સ્વભાવગત પણ હોઈ શકે. પણ સમયે સમયે એને દફનાવતા જ રહેવું. એટલે વાણી વર્તનમાં નવું જીવન પ્રાપ્ત થશે. **ક્રોધ અને વિરોધ નીકળી જાય પછી... સહન શક્તિ, આત્મવિશ્વાસ બની જાય છે.**

દરરોજ નવી સવારે નવા જીવનની પ્રાપ્તિ માટે, બીજા પ્રત્યે પ્રેમભાવ સભર વાણી, વર્તન અને હકારાત્મક રહેજો. ઘરમાં તમે સૌ સભ્યો અને તમે પતિ-પત્ની એકબીજા સાથે વિશ્વાસથી રહેજો. **વિશ્વાસ એ જીવનનું નાણું છે. “ચાલે છે વિશ્વ વિશ્વાસના સહારે, પણ આંધળો વિશ્વાસ, એ જીવન નોકાને ડૂબાડનારું કાણું પણ છે.”** અજાણ્યા પર આંધળો વિશ્વાસ ક્યારેય કરવો નહીં. એની વાતને ભોળપણમાં પણ લેવી નહીં.

તારા સાસુ-સસરા અને બાળકો સંગાથે કે અન્ય સભ્યો સાથે હકારાત્મક વર્તન અને પરસ્પરનો વિશ્વાસ કેળવજે. આ વિશ્વાસ કેળવવાની બે ચાવી તમને આપું છું : (૧) બીજાને વાતને ધ્યાનથી સાંભળવી, (૨) પોતાની ભૂલનો સ્વીકાર કરવો.

દરરોજ રાત્રે સૂતા પહેલા દિવસભરના સારા પ્રસંગોને યાદ કરવા એમાં સૌથી શ્રેષ્ઠ પ્રસંગ માટે એ પ્રસંગનો આભાર માનવો. બેટા, જીવનમાં એકબીજાની લાગણીઓને સમજીને માન આપજો. તમારી યોગ્ય અને ગજા પ્રમાણેની ઘરને પોસાય એવી અપેક્ષાઓની પણ જાહેરાત કરજો. તમારી તે અપેક્ષા જે સભ્યથી પૂરી કરવામાં આવી છે એને માન સન્માન સાથે આભાર માનતી રહેજે.

મારા આંગણે દીકરી રૂપે દીવાનું પ્રાગટ્ય થયું છે એના આનંદની શું વાત કરું બેટા! “એ દીવો મેં ઘરમાં નહીં પણ ઘરના ઉંબરે મૂક્યો છે, જેનું અજવાળું ઘરમાં અને બહાર પથરાયું છે.”

આ ખુશીમાં એક બાપ તરીકે હું યશકાકા વધાસિયા, મારી દીકરીઓને આશીર્વાદ આપતાં કહું તો... તમારા હાથે વપરાયેલા રૂપિયા જેના જેના હાથમાં જાય છે, તેને ભગવાનના આશીર્વાદરૂપે એને સુખ મળજો. ભૂખ્યાઓને અન્નની તૃપ્તિ થાજો. નગ્નને એનું શરીર ઢંકાય એટલાં વસ્ત્રો મળજો. ઘરનો છાંયો ઝંખનારને પોતાનું ઘર હોજો. બધાને ઈચ્છીત સુખ આપીને એ રૂપિયા અનંતગણા થઈને તમારી પાસે પાછા આવો.

જીવનના સુખ માટે એ રૂપિયાની તમારે જરૂર છે. એનો તમે કાયમ સ્વીકાર કરજો. એ...આશીર્વાદ.

વસંતભાઈના સુખડનો હાર પહેરાવેલા ફોટા સામે જોઈ રહ્યા. એમની આંખની પાંપણો ભીની થઈ ગઈ અને થોડીવારમાં વિમળાબહેન ભૂતકાળના એ દિવસોમાં પહોંચી ગયા.

વૈભવ માંડ એક વરસનો થયો હશે ત્યારે વસંતભાઈના પત્ની સવિતાબહેને આ દુનિયા પરથી વિદાય લઈ લીધી. સવિતા બહેનના આકસ્મિક અવસાનના કારણે તરણે તરણું એકઠું કરીને બનાવેલો માળો વિંખાઈ ગયો. ઘર, ધંધો અને નાના વૈભવને ઉછેરવાની ત્રિવિધ જવાબદારી વસંતભાઈના માથે આવી પડી.

થોડા સમય સુધી સગા-સંબંધીઓ, બહેન-બનેવી આવતા રહ્યા, પણ પછી ધીરે ધીરે એ સૌની અવરજવર ઓછી થવા માંડી. એકલા પડી ગયેલાં વસંતભાઈ હિજરાયા કરતા હતા. આવી પડેલી આફતમાંથી કેવી રીતે પાર ઉતરાશે એની ચિંતામાં એમની રાતની ઊંઘ ગાયબ થઈ ગયેલી. પલંગમાં સૂતેલા માસુમ ચહેરાવાળા વૈભવને જોઈને એમની આંખો આંસુથી છલકાઈ જતી. જવાબ ન મળે એવો લાખ રૂપિયાનો સવાલ એમના મનમાં હરપળે ઊગી નીકળતો. આ નમાયા વૈભવનું શું થશે?

ચારેક મહિના પછી કુટુંબ - સમાજમાં વસંતભાઈના પુનઃલગ્નની વાત ચર્ચાવા લાગી. એમનું ઘર ખાધેપીધે સુખી હતું. બીજી કોઈ પળોજણ પણ નહોતી એટલે સમાજમાં એમને સહેલાઈથી સારું ઠેકાણું મળી જાય તેમ હતું. પણ પુનઃલગ્ન માટે વસંતભાઈ પોતે જ સંમત થતા નહોતા. એ કહેતા, ‘ના, ના. પુનઃ લગ્ન કરીને મારે મારા વૈભવ માટે ‘અપર મા’ લાવવી જ નથી. આવેલ ‘નવી મા’ મારા વૈભવને બરાબર સાચવે નહીં તો? હું ગમે તેવી મુશ્કેલીઓ વેઠીશ, પણ મારે મારા વૈભવના માથે ‘નવી મા’નું સાલ ઊભું કરવું જ નથી.’

આમને આમ છ મહિના વીતી ગયા. વસંતભાઈને એમના સગા-વહાલા અને હિતેચ્છુઓએ સમજાવ્યા કે નાના વૈભવના પાલનપોષણ અને વ્યવસ્થિત ઉછેર માટે પણ તમારે પુનઃલગ્ન કરવા જરૂરી છે. ઘર અને વૈભવની જવાબદારી તમારા માથેથી થોડી ઓછી થશે અને તમે ધંધામાં સારું ધ્યાન આપી શકશો. ઘર-વ્યવહાર અને ધંધાની જવાબદારી વચ્ચે વૈભવના ઉછેરમાં પાર વગરની મુશ્કેલીઓ પડતી હતી. એકલો માણસ કઈ રીતે બધે પહોંચી વળે? આખરે હિતેચ્છુઓની વ્યવહારુ વાત વસંતભાઈના ગળે ઉતરી. સમાજમાં સારું ઠેકાણું જોઈને એમણે વિમળાબહેન સાથે પુનઃલગ્ન કર્યા.

લગ્નની પહેલી જ રાતે વસંતભાઈએ ગળગળા થઈને વિમળાબહેનને કહેલું : ‘વિમળા, મને કે તને કોઈ તકલીફ પડે તો વેઠી લેવાની; બાકી નાના વૈભવને જરાય તકલીફ ના પડે એ વાતનું બરાબર ધ્યાન રાખજે. વૈભવને જન્મ આપનાર એની જનેતા તો પ્રભુના ધામમાં પરવારી ગઈ છે. એટલે હું એ નમાયા

વૈભવને તારા હાથમાં સોંપું છું. તું એ નમાયા વૈભવની સગી મા બનજે. આ ફૂલ જેવા માસુમ વૈભવની સારસંભાળ રાખજે. બસ, મારે બીજી કોઈ અબળકા તારી પાસે નથી.’

અને ત્યારે વિમળાબહેને એમના પતિ વસંતભાઈને ધરપત બંધાવતા કહેલું, ‘વૈભવના બાપુ, તમે તમારા હૈયે નિરાંત રાખજો. વૈભવને હું અછોવાના કરીશ. આ ઘર અને નાના વૈભવની સાર-સંભાળ માટે તમે મારા પર મૂકેલા વિશ્વાસને તૂટવા નહીં દઉં. **સમાજની નજરે ભલે હું તમારા જીવનમાં વૈભવની ‘અપરમા’ બનીને આવી હોઉં, પણ હું વૈભવની ‘સગી મા’ બનવાના તમામ પ્રયત્ન કરીશ.’**

અને પછીના દિવસોમાં વિમળાબહેન એમના ઘર-સંસારમાં પરોવાઈ ગયા. માત્ર ઘરરખ્ખુ ગૃહિણી કે પત્ની તરીકે જ નહીં, પણ વૈભવની પ્રેમાળ જનેતા તરીકેની એમણે એમની ફરજ બખૂબી નિભાવી. નાનો વૈભવ વિમળાબહેનનો હેવાયો બની ગયો. એમની સાડીનો પાલવ પકડીને વિમળાબહેનની આગળ-પાછળ જ ફર્યા કરતો. કોઈના મનમાં જરા સરખોય અણસાર આવતો નહીં કે વિમળાબહેન નાના વૈભવની ‘અપર મા’ છે. વિમળાબહેન નાના વૈભવની ‘સગી મા’ બની ગયા. વસંતભાઈને હવે ઘર કે વૈભવની જરાય ચિંતા જ રહી નહોતી. એમણે નિરાંત જીવે એમના ધંધામાં ધ્યાન આપ્યું અને વેપારી લાઈનમાં પોતાની આગવી શાખ જમાવી દીધી.

પાંચેક વર્ષ પછી વિમળાબહેનના પેટે નીરવનો જન્મ થયો. વસંતભાઈ અને વિમળાબહેનને મનમાં આનંદ થયો. પોતાના પેટે અવતરેલા નીરવ પછી પણ વિમળાબહેનના અંતરમાં વૈભવ પ્રત્યેના વહાલમાં રજમાત્ર ઘટાડો ના થયો. વૈભવ અને નીરવ માટેના વિમળાબહેનના વહાલના ત્રાજવાના બંને પલ્લા એકદમ સમતોલ અને સ્થિર બની રહ્યા. એમના વહાલપના વીરડામાંથી જેટલા હેતની સરવાણી નીરવ માટે ફૂટતી, એવી અને એટલા જ હેતની સરવાણી મોટા દીકરા વૈભવ માટે પણ વહા કરતી હતી.

સમયનું ચક્ર એની નિરંતર ગતિથી ફરતું રહ્યું!

આનંદ કિલ્લોલભરી જિંદગી વ્યતીત કરતાં એ કુટુંબમાં એક દિવસ ધરતીકંપ સર્જાયો! ઘરના મોભી એવા વસંતભાઈનું માર્ગ અકસ્માતમાં આકસ્મિક અવસાન થયું. કુદરતની એક જ થપાટે ભર્યુંભાદર્યું ઘર આફતના ઓળામાં સપડાઈ ગયું. વિમળાબહેનના માથે ઘર, સંતાન અને ધંધાની જવાબદારી આવી પડી.

મહિના - માસ પછી વિમળાબહેન મનને મક્કમ બનાવીને ઊભા થયા. એમણે સંજોગો સામે લડવાનું નક્કી કર્યું. મોટા દીકરા વૈભવે પિતાનો ધંધો સંભાળ્યો. નાના નીરવે ગ્રેજ્યુએટનું ભણતર પૂરું કર્યું. સમયાંતરે બંને ભાઈના લગ્ન થયા. સગા સાસુ કરતાંય વિશેષ પ્રેમભાવ ‘અપર મા’ એવા વિમળાબહેન તરફથી મળતો હતો એટલે વૈભવની પત્ની વંદના પોતાને ખુશનસીબ

‘એટલે મોટાભાઈ, તમે આ ઘરમાંથી કોઈ વસ્તુ તમારા માટે લેવા જ નથી માંગતા?’ સીમા ઉતાવળે બોલી ઉઠી.

‘ના, સીમા એવું તો નથી. આ ઘરમાંથી અમારે કોઈ ભૌતિક ચીજવસ્તુની જરૂર નથી. હા, મારે આ ઘરમાંથી બસ એક જ વસ્તુ જોઈએ છે - જો તમે આપો તો!’

‘એક જ વસ્તુ? કઈ વસ્તુ?’ નીરવે પૂછ્યું.

‘નીરવ, મારા ભાઈ, હું જે વસ્તુ માગું છું એ કોઈ ભૌતિક વસ્તુ નથી પણ જીવતી જાગતી આપણી ‘મા’ છે. આપણા ‘મા’ને અમારી ભેગા લઈ જવા છે. ‘મા’ને હું અમારા મકાનમાં અમારી સાથે લઈ જવા માગું છું. તમે આપશો ને?’

‘એવું તે બનતું હશે? અમે નાના છીએ એટલે વ્યવહારમાં તો ‘મા’ અમારી ભેગા જ રહેવા જોઈએ.’ સીમાએ ખોટો દેખાડો કરતા કહ્યું.

‘હવે એવા વ્યવહાર જેવું કશુંય રહ્યું જ નથી. મન મળે ત્યાં રહે! જો ભાઈ, ‘મા’ તો મજિયારી ગણાય. ભૌતિક ચીજવસ્તુઓની જેમ એના ભાગ ના પડાય! એની વહેંચણી પણ ન કરાય અને આવું થાય તો પ્રસવની પારાવાર વેદના વેઠીને સંતાનને જન્મ આપનાર જગતભરની જનેતાઓનો એમના સંતાન પ્રત્યેનો વિશ્વાસ તૂટી જાય. નીરવ, તું તો નાનો છે પણ પૂરો ભાગ્યશાળી છે. જેના અંતરમાંથી હરપળે વહેતા નિર્મળ હેતના મૂલ આપણે ક્યારેય કરી જ ના શકીએ એવા વિમળા મા ના ઉદરમાં નવ-નવ મહિના આળોટવાનું અને એના મીઠાં

અમરત જેવા ધાવણ ધાવવાનું - એમ બેય વાના તને મળ્યા છે. જ્યારે હું તો અભાગિયો જ છું. કારણ? મને આમાંનું કશુંય મળ્યું જ નથી. મા ની પાછલી અવસ્થામાં શારીરિક તકલીફો થાય ત્યારે એની સેવા કરવાનો અવસર મળે એ પ્રત્યેક સંતાન માટે મા ના ધાવેલા ધાવણનું ઋણ ઉતારવાનો મોકો મળ્યો કહેવાય. બાકી, મા નું ઋણ ખુદ ભગવાનથી પણ ચૂકવાય તેમ નથી, તો પછી આપણે કોણ? ખેર! તમે તમારી રીતે સ્વતંત્ર બનીને શાંતિથી રહેજો. ભવિષ્યમાં ક્યારેય નાની-મોટી મુશ્કેલી આવે તો બેધડક આ તારા મોટાભાઈ પાસે શરમ - સંકોચ રાખ્યા વગર આવી જજો. જરાય મૂંઝાશો નહીં. આખરે આપણે બંને તો એક જ પિતાના સંતાન છીએ, બરાબરને?’

વેલવની વાત સાંભળી રહેલા નીરવ - સીમાની આંખો આંસુથી ઉભરાઈ ગઈ. એમણે કહ્યું, ‘મોટાભાઈ, અમને માફ કરો. અમે કોઈની કાન ભંભેરણીમાં આવી જઈને સાચી વાત સમજી શક્યા નહોતા. તમે, ભાભી અને મા - અમારે મન સર્વસ્વ છો. આપણે સૌ એક જ છત નીચે સુખ-દુઃખમાં સાથે રહીને ‘મા’ની થાય એટલી સેવા ચાકરી કરીશું.’

અને એ જ વખતે મંદિરે જઈને આંગણામાં આવી પહોંચેલા વિમળાબહેનના ચરણોમાં આંખમાં ઝળઝળિયાં સાથે ચારેય નમી પડ્યા. વહાલભરી વિમળાબહેનનો આશીર્વાદ વરસાવતો મમતાભર્યો હાથ ચારેયના માથે ફરતો રહ્યો.

૩/૨૮, ઇન્દ્રપ્રસ્થ સોસાયટી, મુ. કલિકુંડ, તા. ઘોળકા, જિ. અમદાવાદ. • મો. ૯૦૯૯૯ ૪૧૨૪૦

ભજન ગાંગરવા માટે નથી

(અનુસંધાન : પાના નં. - ૬૫ ઉપરથી ચાલુ)

‘એકલા જવાના મનવા... એકલા જવાના...’, ‘મેરુ રે ડગે પણ જેના મનડા ડગે નહીં...’, ‘આ કોને બનાવ્યો પવન ચરખો, એના ઘડનારાને પરખો’, ‘આતમાને ઓળખ્યા વિના રે ભવના ફેરા નહીં રે મટે...’, ‘ખાખમેં ખપી જાના બંદા માટીસે મિલ જાના...’, ‘અખિલ બ્રહ્માંડમાં એક તું શ્રીહરિ જૂજવે રૂપ અનંત ભાસે...’, ‘ભગતિ રે કરવી તેને રાંક થઈને રહેવું પાનબાઈ, મેલવું અંતરનું અભિમાન રે...’, ‘આ તન રંગ પતંગ સરીખો જાતા નવ લાગે વાર...’, ‘વૈષ્ણવજન તો તેને રે કહીએ જે પીડ પરાઈ જાણે રે...’, ‘પાયોજી મેંને રામ રતન ધન પાયો...’, ‘જીવણ જીવને ઈયા રાખીએ બાજે અનાહત તૂરા’, ‘જીરે લાખા, લાવો કૂચી તો તાળાં ખોલીએ રે...’, ‘શીલવંત સાધુને વારે વારે નમીએ, જેના બદલે નહીં વરતમાન રે...’, ‘મારો હંસલો નાનો ને દેવળ જૂનું તો થયું’, ‘હંસલો હાલવાને લાગ્યો કાયાનો ગઢ ભાંગ્યો...’ વગેરે ભજનવાણી સાંભળી હોય અથવા યેનકેન પ્રકારે આપણા સુધી પહોંચી ગઈ હશે.

આ ભજન ન સમજાય તો સંતવાણી વિશે લખાયેલા પુસ્તકોમાંથી જાણી શકાય છે. ભજન ઉકેલી શકાય, વિવેચી શકાય અને ‘ભજન’ વિશે પ્રભાવક ભાષણ આપી શકાય. પણ એમાં જે નથી સમજાતું તે તેમાં રહેલું ‘સમજઘર’નું શાસ્ત્ર છે. ‘ભજન કરવું એટલે શું?’ એ આપણે સમજવાનું હોય છે. એ સમજ એકવાર ભજન સાંભળવાથી કે એક ટોચનું ભજન મમળાવીને, પચાવીને ભજનનો મર્મ સમજીને ખોળિયાનો ખેલ બદલવાનો છે. ગ્રંથો વાંચવાથી, ગ્રંથો લખવાથી, જિંદગીભર ભજન ગાંગરવાથી સાચી સમજ જડી ન હોય, એવું બનવાજોગ છે. સામા છેડે વિચારીએ તો ભજન ગાંગરતા ન આવડે તો પણ ભજન જીવી શકાય છે. આખરે ભજનને સમજીને અંદર ઉતરવાનું છે. વ્યવહારમાં વ્યક્ત કરવાનું છે. ભજનકથિત જીવવાની, ભજનમાં ભરપૂરા રહીને પરમ સમીપે જવાનું છે. ખરેખર સમજીએ તો ભજન પરમ સાથે તાર જોડવા માટેનું શક્તિશાળી માધ્યમ છે.

૧૦૧, આમૂલ્ય એપાર્ટમેન્ટ, રામસેતુ શેરી, રવાપર - ઘુનડા રોડ, મોરબી. મો. ૯૮૭૯૮ ૩૫૭૧૭

લઘુ કથા

હરીશ મહુવાકર

રવિવાર

એ રડતી રડતી આવી કે બધી માછલીઓ ભેગી થઈ ગઈ. હાંફળી ફાંફળી મા આવીને જુએ તો એના બચ્ચાનું માથું લોહીલુહાણ. ‘શું થયું અલી?’

‘પથરો વાગ્યો.’
‘કેમ કરતા?’
‘કિનારે ગઈ’તી.’

મા માથામાં જોવા લાગી. ચીરો પડી ગયો હતો. એ જોઈને એ ગભરાઈ ગઈ. એ બોલવા લાગી : ‘કેટલી વાર ના પાડી છે. કહ્યું છે, કિનારે ન જા.’

બાળ માછલીનું રડવું શાંત થતું નહોતું. દુઃખને કારણે કે મા ખીજતી હતી એના કારણે કે પોતે ભૂલ કરી હતી તેના કારણે એ રડતી હતી એ સમજાતું નહોતું.

બીજી માછલીએ માને શાંત પાડવા કહ્યું, ‘હશે છોકરું છે.’
‘શું છોકરું? હજાર વાર કહ્યું છે, રવિવાર હોય ત્યારે કિનારે ન જા. પણ કોણ માને? હવે અત્યારે કોણ ડોક્ટર મળશે?’

‘અરે પણ એટલું નથી વાગ્યું.’

‘પણ આ લોહી તો નીકળ્યું છે. માણસો અળવીતાર છે. છોકરાવ પણ એવા જ અળવીતરા છે. તળાવ કાંઠે બેસવા આવે છે કે પથ્થરા ફેંકવા?’

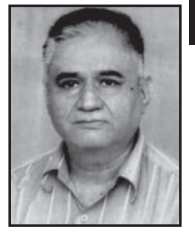
બીજી માછલી કશુંક કહેવા જતી હતી, ત્યાં ગયા રવિવારે થયેલા પથ્થરોનો ઘા યાદ આવી જતાં એ પણ બાળ માછલીને ખીજવા લાગી. ‘રવિવાર જોતી હો તો. માની વાત માનવી જોઈએ કે નહીં?’ એમ કહીને પોતાની બાળ માછલીને ખેંચીને ઊંડા પાણીમાં સરી ગઈ.

“અમે”, ૩/એ, ૧૯૨૯, નંદાલય હવેલી પાસે,
સરદાર નગર, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૨.
મો. ૯૪૨૬૨ ૨૩૫૨૨

આધ્યાત્મિક દુનિયામાં જાગેલો કોણ?
જે પાપાચાર છોડે તે જાગેલો!
જે પાપવિચાર છોડે તે જાગેલો!
જે પાપનો પક્ષપાત છોડે તે જાગેલો!
ને થયેલ પાપ માટે જે અફસોસ જાહેર કરે તે જાગેલો!

લઘુ કથા

હરીશ પંડ્યા

શ્રદ્ધા

શ્રદ્ધા એ માણસની આંતરિક અનુભૂતિ છે.

શ્રદ્ધા - એ પછી ઈશ્વરનાં અસ્તિત્વ વિશેની હોય, કે પછી માણસની અન્ય માણસ પ્રત્યેની હોય, પણ શ્રદ્ધા માણસને જીવન જીવવા માટેનું અનેરું બળ પૂરું પાડતી હોય છે.

બાળકનો જન્મ થાય અને થોડી સમજ આવે ત્યારથી જ એનામાં શ્રદ્ધાનું બીજ વવાવાનું શરૂ થઈ જાય છે. ભાખોડિયા ચાલતાં અને પડતાં-આખડતાં બાળકમાં માતા દ્વારા ચાલવાની શ્રદ્ધા અંકુરિત થાય છે. વિદ્યાર્થી અવસ્થામાં પણ વધુ મહેનત કરવાથી વધુ સારું પરિણામ મેળવી શકાશે, એવી શ્રદ્ધા શિક્ષકો દ્વારા વિદ્યાર્થીના માનસમાં સિંચાતી હોય છે. તો, નવી નોકરીમાં પણ નવું કામ શીખતી વખતે માણસમાં શ્રદ્ધાનું હોવું જરૂરી બની રહે છે.

માણસ ધ્યેયને હાંસલ કરવા માટે જે અથાક પરિશ્રમ કરે છે ત્યારે એનાં માટે શ્રદ્ધા જ પ્રેરકબળ સાબિત થાય છે. શ્રદ્ધા અને મહેનતના કારણે માણસ ઈચ્છિત લક્ષ્યાંકો અને સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરી શકે છે.

જેમ જીવનમાં પ્રગતિના ઊંચા શિખરો સર કરવા માટે શ્રદ્ધાને પ્રેરકબળ ગણીએ છીએ, એવી જ રીતે માણસમાં રહેલી ઈશ્વર પ્રત્યેની શ્રદ્ધા કહો કે આસ્થા, એના જીવનમાં નવી જ જ્યોતિ પ્રકાશવા માટે પ્રેરક બની રહે છે. શ્રદ્ધા માણસના જીવનમાં ઉર્ધ્વતા તરફ ગતિ કરવા માટે મહત્વની બની રહે છે. શ્રદ્ધાને કારણે સાત્ત્વિક વિચારો જન્મે છે. સત્ય અને ધર્મના પંથે ચાલવા માટે માણસ પ્રેરાય છે. જૂઠી માયા કે મોહના કળણમાં ફસાતો એ બચે છે.

ઈશ્વર પ્રત્યેની અખૂટ શ્રદ્ધાને કારણે માણસનાં જીવનમાં અજબનું પરિવર્તન આવે છે. એની આસપાસના લોકોમાં પણ થતું વિચારોનું પરિવર્તન એ અનુભવે છે. મુશ્કેલ અને તદ્દન અશક્ય લાગતું કાર્ય પણ ઘણીવાર માણસ માટે તદ્દન સરળ બની જાય છે અને ત્યારે જ એને એ વાતની ખાતરી થાય છે કે, નક્કી આમ ઈશ્વર પ્રત્યેની શ્રદ્ધા, ભક્તિના કારણે જ શક્ય બન્યું છે.

શ્રદ્ધા વગરના માનવીનું જીવન મઘદરિયે નાવિક વગર હાલક-ડોલક થતી નૌકા જેવું હોય છે, એમ કહીએ તો પણ ખોટું નથી જ.

ડી-૧, ત્રિલોચન સોસાયટી, ઘોઘા જકાત નાકા પાસે,
રીંગ રોડ, સુભાષનગર, ભાવનગર-૩૬૪ ૦૦૧.
મો. ૯૪૨૮૪ ૦૧૬૨૭

નવેસરથી જોઈએ

છંદ બંધારણ : લગાગાગા, લગાગાગા, લગાગાગા, લગાગાગા
 નવેસરથી, સવારોને નવેસરથી ફરી જોઈએ,
 બધા રસ્તાની ધારોને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 ભલે દેખાય એનો એ જ સૂરજ રોજ આકાશે,
 બધી એની અદાઓને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 ગયા ચરણો તળેથી જે બધા રસ્તા, ફરી એના;
 નિશાનોને, મુકામોને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 બધાં દશ્યો હજુ અકબંધ છે પેલી તરફ એને -
 જરા ધુમ્મસ હઠાવીને નવેસરથી ફરી જોઈએ.
 અહીં એકાદ બિંદુ પર જરા ઊભા રહી, ધીમે;
 જીવનભરના પ્રવાહોને નવેસરથી ફરી જોઈએ.

રમણિક સોમેશ્વર - ભુજ
 મો. ૯૪૨૯૩ ૪૨૧૦૦

ચહેરો નથી

છંદ બંધારણ : ગાલગાગા, ગાલગાગા, ગાલગા
 આજ દર્પણમાં કોઈ ચહેરો નથી,
 તું નથી શેરીમાં તો પહેરો નથી.
 એટલે તો રહે નયન ભીનાં સતત,
 આંસુ પર એનો કોઈ વેરો નથી!
 કે પ્રણયમાં હોય છે કેવી પીડા?
 લેવા ફોટો એવો કેમેરો નથી!
 ઘાણીના બળદોની માફક ધૂમવું,
 મોત પછી જાણે કે ફેરો નથી!

ફિરોઝ હસ્નાણી - અમરેલી
 મો. ૯૯૦૪૦ ૬૧૩૨૦

ઘસાતું જ બોલે

છંદ બંધારણ : લગાગા, લગાગા, લગાગા
 અમુક જણ હંમેશાં મજાનું જ બોલે,
 અમુક જણ સરેરાશ કડવું જ બોલે.
 હશે જીભ પર કાચ પેપર જડેલું,
 બધાના વિશે એ ઘસાતું જ બોલે.
 તમે મસ્ત વાજું ભલેને વસાવ્યું,
 વગાડ્યા વિના કંઈ એ થોડું જ બોલે?
 ભીતરમાં પ્રવાહી ગયા બાદ જોજો,
 ત્રુટક તો ત્રુટક, પણ એ સાચું જ બોલે.
 પૂછે ફેરવી-ફેરવીને બગીચો,
 'પવન' હર વખત ફૂલ જેવું જ બોલે.

ભરત ભટ્ટ 'પવન' - વડોદરા
 મો. ૯૯૯૮૫ ૬૯૧૧૯

ચહેરા

છંદ બંધારણ : ગાગા, ગાગા, ગાગા, ગાગા
 સર્જે છે ખુદ ઈશ્વર ચહેરા,
 કેમ ગમે ના સુંદર ચહેરા!
 રગ-રગમાં રોમાંચ જગાડે,
 શ્વાસ કરી દે અધ્ધર ચહેરા!
 નિર્મળ, નિર્મળ, નિર્મળ દૃષ્ટિ,
 મનહર મનહર, મનહર ચહેરા!
 રીઝે તો ધનભાગ્ય, ખરેખર,
 ધન્ય કરી દે જીવતર ચહેરા!
 હરતાં ફરતાં મેઘધનુષ્યો,
 આશ્ચર્યોના અવસર ચહેરા!
 સ્વર્ગેથી ઊતર્યા હો જાણે,
 એવા જાદુમંતર ચહેરા!
 કોણે આવું કામણ બક્ષ્યું?
 કેંક તો આપો ઉત્તર ચહેરા!
 લાગે એમ 'મુસાફિર' જાણે,
 ઈશ્વરના હસ્તાક્ષર ચહેરા!

મુસાફિર પાલનપુરી - પાલનપુર
 મો. ૮૮૬૬૨ ૩૬૪૨૧

કહેતાં પણ નથી

છંદ બંધારણ : ગાલગાગા, ગાલગાગા, ગાલગા
 કેટલે ઊંચે જવાનું છે કહેતાં પણ નથી,
 આખરે ક્યાં પહોંચવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 ઝેરની વાતો કરે છે ઝેર સામે જોઈને;
 ઝેર કોણે ચાખવાનું છે કહેતાં પણ નથી!
 સોય-દોરો લઈ ફરી અંધાર ઘેરી રાતમાં;
 વચ્ચે જર્જર સાંધવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 શ્વાસ પણ જાણે નહીં એવી જ રીતે આપણે,
 મન હવાનું વાંચવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 ફૂલ, પંખી, ઝાડ, માણસ હોય તો ચાહી શકો,
 પથ્થરોને ચાહવાનું છે કહેતાં પણ નથી.
 તું નચાવે એમ સૌ નાચ્યા કરે થાક્યા વગર,
 'શ્યામ' ક્યાં લગી નાચવાનું છે કહેતાં પણ નથી!

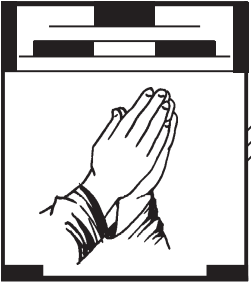
શ્યામ ઠાકોર - ગોધરા
 મો. ૯૪૨૭૦ ૭૦૯૮૫

કારકિર્દી

‘હોબી’ને આધારે ઇન્ટરવ્યૂમાં કેવા પ્રશ્નો આવી શકે?

‘હોબી’ વિશે કેવા પ્રશ્નો પૂછાઈ શકે તે ઉદાહરણ સહ ચર્ચા કરીએ.

● **ચાલવાનો શોખ :**

આ શોખ અનેક વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરતા હોય છે. તૈયારી માટે અત્યંત સરળ છે. તેમાં ખાસ જટિલ પ્રશ્નો પૂછી શકાતા નથી. તમે દરરોજ કેટલું ચાલો છો? એક કલાકમાં કેટલું અંતર કાપો છો? ચાલવાથી શા ફાયદા થાય છે? એક કલાક ચાલવાથી કેટલી કેલેરી બાળી શકાય છે? ચાલતી વખતે હૃદયના ધબકારાના દરમાં શો ફેરફાર થાય?

● **ડાયરી લખવાનો શોખ :**

ડાયરી કેમ લખો છો? તેનાથી શું ફાયદા થાય? તમે ‘મહાદેવભાઈની ડાયરી’નું શું મહત્ત્વ ગણો છો? ઇતિહાસમાં આ ડાયરી દ્વારા ગાંધી ચરિત્ર કેવી રીતે જાણી શકાયું? ‘એન્ની ફ્રાન્ક’ દ્વારા લખાયેલ ડાયરી વિશે શું જાણો છો? આ શોખથી તમારી કારકિર્દીમાં કાંઈ મદદ મળશે?

● **રમતગમત આધારિત પ્રશ્નો :**

અનેક ઉમેદવારો પોતાના શોખમાં કોઈ ને કોઈ રમતનું નામ આપતા હોય છે. જેમ કે ક્રિકેટ, ચેસ, સ્વિમિંગ કે અન્ય કોઈપણ રમત જો તમારો શોખ હોય તો તે રમતના નિયમો, મેદાનના માપ વગેરે બરાબર યાદ રાખવા. આ ક્ષેત્રે યોજાતી રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધાઓ વિશે પ્રશ્નો આવી શકતા હોય છે. તે રમતના રાષ્ટ્રીય કે વિશ્વ કક્ષાના ખેલાડીઓ અને તેમના પ્રદાન વિશે પ્રશ્નો પૂછાતા હોય છે. આ ઉપરાંત શું ક્રિકેટને ભારતની રાષ્ટ્રીય રમત બનાવવી જોઈએ? ભારત આર્થિક પ્રગતિ કરતું હોવા છતાં ઓલિમ્પિક ક્ષેત્રે કેમ ખાસ પ્રદાન કરી શકતું નથી. આપણે રમતગમત ક્ષેત્રે સુધારા કરવા કેવા વહીવટી પગલાં ભરવા જોઈએ? હાલના બાળકોમાં આઉટડોર સ્પોર્ટ્સને ઉપેક્ષિત કરી મોબાઈલ ગેમનું ચલણ વધ્યું છે, તો તેને કેવી રીતે અંકુશમાં લઈ શકો? તમે સરકારી અધિકારી હો તો તેને અટકાવવા કેવા પગલા ભરો?

● **ટ્રાવેલિંગ :**

અનેક લોકો આ પ્રકારનો શોખ ધરાવતા હોય છે. આ

પ્રકારનો શોખ ધરાવનાર વ્યક્તિને તમે કયા કયા સ્થળોની મુલાકાત લીધી છે? પ્રવાસ દરમિયાન કેવા સારા-નરસા અનુભવો થયા છે? ભારતમાં પ્રવાસન ક્ષેત્રે વિકાસ કરવા શું પગલા ભરવા જોઈએ? પ્રવાસ દ્વારા તમને શું શીખવા મળ્યું કે તમારા વ્યક્તિત્વમાં શું ફેર પડ્યો? જો તમને આ જોબ માટે પસંદ કરવામાં આવે અને તમને પ્રવાસ માટે રજા ન મળે તો શું તેનાથી તમે નાસીપાસ થશો? જે સ્થળોની મુલાકાત લીધી હોય તેના ઇતિહાસ, ભૂગોળ, સાંસ્કૃતિક બાબતો, સાંપ્રત મહત્ત્વ, અર્થવ્યવસ્થા, જોવાલાયક સ્થળો વગેરેમાંથી પ્રશ્નો પૂછાય છે. આ ઉપરાંત તમારા જિલ્લા અને તાલુકાના તમામ જોવાલાયક સ્થળો વિશે ખ્યાલ હોવો જોઈએ.

● **વાંચન એક શોખ તરીકે :**

વાંચન એ દરેક સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાના વિદ્યાર્થીએ કરેલી પ્રવૃત્તિ હોય છે. પરંતુ શૈક્ષણિક પુસ્તકોનું વાંચન એ શોખ ન કહેવાય. વાંચન માટે કયા પ્રકારના પુસ્તકો તમે વાંચેલા છે તેના આધારે પ્રશ્નો પૂછાતા હોય છે. સામાન્યતઃ પૂછાતા પ્રશ્નોમાં, તમે છેલ્લે વાંચેલ પુસ્તકનું નામ જણાવો. આ પુસ્તક તમે ક્યારે વાંચેલું અને તેમાં શું વિશેષતા તમે અનુભવી?

તમારા મનપસંદ લેખક કોણ? સાંપ્રત સાહિત્યના પ્રવાહો, મહત્ત્વના લેખકો અને તેમની કૃતિઓની વિશેષતાઓ કે મર્યાદાઓ.

આ ચર્ચા ઉપરાંત ફોટોગ્રાફી, લેખન, આકાશ દર્શન, ફિલાટેલિક, નોટાફીલી વિશેષ શોખ તરીકે વિદ્યાર્થીઓ પસંદ કરતા હોય છે. તમારો શોખ જેટલો હટકે હોય તેટલો વધુ રસ બોર્ડના સભ્યોને પડે છે. જેમ કે એક ઉમેદવારે ‘સાપ પકડવો’ શોખ તરીકે દર્શાવ્યો. તેને સાપ પકડવાની કળા પર સારું પ્રભુત્વ હતું. બોર્ડ આવા ઉમેદવારને સાપના પ્રકાર, ઝેરથી બચવા શું ઇલાજ કરશો વગેરે પ્રશ્નો પૂછે છે. ક્યારેક એકથી વધુ હોબી પણ દર્શાવી શકાય. આમ, ઉપરની ચર્ચા ઉપરથી આપણે સમજી શકીએ કે ઉમેદવાર કોઈપણ શોખ પસંદ કરી શકે પરંતુ તેનો ઊંડાણપૂર્વક અને તલસ્પર્શી અભ્યાસ થવો જોઈએ. તો જ વ્યક્તિત્વ કસોટીનો છેલ્લો કોઠો સફળતાથી ભેદી શકશો. ■

માહિતી

ઓલિમ્પિક વિશે....

- ★ ઓલિમ્પિક એ વિશ્વભરનો રોમાંચક રમતોત્સવ અને સ્પર્ધા છે. વિશ્વભરના દેશોના વિવિધ રમતોના ખેલાડીઓ તેમાં ભાગ લે છે. **ઓલિમ્પિકમાં ગોલ્ડ મેડલ જીતવો એ ગૌરવની વાત ગણાય છે.** આ રમતોત્સવ વિશ્વની પ્રખ્યાત પરંપરા છે.
- ★ પ્રાચીન ગ્રીસમાં ઈ.સ. પૂર્વે ૭૭૬માં ઓલિમ્પિયા નગરમાં ઓલિમ્પિક સ્પર્ધા શરૂ થઈ હતી. તે વખતે માત્ર દોડવાની હરીફાઈ થતી.
- ★ આધુનિક ઓલિમ્પિક ગેમ્સની શરૂઆત ઈ.સ. ૧૮૯૬માં એથેન્સમાં શરૂ થઈ હતી. પ્રથમ ઓલિમ્પિકમાં ૧૪ દેશોના ૨૪૫ પુરુષ ખેલાડીઓ હતા અને ૪૩ રમતો હતી.
- ★ પ્રાચીન ગ્રીસમાં અગ્નિને દેવ ગણતાં. તેથી ઓલિમ્પિક ગેમ્સનું પ્રતીક મશાલ રખાયું. ઓલિમ્પિકની મશાલ ગ્રીસના ઓલિમ્પિયાના હેરાના મંદિરની જ્યોતમાંથી પ્રગટાવી રમતના સ્થળે લઈ જવાતી.
- ★ ઈ.સ. ૧૯૦૦માં પેરિસમાં બીજી ઓલિમ્પિક રમાઈ હતી. ૨૬ દેશોના ૧૩૧૯ રમતવીરો હતા અને ૭૫ રમતો હતી. જેમાં ૧૨ મહિલા રમતવીરોએ પ્રથમવાર ભાગ લીધો.
- ★ ઓલિમ્પિકના મેદાનમાં દરેક દેશોની ટીમો પોતાના રાષ્ટ્રધ્વજ સાથે માર્ચ કરે છે. આ પરંપરા ૧૯૦૮માં લંડનમાં શરૂ થઈ.
- ★ ૧૯૦૮માં લંડનમાં યોજાયેલી ઓલિમ્પિકમાં ૧૦૦ રમતો હતી અને ૨૦૦૦થી વધુ ખેલાડીઓ હતા.
- ★ ઈ.સ. ૧૯૪૮માં લંડનમાં યોજાયેલી ઓલિમ્પિકનું પ્રથમવાર ટી.વી. પ્રસારણ થયું.
- ★ જાણીને નવાઈ લાગે પણ ૧૯૨૦માં ૧૫૦૦ મીટર દોડમાં ઈનામ મેળવનાર દોડવીર ફિલીપ નોએલ બેકર એક માત્ર ખેલાડી એવો છે કે જેને નોબેલ ઈનામ પણ મળ્યું હોય. તેને ૧૯૫૯માં શાંતિનું નોબેલ ઈનામ એનાયત થયેલું.
- ★ ઓલિમ્પિક ગેમ્સના પ્રતીકમાં ભૂરા, પીળા, કાળા, લીલા અને લાલ - એમ પાંચ રંગોની રિંગો વિશ્વના પાંચ મોટા ખંડોનું પ્રતીક છે.

ખેતીમાં કલમ પદ્ધતિ

દરેક શાકભાજીના ફળોમાં બી હોય છે. અનાજ અને

કઠોળના પણ બિયારણ હોય છે. બીજને જમીનમાં વાવવાથી છોડ કે વૃક્ષ ઊગે. આ કુદરતી ક્રમ છે. માણસ કે પશુપક્ષીઓ મોટાભાગે ફળોનાં બીજ ખાતાં નથી એટલે વંશવૃદ્ધિ સરળતાથી થાય છે. માણસ અનાજ ઉપરાંત ફળો અને ફૂલોની ખેતી કરે છે. કેરી, સફરજન, ચીકુ, લીંબુ જેવા ફળો મોટા વૃક્ષ ઉપર થાય છે. બીજ વાવ્યા પછી વર્ષો બાદ તેમાં કેરી આવે. **આવા વૃક્ષ ઝડપથી મોટા થાય તે માટે ખેતીમાં કલમ પદ્ધતિનો ઉપયોગ થાય છે. જેમાં બી વાવવાની જરૂર નથી.** તમે ગુલાબ કે કોઈ વૃક્ષની ડાળી જોશો તો તેમાં કેટલીક જગ્યાએ આંખ આકારના ખાડા હોય છે. આ ખાડા અંકુર હોય છે અને તેમાંથી નવું વૃક્ષ ઊગી શકે છે. આવી ડાળીનો નાનકડો ટુકડો જમીનમાં ખોસવાથી તે ઊગી નીકળે છે અને વૃક્ષ તરીકે વિકાસ પામે છે. **જમીનમાં વાવતા પહેલા ડાળી પરનો ત્રાંસો છેદ કરવામાં આવે છે. એટલે તેને કલમ કહેવાય છે.** આવા વૃક્ષોને કલમી વૃક્ષ કહેવાય છે. તે ઝડપથી વિકાસ પામે છે. આંબાની વાડીમાં કલમી આંબાનું પ્રમાણ વધુ હોય છે.

કોમ્પ્યુટર નેટવર્કનો શોધક : પૌલ બારાન

કોમ્પ્યુટરની શોધ થયા પછી તેના નેટવર્ક અને ઈન્ટરનેટની શોધે વિશ્વને બદલી નાખ્યું છે. અનેક કોમ્પ્યુટરને એક સાથે જોડતી પોકેટ સ્વિચિંગ ટેકનિકે કોમ્પ્યુટરના ઉપયોગનો વિસ્તાર વધાર્યો છે. આ ક્ષેત્રમાં ઘણા વિજ્ઞાનીઓએ સંશોધનો કર્યા છે. પરંતુ પાયાનું સંશોધન કરનાર વિજ્ઞાની પૌલ બારાન હતો.

પૌલ બારાનનો જન્મ ઈ.સ. ૧૯૨૬ના એપ્રિલની ૨૯ તારીખે પોલેન્ડના ગ્રોડની શહેરમાં થયો હતો. તેનો પરિવાર ૧૯૨૮માં અમેરિકાના ફિલાડેલ્ફિયા આવીને વસ્યો. તેના પિતાનો કરિયાણાનો વેપાર હતો. પૌલ ૧૯૪૯માં ડ્રેક્સેલ ઈન્સ્ટિટ્યૂટમાં ઉચ્ચ અભ્યાસ કરીને કમ્પ્યુટર એન્જિનિયર બનેલો. તેણે એક નાની કમ્પ્યુટર કંપનીમાં નોકરી કરી. થોડો સમય વિમાન બનાવતી કંપનીમાં રડાર સિસ્ટમમાં કામગીરી કરેલી. ત્યારબાદ ફરીવાર કોમ્પ્યુટર ક્ષેત્રમાં જોડાયો. ૧૯૬૯માં અમેરિકાના સંરક્ષણ વિભાગના કોમ્પ્યુટરોને એક સાથે જોડવાના પ્રયાસો થતા હતા. **ત્યારે પૌલે પોકેટ સ્વિચિંગ પદ્ધતિની શોધ કરી. તેની શોધ અણુ હુમલામાં પણ સુરક્ષિત રહી શકે તેવી હતી.** ઈ.સ. ૧૯૮૫માં તેણે મેટ્રિકોમ નામની પ્રથમ વાયરલેસ ઈન્ટરનેટ કંપની સ્થાપી. આમ, તેણે વાયરલેસ ઈન્ટરનેટની શરૂઆત કરી. તેના યોગદાન બદલ તેને માર્કોની પ્રાઈઝ, ગ્રેહા બેલ મેડલ અને અમેરિકાનો નેશનલ મેડલ જેવા સન્માનો મળેલા. ૨૦૧૧ના માર્ચ માસની ૨૬ તારીખે તેનું અવસાન થયું હતું.

આંજો કાગર

‘મંગલ મંદિર’ – પ્રતિભાવના પત્રો સંબંધી.....

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના માસિક મુખપત્ર “મંગલ મંદિર”ના અંકો સંદર્ભે પ્રશંસાના પુષ્પોની વર્ષા કરતાં થોકબંધ પ્રતિભાવો પ્રાપ્ત થઈ રહ્યા છે. તે માટે દરેકનો ખૂબ ખૂબ આભાર. હકીકતમાં ‘મંગલ મંદિર’ની પ્રતિષ્ઠા માટે તેમાં પ્રકાશિત થતી લેખન-સામગ્રીના તજજ્ઞ લેખકશ્રીઓ, સંકલનકર્તાશ્રીઓ અને સમગ્ર વાચકવર્ગ તેનાં આધારસ્તંભ સમાન છે. એટલે યશના ખરા અધિકારી તેઓશ્રી છે.

અત્રે એક અન્ય બાબત તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરીએ તો પ્રાપ્ત થતા દરેક પ્રતિભાવોને સામયિકમાં સ્થાન આપવાનું શક્ય હોતું નથી. તે માટે ક્ષમા પ્રાર્થીએ છીએ. તે સાથે સામયિકના કોઈ પણ ક્ષેત્રે ઉણપ અંગે અથવા સર્વગ્રાહી ઉપયોગી સૂચનો સંબંધી પ્રતિભાવો પણ એટલા જ આવકારપાત્ર છે. આભાર સાથે...

– તંત્રી મંડળ

‘મંગલ મંદિર’ની શ્રાવણી ઝરમર

૪૬ વર્ષથી અવિરતપણે અસ્મિતા પાથરી રહેલ શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનો આકર્ષક મુખપૃષ્ઠ ધરાવતો ‘મંગલ મંદિર’ માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક જોતાં જ ગમી ગયો. જ્ઞાતિ - સમાજના આ મુખપત્રમાં કાવ્યો, લઘુ કથા, વાર્તાઓ, નિબંધ, લેખક-કવિ પરિચય જેવા સાહિત્યિક વિષયો આવરીને વધુ કલાત્મક બનાવેલ છે. ઉપરાંત કારકિર્દી, નોલેજ બેંક, સ્વાસ્થ્ય, નારી ગૌરવ, યાદગીરી, પર્યાવરણ જેવા મહત્વના પાસાઓને સાંકળી લઈ સમાજ ઉપયોગી વિષયોની સુંદર છણાવટ કરવામાં આવેલ છે.

વિવિધ લેખો અને કાવ્યો વાંચવાની મજા આવી. ‘સુખ એટલે સમજણ’ ડૉ. મણિલાલ ઠ. પટેલનો હૃદયસ્પર્શી લેખ ગમ્યો. માણસ અતૃપ્તિ, અભાવો, ઉદાસીનતા વગેરે માયારૂપી દુઃખોથી છૂટવા અને સગવડો અને સંતોષની મધુર સંવેદના મેળવવા આજીવન તડપતો રહે છે. પીડાયુક્ત પ્રેમમાં પણ સુખ સમાયેલ હોવા અંગે સુખની નવી દિશાનો નિર્દેશ કરેલ છે. પ્રાકૃતિક આનંદની સંવેદનાઓ વિશે પણ અનન્ય ખ્યાલ આપ્યો છે. વૃધ્ધાવસ્થાની લાચારીને ઉજાગર કરતી યોગેશ જોષીની લઘુકથા ‘ચરણ’ મર્મભેદક છે. દિલની જબાનમાં ગઝલકાર મુસાફિર પાલનપુરીનું સુંદર ચિત્રાંકન કવિશ્રી ચંદ્રકાંતભાઈ દ્વારા કરવામાં આવેલ છે. ચૂંટેલાં કાવ્યો પણ સુંદર છે. તંત્રીલેખમાં શ્રી દિનેશભાઈ મહેતાએ આર્થિક સંતુલન જેવા અતિ આવશ્યક વિષય પર સુંદર છણાવટ કરેલ છે. આ અંકના તમામ લેખક, કવિઓએ પવિત્ર શ્રાવણ માસમાં શીતળ ઝરમર વરસાવી મધુરતા ફેલાવેલ છે. ધન્યવાદ.

તંત્રીશ્રી તથા સહતંત્રીશ્રી દ્વારા ગુણવત્તાસભર માહિતી પીરસી ‘મંગલ મંદિર’ના આ અંકને મંગલમય બનાવવા બદલ અભિનંદન.

ગૌતમ વડાણી - આણંદ

મો. ૭૦૧૬૯ ૦૯૧૬૫

મંગલ મંદિર : માસ ઓગસ્ટ : ૨૦૨૧નો અંક

વાચકવૃંદના અત્યંત લાડીલા તંત્રી મંડળના સૌ સહયોગીઓ,

શુભેચ્છાઓ સાથે....

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદના માસિક મુખપત્ર ‘મંગલ મંદિર’ – માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક મળ્યો છે. છેલ્લા કેટલાંક સમયથી અમે આપની સાથે જોડાયા છીએ પરંતુ પહેલેથી જ બધા જ અંકો જો અમને મળતા હોત તો બહુ મજા પડી જત... ખેર! ‘બલિયસિ કેવલં ઇશ્વરઙ્ચજ્ઞ’ હવેથી દોસ્તીનો હાથ સદાયનો હાથ.

“પૂર્ણ પુષ્પ ખીલવા, ભમરનો સાથ માંગે છે;
જીવન સાગર તરવા, કોઈ કોઈનો સાથ માંગે છે.
નથી થાતાં કાર્યો સિધ્ધ એકલે હાથે...
મૃત્યુ થતાં દેહ પણ કફનનો સાથ માંગે છે.”

અમારે કાંઈક કહેવું છે....

‘શબ્દ’ એ બ્રહ્મ છે. લખાતો કે બોલાતો શબ્દ પોતાની અસર ઊભી કરે છે. શબ્દ અક્ષરો મળીને બને છે. શબ્દને ખોલીને જોઈએ તો અક્ષર પણ અર્થ બતાવે છે. જેને શબ્દ કે અક્ષરભાન (સમજ) કહે છે. જેમકે... શબ્દ સભા, નગર, પ્રસાદ અને મંગલ મંદિર. વિગતે જોઈએ તો –

૧. સભા : ‘સ’ એટલે સાથે અને ‘ભા’ એટલે તેજ. જેમાં તેજ (અસરકારકતા) હોય તે સભા કહેવાય.
૨. નગર : ‘ન’ એટલે નળ, ‘ગ’ એટલે ગટર અને ‘ર’ બરાબર રસ્તા. નળ, ગટર અને રસ્તા બરાબર હોય તે નગર કહેવાય.
૩. પ્રસાદ : પ્ર = પ્રભુના, સા = સાક્ષાત અને દ = દર્શન. પ્રસાદરૂપે ભગવાન આપણું જીવન ચલાવે છે. તેજ પૂરે છે.
૪. મંગલ મંદિર : મંગલ = કલ્યાણકારી, શુભત્વથી છલકાતું. મંદિર એટલે આસ્થાનો આધાર સ્થંભ, શ્રદ્ધાનું કેન્દ્ર, ભગવાનનું સરનામા સ્થળ.

આપણા ‘મંગલ મંદિર’ માસિકનું પણ આવું જ છે. વાંચકોને હૃદયના ઘભકારા જેટલું ગમતું આ મંગલ મંદિરમાં ગમતાનો ગુલાલ છે.

એક મુમુક્ષુએ ઋષિને પ્રશ્ન પૂછ્યો કે : ‘કળીયુગમાં પ્રભુનું

રહેઠાણ ક્યાં હોય?’

જવાબમાં ઋષિએ કહ્યું કે : ‘સંચે શક્તિ કલૌયુગે ।’ જ્યાં લોકો સાથે મળીને - સંપીને કાર્ય કરે ત્યાં ભગવાનનું હોવાનું સમજવું. લોકો ધીરજથી, નિરાંતે, સમજણથી કાર્ય કરે તે કાર્યમાં ભગવાન ભાગીદાર હોય છે. ‘સમજણ એ જ નારાયણ.’

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું માસિક મુખપત્ર ‘મંગલ મંદિર’ જેઓના હાથમાં આવે છે, તે તેના પ્રેમમાં પડી જાય છે. સૌને આ અંક વાંચવો ગમે છે.

‘મંગલ મંદિર’ મળતાની સાથે જ (૧) પ્રથમ મારા પિતાજી (નિવૃત્ત શિક્ષક છે તે) આ અંક વાંચી જાય છે. (૨) પછી મારો ભાઈ (શિક્ષક છે તે) અને તેના ધર્મપત્ની વાંચે. (૩) ૨-૩ દિવસ પછી આ લખનાર અને મારો પરિવાર - મારી પત્ની, બે પુત્રીઓ આ મેગેઝિન વાંચીને કેટલીક બાબતો વડીલોને પૂછે. મારો પુત્ર, જે પ્રાથમિક શાળામાં છે તે તેને ગમતા ચિત્રો, ફોટા, રમુજી ટુચકા વગેરે વાંચે છે. **અમે અમારા સગા-સંબંધીઓને પણ આ અંકના કેટલાક લખાણો તેઓને ‘વોટ્સએપ’માં મોકલીએ છીએ. વિવિધ સાહિત્ય રસથી છલકાતો રસથાળ અત્ર, તત્ર, સર્વત્ર વાંચકોને ગમે છે. આ અમારા હૃદયોદ્ગાર છે.**

યોગેશ ભટ્ટ અને પરિવાર - અમરેલી
મો. ૯૯૨૪૦ ૧૩૪૬૪

**ગ્રેટ સિમ્બોલ ધરાવતું -
શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદનું
પાવરફુલ... માર્વેલસ... ‘મંગલ મંદિર’ સામયિક**

‘મંગલ મંદિર’ સામયિક ઓગસ્ટ-૨૦૨૧ના અંકનું મુખપૃષ્ઠ INDIA INDEPENDANCE DAY ખૂબ સરસ રીતે આપ્યું છે. તેવી રીતે ૧૫ ઓગસ્ટ : ‘અશોક ચક્રના ચિત્રથી’ ૨૪ પ્રતીકોનું પાલન થાય તો એક નૂતન ભારત નિર્મિત કરી શકીએ, એ સૂચનથી આત્મગૌરવનો ભાવ પેદા થાય છે.

તંત્રી લેખ, સાંપ્રત વિષય પરનું મનોમંથન ‘આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા પ્રયત્ન કરીએ’ જબરદસ્ત આર્થિક વિભાવના પ્રતિ અંગૂલી નિર્દેશ કરે છે. સંજ્ઞાત્મક દિશા-સૂચનને ઉજાગર કરે છે. તંત્રીલેખ માટે તંત્રીશ્રીને ધન્યવાદ પાઠવું છું. તદુપરાંત તંત્રીશ્રીની ઉત્તમ દૃષ્ટિનો લાભ ‘મંગલ મંદિર’ને મળવાથી શ્રેષ્ઠ લેખો - કાવ્યો મળતા રહે છે... એ તંત્રીશ્રીની સૂઝનું પરિણામ છે. આ માટે દિનેશ મહેતાને લાખ-લાખ અભિનંદન. વિશેષ શ્રી ચંદ્રકાંત પટેલ ‘સરલ’ની કોલમ ‘દિલની જબાન’, ‘મંગલ મંદિર’ની આન-બાન-શાન છે. શ્રી સરલ સાહેબનું અભિવાદન કરું છું. ગઝલકારોનું ઉત્તમોત્તમ શિખર આપશ્રી બાંધી રહ્યા છો. ધજાની માફક ફરફરે છે... ગઝલોનો - ગઝલકારોનો પરિચય. ‘નારી ગૌરવ ગાથા’ શ્રી અશોક સારિયા, નારીના ઉમદા ચરિત્રનું રસદર્શન કરાવે છે. અભિનંદન પાઠવું છું.

શ્રી રમેશ પટેલની નોલેજ બેંક સ્પર્ધકોને પોતાની કારકિર્દીના

ઘડતર માટે જરૂરી માર્ગદર્શનની ગરજ સારે છે.

શુભેચ્છા... અઢળક...

તંત્રીશ્રી સાથેનું ટીમવર્ક, ‘મંગલ મંદિર’ને સુપેરે સુંદર સજાવટથી તૈયાર કરીને નીત નવલું નજરાણું પેદા કરે છે. સાધુવાદ.

ભૂપેન્દ્ર શેઠ ‘નીલમ’ - જામનગર
મો. ૯૫૧૦૧ ૨૯૪૧૯

(નોંધ : શ્રી ભૂપેન્દ્ર શેઠ, ગુજરાતના પ્રતિષ્ઠિત ગઝલકાર છે.)

**અવિરત પ્રગતિ કરતા ‘મંગલ મંદિર’ મેગેઝિન વિશે
મારે કહેવું છે.....**

*“અસી ગિરિવરજા મોરલા, કંકર પેટ ભરા
રત આવે ન બોલીયે, તો તો હૈયા ફાટ મરા.”*

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા પ્રગટ થતા ‘મંગલ મંદિર’ મેગેઝિન ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અમૂલ્ય અંક વાંચવા મળ્યો.

આ અંકમાં પીરસાયેલ સાહિત્ય વિવિધતાસભર.

આર્થિક સ્થિતિ સુધારવા અંગે તંત્રીલેખથી પ્રભાવિત થયો.

સિંધુતાઈ સપકલ, યુકાદો, દિલની જબાન, સમાચાર દર્શન, બાલગીત, બાલ વાર્તા વગેરે ઉત્તમ લેખન સામગ્રી અને લેખોની પસંદગીથી અબાલવૃદ્ધને આનંદ આપનાર અંક છે. સૌ લેખક મિત્રોને ધન્યવાદ.

આવું તંદુરસ્ત સંસ્કારી સાહિત્ય પ્રજામાનસ ઘડવાનું ઉત્તમ ઉપકરણ છે. જેને આપ તંત્રીમંડળ સમજપૂર્વક સાર્થક કરો છો. સૌને અભિનંદન. કોઈ એક જ્ઞાતિનું નહીં બનતાં સર્વ જ્ઞાતિમાં વિકાસ પામતું લોકપ્રિય માસિક ‘મંગલ મંદિર’ મેગેઝિનની વિશેષતા જોવા મળી.

ઘણી જ બાબત નોંધી શકાય એટલી વિશિષ્ટતાઓ સભર અંક વાંચવા મળ્યો તેને મારું સદ્ભાગ્ય ગણું છું.

આપના અંક માટે પ્રતિભાવ આપવા માટે મને તક મળી તે બદલ આભાર.

મહેન્દ્રભાઈ છગનભાઈ જોષી - અમરેલી
(નિવૃત્ત કેળવણી નિરીક્ષક)

(નોંધ : શ્રી મહેન્દ્રભાઈ જોષી કેળવણી તેમજ સાહિત્ય ક્ષેત્રના એક શ્રેષ્ઠ આરાધક છે. તે સાથે તેઓશ્રી પ્રતિષ્ઠિત લેખક - કવિ છે. જેનાં પરિણામે તેમને શ્રેષ્ઠ શિક્ષક, શ્રેષ્ઠ આચાર્ય તથા મેઘાણી એવોર્ડ એનાયત થયા છે. પુસ્તકો પ્રત્યે અનહદ પ્રેમ અને લગાવના કારણે પુસ્તક પરબની ઉત્તમ કામગીરી પણ બજાવી છે. લોક સાહિત્ય સેતુની સંસ્થાના સ્થાપક પ્રમુખ તરીકે સંસ્થાને ચોક્કસ દિશામાં લઈ જઈને પ્રગતિના સોપાનો હાંસલ કરવામાં પોતાનો સિંહફાળો પ્રદાન કર્યો છે. તે ઉપરાંત, ‘અમરેલી એક્સપ્રેસ’ દૈનિક સાથે ઘણાં સમયથી સંકળાયેલા છે અને તેમાં પ્રકાશિત થતી તેમની કોલમના માધ્યમથી વાચકવર્ગને આકર્ષી રહ્યા છે. - તંત્રી મંડળ)

થયા છે. તેમણે કાવ્ય સંગ્રહના બે પુસ્તકો પણ પ્રસિદ્ધ કર્યા છે. તે સાથે ૧૫ વર્ષ શિક્ષક અને આચાર્ય પદે પોતાની સેવાઓ આપી છે.)

**વિવિધ લેખ સામગ્રીનો વાંચનથાળ રસિકોને સંતોષે છે
'મંગલ મંદિર'**

સવિશેષ આનંદ સાથે જણાવવાનું કે આપના તરફથી 'મંગલ મંદિર' અંક મને નિયમિત મળે છે. તેમાં પ્રકાશિત વિવિધ લેખ સામગ્રીનો વાંચન થાળ રસિકોને સંતોષે છે. એ બદલ આપને તથા સમગ્ર લેખક મિત્રોને ખૂબ ખૂબ અભિનંદન!! સૌને કચ્છી નૂતન વર્ષની પણ શુભેચ્છાઓ...

કચ્છી ભાષાની મીઠાશ - પદ્ય રચનાઓ માણી તથા બોલી શીખવા એક-બે અક્ષરી શબ્દોનો પરિચય મળ્યો. કચ્છની ભૂગોળ - ઇતિહાસ લેખો અભ્યાસપૂર્ણ છે. તો કચ્છી લોક સંસ્કૃતિને ઉજાગર કરતા આલેખનો, સર્જકોનો પરિચય સમગ્ર ગુજરાત માટે સાહિત્ય માટે ગૌરવપૂર્ણ છે.

કચ્છના અગ્રણી અને જાણીતા સર્જક મુ. હરેશભાઈ ઘોળકિયાની કલમે શ્રદ્ધાંજલિ, ડૉ. મિહિરભાઈનો ધોળાવીરા અંગે માહિતીસભર લેખ આવકાર્ય છે. કચ્છ પ્રવાસન પાળિયા, વેપાર-કલા ઉદ્યોગો ઉપરાંત રાષ્ટ્રીય સન્માન પામનારા ડૉ. ઝોહરાબેન અંગે ભરપૂર માહિતી માણવી ગમે તે રીતે પ્રસ્તુત થઈ છે.

'દિલની જબાન' કોલમના આલેખક ચંદ્રકાંત પટેલ હંમેશાં કવિજનનો વિશિષ્ટ અને રસપ્રદ પરિચય આપીને મહેફિલ જમાવે છે. 'સ્ત્રીઓને સમાજમાં સલામતી' લેખમાં સચોટ વિચારો પ્રસ્તુત કરનારા દિનેશ પાંચાલને અભિનંદન! નવલિકા, નિબંધ, વિચાર - ચિંતન લેખો આપનારા સૌ કસબીઓ ધન્યવાદને પાત્ર છે.

ટૂંકમાં, સર્વ પ્રકારે સરાહનીય સંકલન અને લોકસેવાની ઉમદા કામગીરી બજાવનારા સૌ 'મંગલ મંદિર'ના આરાધકોને અનેક ધન્યવાદ.

ડૉ. શીલા વ્યાસ - વલ્લભવિદ્યાનગર (જિ. આણંદ)
મો. ૯૨૩૮૩૩૨૭૧

**'મંગલ મંદિર' : સાંપ્રત સાહિત્યને જોડાયેલા
રાખવાનું ઉત્તમ કાર્ય કરે છે**

પ્રથમ દૃષ્ટિએ જ આકર્ષણ જગાવે તેવા મુખપૃષ્ઠ સાથેનો ૧૫ ઓગસ્ટ, ૨૦૨૧નો 'મંગલ મંદિર'નો અંક મળતાં જ આનંદ થયો. શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ, તેના મુખપત્ર દ્વારા જ્ઞાતિ, સમાજ તેમજ સાંપ્રત સાહિત્યને જોડાયેલા રાખવાનું ઉત્તમ કાર્ય બજાવે છે.

વૈચારિક રીતે સાંસ્કૃતિક, સંસ્કારીતા અને સદ્ભાવનાને આઘાત આપતા, વર્તમાન અતિ-અતિ કપરા સમયમાં 'મંગલ મંદિર' તેના

વિવિધતામાં એકતાના દર્શન કરાવતા સાહિત્ય દ્વારા એક ઉત્કૃષ્ટ કાર્ય નિષ્ઠાપૂર્વક કરે છે, જે તમામ માટે ગૌરવની લાગણી જન્માવે જ.

વિવિધ વિભાગોના તમામ સર્જક સ્વામીઓને વંદન. આપ સર્વની શ્રદ્ધા, નિષ્ઠા તેમજ સાહિત્ય પ્રીતિને વંદન.

શૈલેન રાવલ - વાંકાનેર (જિ. મોરબી)
મો. ૯૯૭૯૯ ૯૭૨૭૪

'મંગલ મંદિર' : એમાંની સામગ્રી જોતાં - સામયિકોનું સામયિક

સાદર વંદન. આપના તરફથી 'મંગલ મંદિર' - માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક મળ્યો. વાંચી ખુશી થઈ. કચ્છના લેખકો, કવિઓ ઉપરાંત અન્ય જિલ્લાના સાહિત્યકારો અને લેખકોની સ્મૃતિ થઈ. સામયિક સાહિત્ય અને સંવેદનાથી સમાજને જોડવું ગુણવત્તાયુક્ત છે. દેશભક્તિ પણ એમાં ઘલકે છે. આ સામયિકની લંબાઈ - પહોળાઈ અને એમાંની સામગ્રી જોતાં થાય છે કે આ તો સામયિકોનું સામયિક છે. સામયિકની સમૃદ્ધિ ઈચ્છનાર...

ભૂપેન્દ્ર વ્યાસ "રંજ" - રાજકોટ
મો. ૬૩૫૨૨ ૪૩૬૧૯

મંગલ મંદિર' માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧નો અંક : એક પ્રતિભાવ

'મંગલ મંદિર' માસ ઓગસ્ટ-૨૦૨૧ના અંકમાં મને સૌથી વધુ આકર્ષ્યો હોય તો ડૉ. મણિલાલ હ. પટેલના 'સુખ એટલે સમજણ' અંગેના નિબંધ. એમાં એક પંક્તિ કે....

"એકલતાઓ એમ વરસતી જાણે કે ચોમાસું સાંજ પડે જેમ દીવા પ્રગટે એમ પ્રગટાતાં આંસુ..."

તો સિંધુતાઈ સપકલનું જવનચરિત્ર આંખોમાં આંસુ લાવી દે છે. ગર્ભવતી સ્ત્રીને કોઈ ઢોરના તબેલામાં મરવા માટે છોડી દે, એ ઘટના જ કાળજું કંપાવનારી છે.

તો 'દિલની જબાન'માં 'સરલ'એ આલેખેલો મુસાફિર પાલનપુરીનો જવન વૃત્તાંત ઘણાં નવા ગઝલકારોને પ્રેરણા આપી જાય છે. તેઓ કહે છે....

"હેયે એવું હોઠે બોલે, ગણજો એને સંતની તોલે."

સંસારમાં રહીને પારદર્શક બનવું અઘરું છે. એટલે જ કવિ એક શે'રમાં કહે છે :

"પોંબાઉં છું બધે હું એનું છે પાસ કારણ,
હું સાવ પારદર્શક વર્ષો સુધી રહ્યો છું."

બીજો એક લેખ સારથિયાઓ (પીરસણિયા) અંગેનો ધ્યાનાકર્ષક છે. લેખક સારથિયાને યુધ્ધના વોરિયર્સ સાથે સરખાવે છે.

આમ, એકંદરે જોતાં સમગ્ર અંક નવા કલેવર ધરીને ઊભો છે. આવો, આપણે તેને વધાવીએ.

તુષાર દેસાઈ - અમદાવાદ
મો. ૯૪૨૭૪ ૫૪૫૧૮

NanoNine® શબ્દ રમત-૧૭૪ સંકલન : રજનીકાંત પારેખ

૧	૨			૩	૪	૫		૬	૭		૮
		૯	૧૦		૧૧		૧૨				
૧૩	૧૪		૧૫	૧૬			૧૭			૧૮	
૧૯		૨૦				૨૧			૨૨		૨૩
	૨૪		૨૫		૨૬			૨૭			
૨૮		૨૯		૩૦		૩૧	૩૨			૩૩	
૩૪			૩૫		૩૬		૩૭		૩૮		
		૩૯			૪૦			૪૧		૪૨	
૪૩	૪૪			૪૫			૪૬		૪૭		૪૮
			૪૯			૫૦		૫૧		૫૨	
૫૩		૫૪			૫૫			૫૬	૫૭		
૫૮					૫૯				૬૦		

શબ્દ રમત ભરનારનું નામ : _____
 સરનામું : _____
 _____ કોન/મો. _____
 આપશ્રીના જવાબો તા. ૩૦-૦૯-૨૦૨૧ સુધીમાં શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડીના સરનામે મોકલાવવા વિનંતી.

આડી ચાવીઓ

૧. ઠંડીમાં ધુમાડા જેવું હવામાં જામે તે (૩)
૩. એક માદક પદાર્થ, વ્યસન (૩)
૬. ઝાકળ (૪)
૯. નોકર, સેવક (૨)
૧૧. જગમાં બધે જાણીતું (૫)
૧૩. છોડો, અંત (૨)
૧૫. એક ધાતુ (૩)
૧૭. મિલે _____ મેરા તુમ્હારા...
તો સુર બને હમારા (૨)
૧૯. મૂળ ઉપરથી ઉતારેલું બીજું લખાણ (૩)
૨૧. કસોટી ઉપરથી નક્કી કરેલા
સોના-ચાંદીનો ભાવ (૨)
૨૨. મંદિરના શિખર તરીકે મૂકાતો ઘાટ (૩)
૨૪. કૃપા, દયા (૩)
૨૬. તેલ નહીં, તેલની _____ જુઓ (૨)

૨૭. પગ, દરજ્જો (૨)
૨૯. પાસા ફેંકી ભવિષ્ય જોવાની વિદ્યા (૩)
૩૧. સૌંદર્ય (૩)
૩૩. ભારતની પવિત્ર નદી _____ છે (૨)
૩૪. _____ના વાંકે પખાલીને ડામ (૨)
૩૫. બહાર જતું કે મોકલાતું (૩)
૩૭. ચાંપતી ઉઘરાણી (૩)
૩૯. ગાનું તે, ગાયન (૨)
૪૦. હંમેશાં કડવું હોય છે (૨)
૪૧. રોકડા પૈસા (૩)
૪૩. જોડકું, બેલકું (૩)
૪૫. બીજું, અન્ય (૨)
૪૭. લખેલું ભૂંસવા માટેનો પદાર્થ (૩)
૪૯. સરોવર (૨)
૫૦. ખાખરાની ખિસકોલી _____નો
સ્વાદ શું જાણે? (૩)

૫૨. નસીબ (અંગ્રેજીમાં) (૨)
૫૪. સાવ રમત જેવી વાત કે વસ્તુ (૫)
૫૬. રસ્તો, પ્રતીક્ષા (૨)
૫૮. બાળપણ, કાચી ઉંમર (૪)
૫૯. લાલ માટી, સોના ગેરુ (૩)
૬૦. ડાઘ, લાંછન (૩)

ઊભી ચાવીઓ

૧. બસમાં _____ કરવાની
મનાઈ હોય છે (૪)
૨. હંમેશાં (૨)
૪. રૂપાનું (૩)
૫. દીવાની જ્યોત (૨)
૬. નગર (૩)
૭. જાત, પનો, માલ (૨)
૮. બુદ્ધિ (૨)
૧૦. તૈયાર થયેલું (૨)
૧૨. શત્રુની છૂપી રીતે ખાતમી જાણી લાવનાર(૩)
૧૪. ચીજ, સંખ્યા (૩)
૧૬. _____ ગુણ સંપન્ન (૨)
૧૮. દોરડી બળે, પણ _____ ન છોડે (૨)
૨૦. તરંગ, પાણીનું મોજું (૩)
૨૧. _____ અને કન્યા કરગરે ના મળે (૩)
૨૨. શરીરની ઊંચાઈ કે જાડાઈ (૨)
૨૩. શરીરને શોભાવનાર વસ્ત્ર (૪)
૨૫. મુસલમાનોનો એક તહેવાર (૪)
૨૭. આંખનું પલકકું તે (૪)
૨૮. ઘરના છોકરા ઘંટી ચાટે,
ને _____ ને આટો (૪)
૩૦. રામનો પુત્ર (૨)
૩૨. ગોળ વિના મોળો કંસાર,
_____ વિના સૂનો કંસાર (૨)
૩૬. ઘટ, ખોટ (૩)
૩૭. મેરા નામ _____
(રાજ કપૂરની એક ફિલ્મ) (૩)
૩૯. તમારો મારી _____ રાતો રાખવો (૨)
૪૨. બે ગણું, બેવડું (અં.) (૩)
૪૪. _____ ને અડદ ભેગા ભરડવા (૨)
૪૬. _____ થી બે ભલા (૨)
૪૮. ખેંચાખેંચી, તકરાર (૪)
૪૯. _____ ને ભરતી ક્યારેય
કોઈની રાહ ન જુએ (૩)
૫૦. પખવાડિયાની સાતમી તિથિ (૩)
૫૧. યોગ્ય, ઘટીત (૨)
૫૩. આપો, પિતા, દાદો (૨)
૫૪. અવાજ (૨)
૫૫. અઠવાડિયાનો દરેક દિવસ (૨)
૫૭. ટંકાવાથી થતો અવાજ (૨)

NanoNine® શબ્દ રમત-૧૭૩નો ઉકેલ

સો	ડ	શી		ખ	સૂ	સ		ભુ	મિ	ખ	
	ર	ત	ન		ર		ગ		લ	લ	ના
ક	પો	લ		ત		રી		ન			
ડા	ક		ગ	તિ		સ	બ	બ		મ	ના
કૂ		શ	ત			મા		કા			ની
ટ	કો	ર		ખૂ		ન	કુ	લ			
			દા	ન	વ		સ		વિ	ધુ	ત
મ	ન		વ			ર			રા		સ્ક
	વ		પે	ચ		સ્તો	ગ્ર		જ	ઠ	ર
ઇ	ખ		ચ	મ	ન		ભા	સ		ગા	
ખ	ત	રા		લ્કા		ગો		રો		ઇ	શ
			ધી	ર	પ		કા	જ	બ		ક

હિંદુ ધર્મના ઉત્સવો

- ★ નૂતન વર્ષારંભ
- ★ ભાઈબીજ
- ★ લાભ પાંચમ
- ★ દેવદિવાળી
- ★ ગીતા જયંતી (માગશર સુદ એકાદશી)
- ★ ઉત્તરાયણ અને મકરસંક્રાંતિ
- ★ વસંત પંચમી
- ★ શિવરાત્રી
- ★ હોળી
- ★ રામનવમી
- ★ અખાત્રીજ
- ★ વટસાવિત્રી (જેઠ પૂર્ણિમા)
- ★ અષાઢી બીજ
- ★ ગુરૂ પૂર્ણિમા
- ★ શ્રાવણી - રક્ષાબંધન
- ★ જન્માષ્ટમી
- ★ ગણેશ ચતુર્થી
- ★ શારદીય નવરાત્રી
- ★ વિજયા દશમી
- ★ શરદપૂર્ણિમા
- ★ ધનતેરસ
- ★ દીપાવલી

વરસાદના પ્રકાર

૧. ફરફર : જેનાથી ફક્ત હાથ પગના રુંવાટા ભીના થાય તેવો નજીવો વરસાદ.
૨. છાંટા : ફરફર થી થોડો વધારે વરસાદ.
૩. ફોરા : છાંટાથી મોટા ટીપાવાળો વરસાદ.
૪. કરા : ફોરાથી વધુ અને નાના બરફના ટુકડાનો વરસાદ.
૫. પછેડીવા : પછેડીથી રક્ષણ થાય તેવો વરસાદ.
૬. નેવાઘાર : છાપરાના નેવા પરથી પાણીની ધાર વહે તેવો વરસાદ.
૭. મોલમેઠ : મોલ - પાકને પૂરતો થઈ રહે તેટલો વરસાદ.
૮. અનરાઘાર : એક છાંટાને બીજો છાંટો અડે અને ધાર થાય તેવો વરસાદ.
૯. મુશળઘાર : અનરાધારથી વધુ હોય એવો વરસાદ મુશળ - સાંબેલાધાર વરસાદ કહેવામાં આવે છે.
૧૦. ઢેફાં : વરસાદની તીવ્રતાથી ખેતરમાં માટીના ઢેફાં ભાંગી જાય એવો વરસાદ.
૧૧. પાણ મેઠ : ખેતરો પાણીથી ભરાઈ જાય અને કૂવાના પાણી ઉપર આવી જાય એવો વરસાદ.
૧૨. હેલી : અગિયાર પ્રકારના વરસાદથી કોઈ વરસાદ સતત એક અઠવાડિયું ચાલે તેને હેલી કહેવાય છે.

રક્તક્રાંતિ હિન્દુસ્તાન

માના... કિસી ગિરતે હુએ કો બચાના
માનવ સેવા હૈં.
લેકિન... કિસી મરતે હુવે કો રક્તદાન કરકે બચાના
ईश्वर सेवा हें।

આઓ રક્તદાન કરેં...

સુખી થવાની યાવી

દરેક દિવસને પૂર્ણપણે જીવો. દરેક કલાક, દરેક મિનિટ, દરેક ક્ષણમાંથી શક્ય એટલું વધારે મેળવો. તો જ ભવિષ્ય તરફ તમે આત્મવિશ્વાસપૂર્વક જોઈ શકશો અને ભૂતકાળ તરફ પશ્ચાત્તાપ વગર.

તમારું વ્યક્તિત્વ વિશાળ બનાવો. અન્યથી અલગ બનવાની હિંમત કેળવો અને ધ્યેયને વળગી રહો.

આનંદથી વિમુખ ન થાવ. સૌંદર્યનો આનંદ માણો. અસ્તિત્વના અણુએ અણુથી સઘળું ચાહો. વિશ્વાસ રાખો કે પ્રેમ આપવાથી પ્રેમ મળે જ છે.

તમે કોઈના માટે શું કર્યું તે ક્યારેય યાદ ના રાખો અને કોઈએ તમારા માટે કંઈ કર્યું હોય તે કદી ભૂલશો નહીં. સમાજનું તમારા તરફ શું દાવિત્વ છે તેની પરવા ના કરો પણ તમારું સમાજ તરફ શું દાવિત્વ છે તેની ઉપર ધ્યાન આપો.

અને છેલ્લે -

જે પોતાની જાતને મદદ કરે છે, તેને જ ભગવાન મદદ કરે છે.

NanoNine® Sudoku

રજનીકાંત પારેખ (૯૯૯૦ ૫૩૫૨૧)

સુડોકુ ક્રમાંક-૧૧૩૨ અત્રે રજૂ કરવામાં આવેલ છે. તેના ચારે ભાગ ભરીને 'મંગલ મંદિર' કાર્યાલય પર તા. ૩૦-૦૯-૨૦૨૧ સુધીમાં મોકલી આપવા વિનંતી.

સુડોકુ ભરનારનું નામ : _____
 સરનામું : _____
 ફોન/મોબાઇલ : _____

ક્રમાંક - ૧૧૩૨

A

8			3	1			6
	3	4	8				
		1			9	8	3
9	4				1	6	7
				9			5
3		5	7				4
	9	6	1			2	
					3	7	4
	8			4	2		1

B

2		4	9			8		
7	5		6		1			
							3	7
5	9					1		
			7	1	5			
		1					2	4
9	2							
			1		8		5	6
		5			4	7		9

C

6		5		7	3		
					5	8	9
1			8		5	6	
2				6		7	
	6		5		7		9
		4		9			6
		6	1		9		8
7	3	1					
			7	3		4	1

D

2		6	9			4			
	4		8	6			2		
					4	5	6		
3	6	9					7		
			7	3	1				
	1						2	3	8
1		2	4						
	8			5	6		4		
		4			8	7		3	

ઉકેલ :
ક્રમાંક - ૧૧૩૧

A	8	3	1	7	4	5	9	6	2
	6	7	2	8	1	9	5	3	4
	9	4	5	2	3	6	1	8	7
	5	6	9	3	2	7	4	1	8
	2	8	7	1	5	4	3	9	6
	4	1	3	6	9	8	7	2	5
	7	5	6	9	8	3	2	4	1
	3	2	4	5	6	1	8	7	9
	1	9	8	4	7	2	6	5	3

B	8	2	9	7	1	3	5	6	4
	3	4	7	5	8	6	9	2	1
	1	5	6	9	4	2	8	7	3
	5	9	4	2	7	8	1	3	6
	7	1	3	6	9	5	4	8	2
	2	6	8	4	3	1	7	9	5
	4	3	1	8	6	7	2	5	9
	6	7	2	1	5	9	3	4	8
	9	8	5	3	2	4	6	1	7

C	4	9	3	2	7	8	1	6	5
	2	6	1	4	3	5	7	8	9
	7	8	5	1	6	9	2	3	4
	8	1	2	9	5	3	6	4	7
	3	7	9	6	4	1	8	5	2
	6	5	4	7	8	2	3	9	1
	1	4	6	3	9	7	5	2	8
	9	2	8	5	1	6	4	7	3
	5	3	7	8	2	4	9	1	6

D	9	7	3	1	6	8	4	2	5
	4	5	6	2	9	7	3	1	8
	2	8	1	4	3	5	6	9	7
	6	3	9	5	2	1	8	7	4
	8	1	5	3	7	4	2	6	9
	7	2	4	9	8	6	1	5	3
	5	4	2	8	1	9	7	3	6
	1	6	8	7	5	3	9	4	2
	3	9	7	6	4	2	5	8	1

Nano 9
kitchenware

in new avatar

NanoNine®
INNOVATIVE KITCHENWARE
Bana De Life Aasaan!

Mfg By: Shree Balaji Metal Industries, Vasai.
 ☎: (+91) 88792 99950 | E: care@nanonine.in | W: www.nanonine.in

AHMEDABAD: Authorised Distributors: Devam Enterprises : M. 96385 21024, 97245 00513
 MUMBAI: Authorised Distributors: Vasant Marketing: (+91) 98206 72501 / KK Associates: (+91) 93234 04736

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા સ્વતંત્રતા પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવી

ભારતના સમગ્ર ઇતિહાસનો એક સોનેરી દિવસ એટલે ૧૫મી ઓગસ્ટ, ૧૯૪૭. આ તારીખે રાત્રે બાર વાગે ભારતની આઝાદીની લડતનો અંત આવ્યો. અંગ્રેજી શાસને વિદાય લીધી અને ભારતનું તંત્ર સંપૂર્ણતઃ ભારતીયોના હાથમાં આવ્યું. એક નવા યુગનો આરંભ થયો હતો. કરોડો ભારતીયોની મનોકામના, સ્વપ્ન સાકાર થયા હતા અને આઝાદી પ્રાપ્ત થયાના આનંદથી પ્રત્યેક ભારતવાસીઓનું હૃદય ઝૂમતું હતું.

આઝાદી મેળવવાનો આ દિવસ દર વર્ષે સ્વાતંત્ર્ય દિન તરીકે ઉજવાય છે. ધ્વજ વંદનના કાર્યક્રમો થાય છે. દેશના વડા પ્રધાન દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લા પરથી રાષ્ટ્રને સંબોધન કરે છે. આ રીતે સમગ્ર રાજ્યોમાં અનેક સ્થળો અને સંસ્થાઓ દ્વારા સ્વતંત્રતા પર્વની ઉજવણી કરવામાં આવે છે.

આ પરંપરાને અનુસરીને ભારત દેશના ૭૫મા સ્વાતંત્ર્યના દિવસે શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ દ્વારા રવિવાર, તા. ૧૫-૮-૨૦૨૧ના રોજ સવારે ૯.૦૦ કલાકે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતેના પ્રાંગણમાં આયોજિત એક કાર્યક્રમમાં સ્વાતંત્ર્યતા પર્વની શાનદાર ઉજવણી કરવામાં આવી હતી. આજના કાર્યક્રમમાં અમદાવાદમાં ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સ તરીકે છેલ્લા ૫૦ વરસથી કાર્યરત જાણીતી ફર્મ મે. નૌતમ આર. વકીલ એન્ડ કંપનીના પાર્ટનર તથા પાલડી વિસ્તારના મ્યુનિ. કાઉન્સિલર શ્રી જૈનિક નૌતમભાઈ વકીલ, મુખ્ય મહેમાન તરીકે બિરાજમાન હતા.

શરૂઆતમાં સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી પ્રતાપભાઈ દંડે મુખ્ય મહેમાનશ્રીને હાર્દિક આવકાર આપીને તેમનો ટૂંક પરિચય આપ્યો હતો. ત્યારબાદ મુખ્ય મહેમાનશ્રીના વરદ્ હસ્તે રાષ્ટ્રધ્વજને લહેરાવવામાં આવ્યો હતો. તે સાથે ઉપસ્થિત સૌએ રાષ્ટ્રધ્વજને સલામી સાથે રાષ્ટ્રગીતનું ગૂંજન કર્યું હતું. ત્યારબાદ મુખ્ય મહેમાનશ્રીએ પોતાના પ્રવચનની શરૂઆતમાં જે સ્વાતંત્ર્યવીરો તથા શહીદોએ પોતાના યોગદાન અને શહીદી દ્વારા સ્વાતંત્ર્ય મેળવવાનું શક્ય બનાવ્યું, તે સૌને અંજલિ આપી હતી. તેમણે સર્વે પરિવારજનોને સ્વાતંત્ર્ય દિવસની શુભેચ્છા આપતાં દેશને નવી ઊંચાઈએ લઈ જવા તથા રાષ્ટ્ર નિર્માણ માટે સૌએ પોતાના સ્તરે પ્રયાસ કરવાની અપીલ કરી હતી. કેન્દ્ર સરકાર લોકોની આશા - આકાંક્ષાઓ પૂરી કરવા તેમજ દેશનું નવનિર્માણ કરવા માટે કામ કરી રહી છે તેનો ઉલ્લેખ કર્યો હતો. તે અન્વયે તેમણે છેલ્લા સાત વર્ષ દરમિયાન દેશે જે પ્રગતિ અને વિકાસ કર્યો તેની ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી. જમ્મુ - કાશ્મીરમાં કલમ ૩૭૦ની નાબૂદી, રામ મંદિર સમસ્યાનો ઉકેલ અને તેનું નિર્માણ જેવા વિકટ પ્રશ્નોને સરકારે હલ કર્યા છે, તેવા મુદ્દા જણાવીને કહ્યું કે, રાષ્ટ્રે સાયન્સ - ટેકનોલોજી, ઇકોનોમિ, એક દેશ - એક ટેક્ષ, એગ્રિકલ્ચર, શિક્ષણ, સ્પોર્ટ્સ, અંતરીક્ષ ક્ષેત્રની પ્રગતિ, પરમાણુ પરીક્ષણ, કોરોના વાયરસની સમસ્યા અને તેના વેક્સિન જેવા અનેક ક્ષેત્રોમાં તાજેતરમાં રાષ્ટ્રે પ્રગતિ અને વિકાસના પંથે હરણફાળ ભરી છે. આ કારણે વિશ્વમાં ભારતની નામના વધી છે, એમ તેમણે વધુમાં જણાવ્યું હતું.

તે સાથે તેમણે દેશમાં પ્રવર્તમાન ગરીબી, ભ્રષ્ટાચાર, બેરોજગારી, અપરાધ જેવા કેટલાક દૂષણોની પણ વાત કરી હતી. તેમણે કહ્યું, આ પ્રકારની રાષ્ટ્રીય સમસ્યાઓનું નિરાકરણ કરવા માત્ર સરકાર જ બધું કરી શકે નહીં. દેશના સર્વાંગી વિકાસ અર્થે સૌ નાગરિકોએ પણ પોતાનો સહયોગ આપવો જરૂરી છે. દેશને આઝાદ કરવામાં સ્વાતંત્ર્ય સેનાનીઓએ જે ભોગ આપ્યો છે, તે આપણે

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

આવાસ યોજના સમિતિ

“મારે પણ એક પોતાનું ઘર હોય” – એક સર્વે

કચ્છી જૈન વ્યક્તિ કે જે દુનિયાભરમાં ક્યાંય પણ રહેતા હોય, એક સપનું આપણે સૌ એમની આંખોમાં હંમેશાં જોઈ શકીએ છીએ કે “મારે પણ એક પોતાનું ઘર હોય.”

આમ જોવા જઈએ તો વસ્તી વિસ્ફોટ અને શહેરીકરણની કેટલીક દુરોગામી અસરમાં રહેઠાણની પણ એક સમસ્યા છે. આપણી સંસ્કૃતિમાં પણ રોટી અને કપડાં સાથે મકાનનું મહત્વ વણી લેવાયું છે. અને આમાં પણ પોતાનું મકાન એટલે સોનામાં સુગંધ!

આ સમસ્યાને હલ કરવા ભારત સરકારે પ્રાથમિકતા આપી “પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના” અમલમાં મૂકી છે. જેમાં પહેલી વખત ઘર વસાવનારને કેન્દ્ર સરકાર રૂા. ૨,૬૭,૦૦૦/- જેવી રકમ સબસીડી રૂપે આપે છે. બેંક ખૂબ જ ઓછા વ્યાજ દરે જરૂરી લોન પૂરી પાડે છે. એટલે સામાન્ય માણસ ઘરનું ભાડું ભરવાને બદલે એટલી રકમનો હમો ભરે તો કેટલાક વર્ષો પછી એનું પોતાનું ઘર થઈ જાય અને એના મૂલ્યમાં થનારા વધારાનો લાભ તો ખરો જ. વધુમાં, ભાડાના દરમાં વધારો અથવા વારંવાર ઘર બદલવાની ઝંઝટમાંથી મુક્તિ મળી જાય.

આ જ પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ એના સભ્યોને, નાનું પણ પોતાનું મકાન મળી રહે એ માટે હંમેશાં પ્રયત્નશીલ છે. આ પહેલાં સમાજે વર્ષ ૨૦૧૦માં આવાસ યોજના કરેલ હતી. આ આવાસ યોજનાના નવનીત ભવનના ૪૦ ફ્લેટોમાં કુલ ૩૮ સભ્યો લાભ લઈ રહ્યા છે (બાકીના બે ફ્લેટોમાં ગૃહ ઉદ્યોગ ચાલુ છે.) આપણું ધ્યેય સમાજનો કોઈ પણ સભ્ય, પોતાના ઘર વગરનો ન હોય એ રહેલ છે.

સમાજ આ દિશામાં વિચારી રહેલ છે કે સંસ્થાનાં જે કોઈ સભ્યો પાસે પોતાનાં મકાનો ન હોય તેવા સભ્યોનો સર્વે કરવો, જેથી ભવિષ્યમાં આવાસ યોજનાનો વિચાર કરી, જરૂરિયાતવાળા સભ્યોને પોતાનું રહેઠાણ આપી શકાય.

જે સભ્યોને આ યોજનાનો લાભ લેવો હોય તેમણે એક હસ્તલિખિત અરજી તથા આ સાથે સામેના પાને આપેલ અરજી ફોર્મમાં જરૂરી બધી વિગતો ભરીને ૩૦ દિવસની અંદર સમાજની ઓફિસ પર મેનેજરશ્રીને ૧૧.૦૦થી ૬.૦૦ દરમિયાન સુપ્રત કરી પહોંચ મેળવી લેવી. આ માહિતી જરૂરિયાતવાળા પરિવારોને પહોંચાડવા સૌને વિનંતી છે. આ એક સર્વે છે. મકાન ક્યાં, કેવા પ્રકારના, કેટલા બજેટમાં મેળવી શકાશે તેની કાર્યવાહી ઉપરોક્ત સર્વેમાં મળેલ માહિતીના આધારે થશે.

આપનો ત્વરિત પ્રતિસાદ અમારો ઉત્સાહ વધારશે.

હસમુખ ખાંડવાલા

કન્વીનર, આવાસ યોજના સમિતિ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

સરનામા ફેરફાર

- નરેન્દ્ર હરિલાલ સંઘવી
એ-૫૦૪, તુલસી પાર્ક વ્યુ, પોપ્યુલર માર્ગ સર્વિસ સ્ટેશન સામે, સહજ સોલેરિયમની બાજુમાં,
જી.બી. શાહ કોલેજની પાછળ, નવા વાસણા,
અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૭. ● મો. ૯૪૨૯૧ ૩૧૪૮૭

પુત્ર જન્મ

- મંગળવાર, તા. ૧૦-૦૮-૨૦૨૧
ચિ. મોક્ષ ભાવિકા હિતેન પંકજ ખોના (વાંકુ - અમદાવાદ)

અવસાન નોંધ - પુષ્પાંજલિ

- સોમવાર, તા. ૦૨-૦૮-૨૦૨૧
પ્રભાબેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા (ઉં.વ. ૭૮)
(નાની તુંબડી - અમદાવાદ)
(સ્વ. કાંતિલાલ વેલજી સાવલા, આ સંસ્થાના પૂર્વ ઉપપ્રમુખ પદે હતા તેમજ પ્રભાબેનના નામ સાથે શ્રી કચ્છી જૈન ભવન - પાલડી ખાતે “શ્રીમતી પ્રભાબેન કાંતિલાલ વેલજી સાવલા - મેડિકલ ચેક-અપ સેન્ટર” હાલે કાર્યરત છે.)
સદ્ગતશ્રીના આત્માના શ્રેયાર્થે પ્રાર્થના.

કેમિકલ મુક્ત આહાર માટેનો જનરલ સર્વે

સભ્યનું નામ : _____ મોબાઇલ નંબર : _____

૧. શું આપ કિટનાશક / કેમિકલવાળા ખોરાકથી થતા નુકસાન અંગે માહિતગાર છો? હા ના
૨. શું આપ જાણો છો કે ૧૯૭૦ પછી ભારતમાં આવેલી હરિત ક્રાંતિની ખેતીમાં પેસ્ટિસાઇડ વપરાતા થયા અને સાથે સાથે કેન્સર જેવા રોગ પણ વધ્યા? હા ના
૩. શું આપ બ્રાન્ડેડ ઓર્ગેનિક સ્ટોરમાંથી ઓર્ગેનિક વસ્તુઓની ખરીદી કરો છો? હા ના
૪. શું આપ 'કચ્છ ઓર્ગેનિક' (Kutch Organic) જે આપને ઘરે બેઠા કિટનાશક / કેમિકલ રહિત વસ્તુઓ પહોંચાડે છે, એના વિશે માહિતગાર છો? હા ના
૫. શું આપ જાણો છો કે 'કચ્છ ઓર્ગેનિક' (Kutch Organic) દ્વારા મળતી ઓર્ગેનિક વસ્તુઓ બ્રાન્ડેડ ઓર્ગેનિક સ્ટોર કરતાં ૩૦-૪૦% ઓછા ભાવમાં મળે છે? હા ના
૬. શું આપ જાણો છો કે માત્ર મામૂલી બજેટના ફેરફારથી આપ રસોડામાં ઘણી ઓર્ગેનિક વસ્તુઓ વાપરવાનું ચાલુ કરી શકો છો? (અને કેન્સર જેવા રોગથી આપના પરિવારને બચાવી શકો છો?) હા ના
૭. તો શું, આપ વિચારસરણીમાં નાનો બદલાવ લાવી 'કચ્છ ઓર્ગેનિક' (Kutch Organic) મારફતે પરિવારને સ્વાસ્થ્યવર્ધક ખાવા-પીવાની વસ્તુઓ પૂરી પાડવા કટીબદ્ધ છો? હા ના

જો ઉપરોક્ત બધા માટે આપ સકારાત્મક હો અને Kutch Organic WhatsApp Group માં જોડાવવું હોય તો મેસેજ કરો : વિમેશ શાહ - મો. ૯૮૭૯૧ ૧૦૪૬૭

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

લગ્નોત્સુક ઉમેદવારો માટે માહિતી

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ હેઠળની મેરેજ બ્યુરો સમિતિએ છેલ્લા દોઢ વર્ષથી વોટ્સએપ ગ્રુપ ચાલુ કર્યું છે. આ ગ્રુપમાં લગ્નોત્સુક ઉમેદવારોની માહિતી નિયમિત આપવામાં આવે છે. તેના આધારે અત્યાર સુધી ત્રીસથી વધારે યુગલોના સગપણ / લગ્ન નક્કી થયા છે.

આ વોટ્સએપ ગ્રુપમાં લગ્નોત્સુક યુવકો - ૪૦૦ અને યુવતીઓ - ૨૩૦ની સંપૂર્ણ માહિતી ઉપલબ્ધ છે.

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ તથા અન્ય જૈન પરિવારોના લગ્નોત્સુક યુવક/યુવતીઓએ ઉપરોક્ત વોટ્સએપ ગ્રુપનો લાભ લેવા અનુરોધ છે.

સંપર્ક : અમી શાહ : ૯૮૭૯૬ ૫૧૯૨૯

ગિરીશભાઈ દેઢિયા : ૯૩૨૦૩ ૧૬૮૬૮

વીણાબેન સંઘવી : ૮૦૦૦૭ ૩૯૬૯૮

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

વયસ્ક સમિતિ

આદરણીય વડીલો,

જે વડીલોને કોરોનાની વેક્સિન લેવા તથા ઓડિયોગ્રામ ફીમાં કરાવવા જવું હોય અથવા હોસ્પિટલ સારવાર માટે જવું હોય તેમણે નીચે જણાવેલ નંબર પર કોલ કરી અથવા વોટ્સએપ મેસેજ કરી કેબ બુક કરાવી શકો છો.

આ સેવા વડીલો માટે તદ્દન ફ્રી છે તેમજ આ સેવા માત્ર અમદાવાદ શહેર પૂરતી છે.

ફોન નંબર : ૯૪૦૯૩ ૦૨૫૫૫

હેલ્પએજ ઈન્ડિયા - અમદાવાદ

સંપર્ક : રજનીકાંત પારેખ (મો. ૯૮૯૮૦ ૫૩૫૨૧)

સમય : સવારે ૯.૩૦થી ૧૨.૦૦, બપોરના ૪ થી ૬.

કન્વીનર - વયસ્ક સમિતિ

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

વર્ષ વલપટથી આખા ભારતમાં લોજિસ્ટિક્સ સોલ્યુશન આપતી કંપની

800+
MODERN
VEHICLES

22
STATES+
4 UTs

650+
BRANCHES

અમારી વિશેષતાઓ - સિંગલ વિન્ડો સોલ્યુશન

- VT/VX ની ૬૫૦+ શાખાઓ
- ISO 9001:2015 પ્રમાણિત કંપની
- Robust Systems & Processes પર કાર્યરત
- Trace & Track Facility સાથે સંપૂર્ણ કોમ્પ્યુટરાઈઝ નેટવર્ક
- બુકીંગ થી ડિલિવરી સુધી સામાનને Complete Insurance Cover
- ૧૦ કિલોથી ફુલ ટ્રક લોડ સુધીના પાર્સલ સ્વીકારીએ છીએ
- ૧૦૦૦૦૦+ સંતુષ્ટ ગ્રાહકો
- Hard Freight Surface Transportation માં ૬ દાયકાનો અનુભવ
- રોડ, એર અને રેઈલ દ્વારા Door to Door Express Cargo
- વિસ્તૃત થઈ શકતી Supply Chain & Inventory Management

V-TRANS

Driving Excellence

Our other Divisions

Safe and Reliable - For Your Peace of Mind

Warehousing & Inventory Management

Unit 6, Corporate Park, VN Purav Marg, Chembur, Mumbai, Maharashtra - 400071
Toll Free: 1800 220 180 / Website: vtransgroup.com / Email: info@vtransgroup.com
Download: V-Trans APP from Google/IOS

આ પુસ્તકોનાં
પ્રાપ્તિસ્થાન

ગૂર્જર
ગ્રંથરત્ન
કાર્યાલય

ગૂર્જર

સાહિત્યભવન

રતનપોળનાકા સામે, ગાંધી માર્ગ,

અમદાવાદ - 380 001

ફોન : 079-22144663.

e-mail : goorjar@yahoo.com

ગૂર્જર

સાહિત્ય પ્રકાશન

102, લેન્ડમાર્ક બિલ્ડિંગ,

ટાઈટેનિયમ સિટીસેન્ટર પાસે,

સીમા હોલની સામે, અમદાવાદ-15

ફોન : 26934340, મો. 9825268759

ઈમેલ : gurjarprakashan@gmail.com

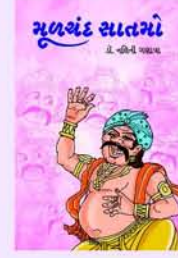
Website : www.gspbooksmall.com

ગુજરાતી સાહિત્યનું

બેમિસાલ હાસ્યસાહિત્ય

મહામારી કોરોનાનો ઉપદ્રવ હોય કે પછી પાછલી વયની એકલતાનો સંતાપ હોય, જીવનસંઘર્ષનો ત્રાસ હોય કે જવાબદારીઓનો બોજ હોય...! એ બધામાં રાહત આપે અને મોજ કરાવે એવા સાવ હળવી શૈલીના અદ્ભુત હાસ્યસાહિત્યની પરિચય-ઝલક પામીએ...

બારે માસ બારમો ચંદ્રમાં	રાજેન્દ્ર જોશી	75
અવળી-સવળી વાતો	ચંદ્રહાસ ત્રિવેદી	80
ગાંધીજી, ચેપ્લિન અને હું	જયંતીભાઈ પટેલ 'રંગલો'	125
રંગલાની રામલીલા	જયંતીભાઈ પટેલ 'રંગલો'	250
પ્રિયદર્શીની વિનોદવાર્તા	મધુસૂદન પારેખ	120
હાસ્ય મધુર મધુર	મધુસૂદન પારેખ	80
સન્ડે સ્માઈલ	મધુસૂદન પારેખ	100
પ્રિયદર્શીનો હાસ્યગુલાલ	મધુસૂદન પારેખ	140
પ્રિયદર્શીનો મુખમલકાટ	મધુસૂદન પારેખ	100
પ્રિયદર્શીની નિબંધિકાઓ	મધુસૂદન પારેખ	75
પ્રિયદર્શીનો હાસ્યવિહાર	મધુસૂદન પારેખ	150
હું શાણી અને શકરાભાઈ	મધુસૂદન પારેખ	200
પ્રિયદર્શીની વિનોદિકાઓ	મધુસૂદન પારેખ	120
ઘર એટલે...	ઈલા આરબ મહેતા	75
અઢારેય અંગ વાંકાં	રમણલાલ સી. પટેલ	70
હાસ્યમાધુરી : વિદેશી	વિનોદ ભટ્ટ	31
ઈદમ્ વિનોદમ્	વિનોદ ભટ્ટ	170
ઈદમ્ ચરિત્રમ્	વિનોદ ભટ્ટ	180
એ દિવસો	વિનોદ ભટ્ટ	125
નરો વા કુંજરો વા	વિનોદ ભટ્ટ	27
બસ, એમ જ !	વિનોદ ભટ્ટ	150
વિનોદકથા	વિનોદ ભટ્ટ	200
સોટી વાગે ચમચમ	વિનોદ ભટ્ટ	150
અને હવે ઇતિ-હાસ	વિનોદ ભટ્ટ	100
હાસ્યોપચાર	વિનોદ ભટ્ટ	150
વિનોદની નજરે	વિનોદ ભટ્ટ	225

નિરંજનત્રિવેદીના ગૂગલી	નિરંજન ત્રિવેદી	40
અને વાઈડબોલ	નિરંજન ત્રિવેદી	200
કોના બાપની હોળી !	પલ્લવી મિસ્ત્રી	55
હાસ્યકળા છલકે	પલ્લવી મિસ્ત્રી	60
છે મજા તો એ જ....	પલ્લવી મિસ્ત્રી	140
હાસ્યવર્ષા	વિદ્યાગૌરી નીલકંઠ	125
હાસ્યમંદિર	ચિત્રસેન શાહ	120
હાસ્યનું મેઘધનુષ	કલ્પના દેસાઈ	120
પંદરમું રતન	નલિની ગણાત્રા	150
લાફ્પાંચમ	નલિની ગણાત્રા	120
છઠ્ઠા હાસ્ય	નલિની ગણાત્રા	140
મૂળચંદ સાતમો	પ્રદ્યુમ્ન આચાર્ય	100
હાસ્ય કલરવ	સ્વાતિ મેઢ	160
બહુરંગી	કિશોર વ્યાસ	80
દે દામોદર દાળમાં	હસિત મહેતા	225
બકુલ ત્રિપાઠીનો હાસ્યવૈભવ	અરુણા જાડેજા	90
લ-ખવૈયાગીરી	જ્યોતીન્દ્ર દવે	160
રંગતરંગ : ભાગ-1	જ્યોતીન્દ્ર દવે	170
મારી નોંધપોથી	જ્યોતીન્દ્ર દવે	250
જ્યાં ત્યાં પડે નજર મારી		

If undelivered please return to :

શ્રી કચ્છી જૈન સેવા સમાજ - અમદાવાદ

શ્રી કચ્છી જૈન ભવન,

૪૩-૪૪, બ્રાહ્મણ મિત્રમંડળ સોસાયટી,

નવચેતન હાઈસ્કૂલની સામે, પાલડી - એલિસબ્રિજ,

અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૬.

ફોન : (૦૭૯) ૨૬૫૭ ૮૮૯૨, ૨૬૫૮ ૧૫૦૧

To,

_____

_____

_____

_____